

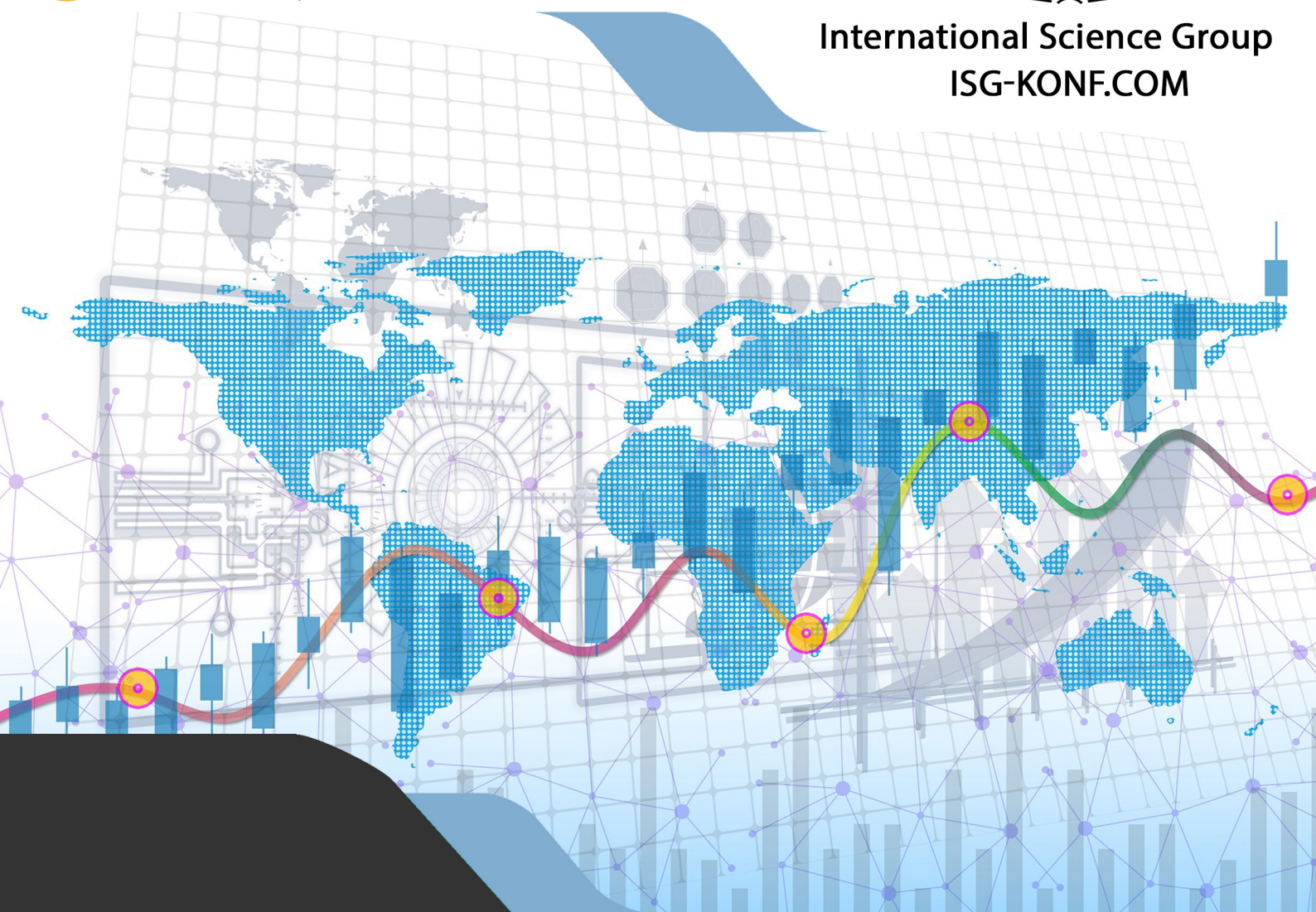
Crossref
Content
Registration

OU CI Bowker®
Open Ukrainian Citation Index

International Science Group
ISG-KONF.COM

THEORETICAL FOUNDATIONS IN ECONOMICS AND MANAGEMENT

Collective monograph

ISBN 979-8-88526-744-1

DOI 10.46299/ISG.2022.MONO.ECON.2

BOSTON(USA)-2022

ISBN – 979-8-88526-744-1

DOI – 10.46299/ISG.2022.MONO.ECON.2

*Theoretical Foundations in
Economics and Management*

Collective monograph

Boston 2022

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

ISBN – 979-8-88526-744-1

DOI – 10.46299/ISG.2022.MONO.ECON.2

Authors – Toporkova O., Lytovchenk O., Мороз Ю. , Цал-Цалко Ю. , Гайдучок Т., Вінюкова О. , Чугрій Г. , Вінюков О., Бондарева О., Коробова О., Шарило Ю., Вдовенко Н., Герасимчук В., Федоренко М., Коваленко Б., Домбровська Т., Shashyna M., Trushkina N., Zhydovska N., Andrushko R., Аль-Хатіб В.А.М., Бойківська Г., Регета Л., Дончак Л., Вдовенко Н., Михальчишина Л., Коробова Н., Коваль В., Дмитришин Р., Денисенко М.П., Бреус С.В., Atayeva O., Bezhenar I., Kravchenko S., Malik M., Malik L. Marushchak S., Кирчата І.М., Сафронова Д.В., Максимець І.М., Разумова Г.В., Оскома О.В., Dereza V., Hanzhuk S., Likhonosova G., Zakharkina L., Zakharkin O., Mohilka D., Квасницька Р., Целік Р., Шепиленко В. Kotsiurba O., Zadorozhnia L., Шевцова О., Iastremaska O., Mashkina A., Melnyk L., Matsenko O., Kovalov B., Kubatko O., Karintseva O., Veklych O., Kolmakova V., Ukhanova I., Воронова О., Гусенко О., Дзяд О., Михайленко О., Babchynska O., Posvalyuk O., Novak I., Zayukov I. Ryndzak O., Vaskivskyy Y., Vaskivska K., Galimuk J., Tymchyshyn M., Воробиенко П., Гранатуров В.М., Кущенко О., Назарова О., Чуприна О., Плехова Г., Суханова Н., Левтеров А., Подзігун С.М., Пачева Н.О., Kriuchko L., Karlin M., Makarov V., Bilan T., Perov M., Novytskyi I., Галасюк С., Мальярчук Н.М.

REVIEWER

Kvasnytska Raisa – Doctor of Economics, Professor of Finance, Banking and Insurance, Khmelnytskyi National University

Dovgal Olena – Dr.Sc. of Economics, Professor (Full), Professor of the Department of International Economic Relations of V.N.Karazin Kharkiv National University.

Breus Svitlana – Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Management and Smart Innovation, Kyiv National University of Technologies and Design.

Slavkova Olena – Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Public Administration and Administration of Sumy National Agrarian University

Yavorska Oksana – Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business, Faculty of cultural and creative industries Kyiv National University of Technologies and Design.

Marina Klimchuk - Doctor of Economics, Department of Organization and Management of Construction Industry, Kyiv National University of Building and Architecture.

Published by Primedia eLaunch

<https://primediaelaunch.com/>

Text Copyright © 2022 by the International Science Group(isg-konf.com) and authors.

Illustrations © 2022 by the International Science Group and authors.

Cover design: International Science Group(isg-konf.com). ©

Cover art: International Science Group(isg-konf.com). ©

All rights reserved. Printed in the United States of America. No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted, in any form or by any means, or stored in a data base or retrieval system, without the prior written permission of the publisher. The content and reliability of the articles are the responsibility of the authors. When using and borrowing materials reference to the publication is required.

The collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe and Ukraine. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science.

The recommended citation for this publication is:

Theoretical Foundations in Economics and Management: collective monograph / Toporkova O., Lytovchenk O., – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2022. 872 p. Available at : DOI – 10.46299/ISG.2022.MONO.ECON.2

9. MANAGEMENT		
9.1	<p>Babchynska O.¹, Posvalyuk O.¹, Novak I.¹, Zayukov I.¹</p> <p>TACTICS AND STRATEGY AS FUNDAMENTAL FUNDAMENTALS OF THE ENTERPRISE</p> <p>¹ Vinnytsia Institute of Trade and Economics of DTEU (Ukraine)</p>	626
9.2	<p>Ryndzak O.¹</p> <p>PREVENTIVE MIGRATION MANAGEMENT IN THE SYSTEM OF INTEGRATION PROCESSES OF UKRAINE</p> <p>¹ Department of Problems of Social and Humanitarian Development of the Regions, State Institution "Institute of Regional Research named after M.I.Dolishniy of the NAS of Ukraine"</p>	636
9.3	<p>Vaskivskyy Y.¹, Vaskivska K.², Galimuk J.³, Tymchyshyn M.¹</p> <p>ADVERTISING ON THE INTERNET MEDIA (EXAMPLE: 1PLUS1.UA, ZAXID.NET, ZAKARPATTYA.NET.UA)</p> <p>¹ Department of Journalism Theory and Practice, Lviv Ivan Franko National University,</p> <p>² Department of Economics and Management, Lviv Ivan Franko National University, Catholic University of Lyubelsky Ivan Pavel II, Lublin, Poland,</p> <p>³ Department of markets, Antimonopoly Committee of Ukraine</p>	646
9.4	<p>Воробиєнко П.¹, Гранатуров В.М.²</p> <p>ЦЕЛИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ, ПРОВОЗГЛАШЕННЫЕ ООН - СОСТАВЛЯЮЩАЯ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ГЛОБАЛЬНЫМИ РИСКАМИ</p> <p>¹ Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору Національної академії наук України</p> <p>² Пенсионер</p>	657
9.5	<p>Кущенко О.¹, Назарова О.¹, Чуприна О.¹</p> <p>СТАТИСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТА АКАДЕМІЧНОЮ ШКОЛОЮ ПРОФЕСОРА О.Г. ЛІБЕРМАНА</p> <p>¹ Кафедра статистики, обліку та аудита, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна</p>	671
9.6	<p>Плехова Г.^{1,2}, Суханова Н.², Левтеров А.¹</p> <p>КІБЕРБЕЗПЕКА: ЗАГРОЗИ, РІШЕННЯ</p> <p>¹ Харківський національний автомобільно-дорожній університет</p> <p>² Харківський національний університет радіоелектроніки</p>	681

9.7	Подзігун С.М. ¹ , Пачева Н.О. ¹ СУЧАСНІ ТРЕНДИ В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ ¹ кафедра маркетингу, менеджменту та управління бізнесом, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	693
10.	MARKETING	
10.1	Kriuchko L. ¹ THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF MARKETING COMPLEX FORMATION IN AGRICULTURAL SERVICE COOPERATIVES ¹ Department of Marketing, Dnipro State Agrarian and Economic University	733
11.	MICRO AND MACRO ECONOMY	
11.1	Kaplin M. ¹ , Makarov V. ¹ , Bilan T. ¹ , Perov M. ¹ , Novytskyi I. ¹ SECTOR EXOGENIZATION METHOD AND IDENTITY OF PRICE INDICES IN DEMAND AND SUPPLY DRIVEN INPUT- OUTPUT MODELS ¹ Institute of General Energy of NAS of Ukraine, Kyiv	743
12.	TOURISM AND HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS	
12.1	Галасюк С. ВПЛИВ ПРИДОРОЖНЬОЇ ТА ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА РОЗВИТОК АВТОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ¹ Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу, Одеський національний економічний університет	753
12.2	Малярчук Н.М. ¹ СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ¹ кафедра маркетингу, менеджменту та управління бізнесом, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	766
	REFERENCES	804

9.7 Сучасні тренди в управлінні розвитком людського капіталу в цифровій економіці

В умовах конкуренції людський потенціал є визначальним фактором розвитку організації. Мотивація стає важливим елементом в системі роботи з трудовим потенціалом і ефективною діяльністю організації. Однак переважна більшість керівників використовують лише матеріальну мотивацію, а це в умовах кризи, за браком коштів на оплату праці, знецінює орієнтацію персоналу на підвищення продуктивності праці. Варто розширити перспективи застосування сучасних методів нематеріального стимулювання, що в умовах мінливого середовища дасть можливість досягнути намічених результатів. Завдання організації – змотивувати працівників до якісної і продуктивної роботи, обов'язок персоналу – усвідомлено та відповідально виконувати поставлені задачі. Доцільно виробити ефективний мотиваційний механізм управління персоналом, що відповідатиме ринковим умовам господарювання, і тим самим забезпечить успішну діяльність і розвиток організації.

Проблемі мотиваційних процесів у сучасному менеджменті присвятили свою увагу такі науковці, як Вербицька Г.Л. [715], Щокін Г.В. [716], Виханский О.С. [717], Гриньова В.М. [718], Потьомкін С.К. [719], Соченко В.М. [721], Лукьянова Н.А. [722], Колот А.М. [724] та інші. Дослідження впливу мотиваційного менеджменту на ефективну діяльність організації наразі залишається актуальним. Вагомий внесок у дослідження маркетингового менеджменту внесли такі науковці, як Л. Балабанова [725], О. Біловодська [726], І. Комарницький [728], Ф. Котлер [729], І. Кошова [730], В. Куценко [731], В. Россохи [735], Н. Язвінська [737] та інші. Незважаючи на велику кількість досліджень у сфері організації маркетингового менеджменту на підприємстві, це питання залишається актуальним і зумовлює необхідність проведення додаткових поглиблених досліджень.

На сьогоднішній день усе більш актуальною стає проблема соціальних відносин між людьми, що виступають не лише складовими соціальної структури

суспільства, а також їх ресурсом. Саме теорія соціального капіталу концентрує свою увагу на таких поняттях, як відносини та зв'язки.

Дослідження сутності категорії «соціального капіталу» є досить складним процесом, зміст цієї категорії більшість економістів, соціологів, політологів розкривали з точки зору своєї галузі знань, хоча і тісно пов'язували її з економічним розвитком регіону чи країни загалом. Людина є основою гуманістичної ідеї, яку містить у собі концепція соціального капіталу.

На відміну від фізичного, людський капітал не є уречевленим – він виступає у знаннях. Людський капітал, як і соціальний, збільшується у процесі використання. Відмінність соціального капіталу від людського полягає в тому, що він втілюється в соціальних взаємовідносинах акторів, тому не є власністю конкретного суб'єкта. Схожість соціального капіталу з іншими видами капіталів полягає в тому, що для його збереження та відтворення необхідні інвестиції.

«Капітальна» складова соціального капіталу проявляється в його здатності знижувати трансакційні витрати, невизначеність і ризик, підвищувати ефективність використання специфічних активів та ін. Якщо фізичний капітал втілений в обладнанні та будівлях, то соціальний капітал є нематеріальною субстанцією. Соціальний капітал втілений у відносинах, існуючих між членами сім'ї, групи, суспільства, нерозривно пов'язаний з ними і тому не може продаватися або передаватися в користування або володіння. «Соціальна» складова соціального капіталу виявляється в тому, що його носієм є сім'я, група, суспільство, а накопичення і використання відбувається у відносинах між друзями, колегами по роботі, просто незнайомими людьми» [744, с. 177]. До «капітальної» складової соціального капіталу можна віднести:

- обмеженість (нерівний доступ до соціальних мереж, норм і цінностей; радіус довіри);

- накопичення (примноження соціального капіталу відбувається в результаті розширення та щільності соціальних мереж при збільшенні рівня довіри);

- ліквідність (можливість обміну його на різні блага). Він представляє собою взаємовідносини і знаходиться у структурі зв'язку між акторами (економічними агентами). При цьому включеність окремих індивідів у мережі і характеристика цих мереж (розмір, щільність, сила і інтенсивність мережевих зв'язків) впливає на розмір соціального капіталу;

- можливість конвертації в інші форми капіталу: існування соціального капіталу досить тісно пов'язане з іншими формами капіталу. Соціальний капітал можливо реалізувати через його конвертацію у процесі виробництва в інші значущі форми капіталу. Він виражається у відносинах, тоді як інші форми капіталу – в суб'єктах і об'єктах. Актори, що використовують соціальний капітал, можуть отримувати прямий доступ до економічних ресурсів, можуть бути причетні до інститутів, які розподіляють привілеї, або можуть примножити свій культурний капітал;

- для відтворення необхідні певні інвестиції (вкладення економічних, культурних, символічних ресурсів задля збільшення рівня довіри, примноження соціальних контактів);

- здатність створювати додаткову вартість, у деяких випадках можна досягти збільшення показників результативності в тих мережах, де панує довіра та згуртованість.

Капітальне благо: соціальні мережі, довіра, норми та цінності є складовими соціального капіталу на одиничному рівні і водночас на загальному рівні вони є позаекономічними інститутами, що мають властивості до нагромадження, розширення та інвестування в економічний кругообіг.

Соціальний капітал – це елемент сталого економічного розвитку суспільства, чинник розвитку національної економіки, умова формування і функціонування громадянського суспільства. Капітал – це певне багатство, що дозволяє досягати бажаного результату.

Розбіжності у визначеннях терміна «соціальний капітал» пояснюється тим, що вчені, які займалися дослідженням цієї проблеми, працювали в різних теоретичних напрямках. До того ж структурні елементи соціального капіталу

– соціальні мережі, норми та довіра – існують у різних економічних, політичних, правових, культурологічних умовах.

Незважаючи на різне трактування терміна «соціальний капітал», майже всі вчені схилиються до думки, що ключова роль цього капіталу полягає в тому, що він сприяє зміцненню довіри між учасниками, а також є одним із факторів ефективного розвитку економіки, організації, соціальної групи та ін. [745].

Структурна основа соціального капіталу утворює мережі соціальних зв'язків, на основі яких формується інституційна основа цього капіталу, крім того, включає відповідні норми та цінності, довіру. Соціальний капітал допомагає акторам краще знати можливі дії один одного, знижує ризики і трансакційні витрати. Він дає можливість людині, групі, суспільству простіше та швидше залагодити виниклі проблеми чи питання, а довіра, взаємозв'язок, норми взаємної відповідальності допоможуть у формуванні та збереженні необхідної поведінки в певному колективі.

Соціальний капітал – це чинник, який забезпечує через функції неформальної регуляції економіки, позаекономічні конкурентні переваги економічним суб'єктам. Неформальна регуляція проявляється за допомогою громадської думки, міжособистісних стосунків.

Щоб збільшити обсяг соціального капіталу, треба мати певний соціальний ресурс (зв'язки, контакти) та бути включеним у соціальну мережу, в основі якої відносини побудовані на довірі та дотриманні норм.

До соціального капіталу ми відносимо соціальні мережі, норми та цінності, довіру. За їх допомогою можна досліджувати відносини держави і громадських організацій, стан довіри в суспільстві, вплив на економічний розвиток, умови життя та інше.

Уперше в 1916 році в роботі «Сільські общинні школи» Л. Дж. Ханіфан застосував термін «соціальний капітал» у дискусіях про сільські школи для опису громадських осередків сільської освіти та вагомих обставин, які впливають на повсякденне життя кожного та для визначення «тих матеріальних субстанцій, які мають особливе значення у повсякденному бутті людей»

[746, с. 130]. У результаті цього зроблено висновок про необхідність розвитку братських почуттів, взаєморозуміння та взаємодії; виховання волі, взаємної симпатії, вміння налагоджувати соціальні взаємини і комунікацію серед людей [746, с. 130–138]. Цей термін також використаний у праці «Смерть і життя великих американських міст» Джейн Джейкобс, де вона пояснила, що густа соціальна мережа, яка існувала в старіших кварталах змішаного міського типу, сприяє громадській безпеці, складаючи форму соціального капіталу [747, с. 138].

Термін «соціальний капітал» використовували у 1970-х роках економіст Глен Лаурі, а також соціолог Іван Лайт для аналізу проблеми економічного розвитку центральної частини міста. Вони з'ясували, що афроамериканцям бракувало зв'язків довіри і соціальної прив'язки у власній громаді, на відміну від середовища азійських американців та інших етнічних груп, що і пояснило поганий розвиток малого бізнесу серед темношкірого населення [748].

З часом термін «соціальний капітал» набув ширшого застосування в науковому обігу. Класики світової соціології М. Вебер, Т. Веблен, Е. Дюркгейм, Ф. Теніс першими пояснили трансформацію індивідуальної довіри людини в «упредметнену довіру» окремого співтовариства.

Американський економіст і соціолог Торстейн Веблен ще у 1899 р. використовував концепцію соціального капіталу при характеристиці «праздного класу». Клас, який використовував цей капітал, вийшов із суспільства для того, щоб жити за рахунок праці інших [749].

Соціальний капітал формують норми, що мають охоплювати такі, цінності: правда (чесність), взаємозв'язок і дотримання зобов'язань. Не дивно, що ці норми значною мірою накладаються на ті протестантські цінності, які Макс Вебер у книзі «Протестантська етика та дух капіталізму» визначив критичними для розвитку західної цивілізації [749]. У праці розглянуто питання зв'язку між віросповіданням і соціальними розшаруваннями, проаналізовано комплекс психологічних і культурних факторів, що сприяють утвердженню ринкових відносин в економіці.

Водночас у працях М. Вебера й Е. Дюркгейма закладені основи дослідження концепції соціального капіталу, де довіра, яка перестає бути індивідуальною якістю, характеризує особистість та може розповсюдитися повністю на соціальну групу чи суспільство і є головним компонентом соціального капіталу.

Професор соціології Каліфорнійського університету Джонатан Тернер убачає в концепції соціального капіталу один з новітніх підходів у соціології, що має багато спільного, по-перше, зі структурним функціоналізмом, по-друге, з економічним мисленням. Він вважає соціальний капітал властивістю соціуму, яку визначають взаємозв'язки, котрі формуються між людьми в усіх сферах їх життєдіяльності; пропонує вивчати проблеми сучасного суспільства через аналіз взаємозв'язків між його структурними елементами з точки зору людських взаємин [750]. Отже, поняття «соціальний капітал» виступає головним елементом науково-дослідницького інструментарію аналізу соціальних явищ. Особливо це стосується вивчення економічної сфери, де соціальний капітал є означенням сил, що підвищують потенціал економічного розвитку суспільства через стимулювання і створення моделей людських взаємин як головних складників загальної моделі соціальної організації.

Лише у другій половині ХХ століття завдяки видатним працям П. Бурдье, Дж. Коулман, Р. Патнема, Ф. Фукуями та інших започатковано та розвинуто категорію «соціального капіталу», що увійшла в науковий обіг, пов'язуючи її з підвищенням економічного розвитку та економічної діяльності. Вони вважають важливими ресурсами соціальної взаємодії економічних агентів неформальні інституційні практики та немонетарну мотивацію.

Американський дослідник Джеймс Коулман дає визначення соціальному капіталу як потенціалу взаємної довіри та взаємодопомоги, що націлено та раціонально формується в міжособистісних взаєминах (зобов'язання та очікування, соціальні норми). Він інтерпретує соціальний капітал як ресурс, спосіб організації економічного й соціального життя населення або, точніше, як «колективне благо» (Public Good); використовує поняття соціального капіталу

для аналізу відносин усередині групи людей, об'єднаних спільними цінностями, нормами, світоглядом, а також взаємними зобов'язаннями.

Дж. Коулман оригінально здійснив системний аналіз процесу формування соціального капіталу й акцентував увагу на ролі соціального капіталу у створенні людського капіталу, зокрема в досягненні індивідом певного освітнього рівня. Індивід вносить у практику соціального життя різні нові норми соціального життя і нові форми взаємних зобов'язань, що мають забезпечити відносини довіри, щоб створити певні моральні рамки тієї чи іншої групи. Він зазначає, що «соціальний капітал виникає з таких змін у відносинах людей, які полегшують їх взаємодію ... Так само як фізичний або людський капітал, соціальний капітал вносить свій внесок у результати виробничої діяльності. Соціальний капітал – це ресурси соціальних відносин, їх мережі, які полегшують дії індивідів завдяки формуванню взаємної довіри, визначенню взаємних зобов'язань і очікувань, формулюванню і встановленню соціальних норм, освіти асоціацій... Тому спільнота людей, що володіє надійною репутацією і великим потенціалом довіри, може досягти значно більших успіхів, ніж аналогічна група осіб, що не володіє цими якостями» [751, с. 307]. Дж. Коулман основною нормою, що представляє собою одну з форм соціального капіталу сучасних суспільств, виділяє норму колективізму (готовність докласти своїх зусиль для досягнення загального блага); це сприяє виникненню поняття «соціальна мережа» [752, с. 95–120] як системи взаємодії індивідів, які спільно виконують певну роботу, оскільки мають спільні групові або організаційні цілі.

Важливо, що одним з механізмів породження соціального капіталу він вважав привілейований доступ до інформації (а такий доступ, з одного боку, є наслідком володіння соціальним капіталом на попередньому етапі суспільної діяльності, а з другого – первинним джерелом поширення доступу до інформації на наступному етапі). Він доводить, що «соціальний капітал залежить від властивостей соціальної структури, характеру відкритості соціальних мереж, тривалості соціальних відносин та множинності зв'язків (множинний зв'язок між

двома людьми означає, що вони пов'язані кількома видами діяльності або ролями)» [753, с. 166].

Дж. Коулман убачав, що первинний соціальний капітал – це той, який створює стійкі відносини, а довіра, яка виникла в їх результаті, у свою чергу, самоутворює взаємність, і як наслідок таких взаємних відносин – генерація довіри і на макрорівні, у результаті чого формуються спільні цінності [751, с.с. 165]. На його думку, соціальний капітал – це форма капіталу, що пов'язана зі встановленням зв'язків з іншими господарюючими агентами, а також це сукупність відносин, що спонукають до дії. Ці відносини пов'язані з очікуванням того, що інші агенти будуть виконувати свої обов'язки без застосування санкцій [753, с. 122]. Ця одночасна концентрація зобов'язань та очікувань веде до росту довіри між економічними агентами, а отже, і соціального капіталу.

Дж. Коулман указує, що соціальний капітал продуктивний, він сприяє досягненню певних цілей, отримання яких при його відсутності неможливе [777, с. 124], також «соціальний капітал – це потенціал взаємної довіри і взаємодопомоги, ... формований у міжособистісному просторі. ... Соціальний капітал утворює норми і мережі, обслуговуючі колективні дії». Тому соціальний капітал є необхідним доповненням для ефективного функціонування людського та фізичного капіталу.

Соціальний капітал обумовлений тим, що кожний економічний суб'єкт інтегрований у систему соціальних відносин, а саме: співробітництва, взаємної довіри та взаємодопомоги, взаємодії, капіталу спілкування, що утворюються в просторі міжособистісних економічних відносин.

Говорячи про сутність соціального капіталу, можна прослідкувати, що використана Дж. Коулманом модель економічної людини не дозволяє розкрити (виявити) у процесі акумуляції соціального капіталу роль таких позаекономічних чинників, як релігія, культура, звички та традиції, відсутність визначення ускладнює класифікацію явищ і процесів, що належать до сфери функціонування соціального капіталу.

На відміну від Дж. Коулмана, який вважав зв'язки важливими як для еліти, так і для малозабезпечених осіб та колективів, П. Бурдьє в роботі «Форми капіталу» акцентує увагу на тому, що соціальний капітал «являє собою сукупність реальних чи потенційних ресурсів, пов'язаних з володінням стійкою мережею більш чи менш інституалізованих відносин взаємного знайомства та визнання». Автор стверджував, що привілейовані особи підтримують свій стан завдяки власним зв'язкам серед таких же привілейованих осіб. На його думку, соціальний капітал – це ніщо інше, як просто мережа групових зв'язків. А на думку багатьох соціологів, рівень соціального капіталу можливо визначити через інституційну характеристику мереж і ступінь включеності в ті чи інші мережі.

Важливий внесок у розвиток поняття соціального капіталу зробила теорія французького соціолога і філософа П. Бурдьє, який виокремив соціальний простір від фізичного і диференціював капітал на соціальний (нематеріальний), або позаекономічний, і матеріальний, або економічний, банківський, фінансовий та інші. П. Бурдьє встановив взаємозв'язок між соціальним, людським, культурним і фізичним капіталами, а вже на основі цієї взаємодії визначив соціальний капітал як диференціюючий і конструюючий чинник соціальної поведінки. При цьому П. Бурдьє заявляє, що результати володіння соціальним капіталом зводяться до економічного капіталу, проте їх не можна розглядати як альтернативні форми. Соціальний капітал є сукупністю явних і потенційних ресурсів, які передбачають наявність системи інституційних відносин взаємного визнання, він має власну динаміку і характеризується порівняно з економічним капіталом більшою невизначеністю і меншою прозорістю.

Після праці «Сільські общинні школи» Л. Дж. Ханіфан П. Бурдьє звернувся до питання забезпечення елітою своєї переваги. Ця перевага чітко виокремлює соціальний простір від фізичного і зосереджується на диференціації капіталу, а саме: на економічному (матеріальна безпека), на раціональному або соціальному (тісні взаємовідносини), на культурному капіталі (якість мови), якими володіє кожний [755]. Ці «капітали» є родовими ознаками, на основі яких еліти, на відміну від звичайних людей, забезпечують свою перевагу.

Досліджуючи соціальний капітал, французький науковець не відриває його від соціального простору, наголошуючи, що соціальний капітал – це один з різновидів капіталу, які визначають статус людини в соціальному просторі, а також що це своєрідний ресурс, одержаний індивідом завдяки членству в асоціаціях, який дає йому реальні можливості і переваги, і, нарешті, що це влада, яка гарантує певні шанси на успіх у конкретних ситуаціях [756]. З цього випливає, що соціальний капітал має два аспекти: перший – соціальні відносини, що дають індивідам доступ до ресурсів, якими володіють інші індивіди; другий – кількість і якість ресурсів, якими індивід може оволодіти. П. Бурдьє доходить висновку, що володіння соціальним капіталом спричинює володіння економічним капіталом, тобто відносини нематеріального характеру (довіра, авторитет, рейтинг) можуть давати матеріальний ефект (престижну посаду, вищу заробітну плату, додаткові джерела поліпшення життєвого комфорту). У нашому дослідженні цей матеріальний ефект ми будемо розглядати у формі соціальної ренти.

За П. Бурдьє, об'єм соціального капіталу є функцією розміру мережі й об'єму капіталу (економічного, культурного та соціального), яким користуються індивіди, об'єднані в певну соціальну мережу.

П. Бурдьє, досліджуючи «соціальний капітал», виявив, що він визначається відносинами реципрокності «reciprocity» – очікуванням взаємного обміну, що є можливим без довіри. Він визначав соціальний капітал як «сукупність актуальних або потенційних ресурсів, які пов'язані з наявністю міцних мереж зв'язків, більш-менш інституціолізованих відносинами взаємного знайомства і визнання»; за автором, це особистий внесок кожного члена панівного класу, групи або соціальної мережі з метою збереження своїх провідних позицій у суспільстві.

На думку П. Бурдьє, соціальний капітал, на відміну від інших форм, найбільше пов'язаний з іншими формами капіталу. Він ідентифікує такі основні форми капіталу: економічний, культурний, соціальний і символічний. Якщо використовувати соціальний капітал, можливо отримати прямий доступ до

економічних ресурсів, але водночас щоб отримати соціальний капітал, необхідні певні вкладення економічних, культурних і символічних ресурсів.

Він стверджує, що результати володіння соціальним і культурним капіталом зводяться до економічного капіталу, разом з тим вони не можуть бути розглянуті як його альтернативні форми. Соціальний капітал «складається з соціальних зобов'язань (зв'язків), які можуть бути конвертовані, при певних умовах, в економічний капітал і можуть бути інституціоналізовані у формі титулу або знатності» [757, с. 243].

Сутність соціального капіталу, за П. Бурдьє, полягає в тому, що «вибудувати це поняття означає створити спосіб вивчення логіки, згідно якої цей особливий вид капіталу накопичується, передається, відтворюється; створити спосіб розуміння того, як він трансформується в економічний капітал і, навпаки, ціною яких зусиль економічний капітал може конвертуватися в соціальний, створити спосіб усвідомлення функцій таких інститутів, як клуби, або просто сім'ї – основного місця акумуляції та передачі цього виду капіталу». Оскільки саме панівна група визначає мову, цінності, судження, моделі успіху і невдач ... окремі види капіталу, як козири в грі, є владою, яка визначає шанси на виграш в даному полі...» [758].

Під впливом наукових робіт Дж. Коулмана про соціальний капітал професор Гарвардського університету Роберт Патнем зосередив свою увагу на значенні громадських співтовариств та асоціацій, а головний його внесок полягає в тому, що володіння соціальним капіталом відіграє велику роль у становленні добробуту людей.

Роберт Патнем визначає соціальний капітал через «характеристики соціального життя – мережі, норми і довіру, – що спонукають учасників до більш ефективної спільної дії для досягнення спільних цілей». Виміряє соціальний капітал за допомогою індивідуальних індикаторів (інтенсивність і сила контактів, членство в об'єднаннях, електоральна активність, відчуття безпеки, довіра).

У працях Р. Патнема використана трифакторна модель соціального капіталу (тріада):

- норми взаємності;
- довіра;
- соціальні мережі.

Соціальні мережі Р. Патнем визначає як міжособистісне спілкування, або громадянське, зобов'язання. Соціальні мережі (знайомства, зв'язки) надають людям широкий вибір можливостей, що веде до покращення матеріального становища (підвищення по кар'єрній драбині). Вони є основою повсякдення.

У книзі Р. Патнема і його колег Р. Леонарді і Р. Нанетті «Творення демократії. Традиції громадянської активності в сучасній Італії» (1993) розкрито вплив соціально-культурних факторів та історичної традиції на політичний розвиток Півночі і Півдня Італії. Роберт Патнем звернув увагу на те, що північні регіони, де люди більш соціально активні (за показниками явки на виборах, участі в асоціаціях, зацікавленості в місцевих справах), краще скористалися переданими повноваженнями, у «пасивних» південних, навпаки, якість управління впала. У центрі його уваги – осередок соціального життя – цивільна громада з культурно визначеними рисами поведінки її членів, у якій «ціннісні ставлення і зразки практики утворюють взаємно підтримуючий еквілібрум». Єдність культури і структури, що складається в межах цивільних громад, характеризує поняття соціального капіталу. Воно включає в себе норми взаємності (толерантність, довіра) та мережі громадянського залучення (участь людей у різного роду спілках та об'єднаннях). Взаємно підсилюючи один одного, ці два аспекти соціального капіталу сприяють підвищенню дієздатності людей, сприяють солідаризації, кооперації та взаємодопомозі.

Р. Патнем довів, що найважливішим досягненням формування соціального капіталу в Італії (як і будь-якій іншій країні) є висока довіра громадян одне до одного. Індивіди можуть співпрацювати ефективніше, якщо вони довіряють одне одному задля досягнення спільних цілей і реалізації спільних інтересів. І навпаки, відчужені люди, які не мають довіри одне до одного, можуть опинитися

в когорті невдах за межами громадянського суспільства. У цій книзі італійські соціологи спочатку описують ті негативні явища в економічній сфері, що відбуваються через недовіру і нездатність співпрацювати заради досягнення загального блага. Для функціонування демократичних інститутів люди схильні добровільно підкорятися правовим нормам і створювати сприятливе соціальне середовище.

Дослідження, зроблені Р. Патнемом в Італії, показали, що мережа місцевих добровільних організацій створює соціальний капітал (навички, знання, громадянські цінності), необхідний для консолідації демократії. «Люди, зацікавлені в демократії, її консолідації й ефективності, повинні передусім сприяти формуванню громадянського суспільства. Ми підтримуємо тих, хто виступає за трансформацію місцевих структур і реформи на місцевому рівні з метою створення соціального капіталу, а не лише за загальнодержавні ініціативи, оскільки саме так можна домогтися ефективного функціонування демократії» [759, с. 24].

Деякі дослідники виділяють не три, а чотири елементи соціального капіталу, а саме: соціальні мережі, загальні норми, цінності та довіра. Ми будемо розглядати норми та цінності як один із трьох структурних компонентів соціального капіталу.

На думку Френсіса Фукуями, «соціальний капітал – це загальноприйняті норми і цінності, які практикуються певною групою людей і дозволяють їм співпрацювати; це – певний потенціал суспільства або його частини, що виникає як результат наявності довіри між його членами. Соціальний капітал є неформальною практикою розуму». Він доводить, що соціальний капітал необхідний для успіху кожної країни у сфері глобального економічного і політичного устрою. У праці «Соціальний капітал і світова економіка» дослідник зазначає: «Здорова капіталістична економіка опирається передусім на досить високий рівень соціального капіталу громадянського суспільства, що сприяє підвищенню самоорганізації в бізнесі, корпораціях і подібних структурах... Саме тенденція до самоорганізації життєво необхідна для ефективної діяльності

демократичних політичних інститутів» [760, с. 92]. На думку автора, кожне суспільство має певний соціальний капітал, проте кожен «власник» соціального капіталу має різний «радіус довіри».

Соціальний капітал як і фізичний, на думку Ф. Фукуями, інколи може бути використаний з деструктивною метою чи застаріти, не завжди він є позитивним. Він не тільки може застаріти, але й може бути використаний для виробництва бойових рушниць, вульгарних розваг і будь-якого іншого негативу. Кожне суспільство має закони, що забороняють виробництво фізичним чи соціальним капіталом найгірших соціальних «нечистот». Отже, соціальний капітал використовується не в менш корисних із соціальної точки зору цілях, ніж продукція фізичного капіталу.

Ф. Фукуяма наголошує на тому, що «закон, договір, економічна доцільність є необхідним, але аж ніяк не достатнім базисом стабільності і добробуту в постіндустріальний період – вони повинні спиратися на такі речі, як взаємодія, моральні зобов'язання, відповідальність перед суспільством і довіра» [761]. Соціальний капітал, за твердженням Ф. Фукуями, – це певний набір неформальних цінностей чи норм, яких дотримуються члени групи, що дає їм змогу співпрацювати один з одним.

Ф. Фукуяма прирівняв довіру і соціальний капітал, хоча до елементів соціального капіталу він відносив і довіру, і сформовані у процесі комунікації та взаємодії загальні системи норм, цілей і цінностей.

Аналіз досліджень і публікацій указує, що українські науковці (В. Сікора, А. Колодій, А. Багнюк, А. Бова, Є. Гугнін, В. Чепак, О. Кіреєва, М. Лесечко, В. Паніотто, Н. Харченко, А. Чемерис, Ю. Савко, О. Сидорчук, В. Степаненко, Ю. Зайцев та ін.) приділяють також велику увагу дослідженню та вивченню проблеми соціального капіталу в громадянському суспільстві.

На думку українського економіста М. Туган-Барановського, автора теорії соціально-економічних криз, конкуренція і кооперація є двома основними взаємодоповнюючими процесами ринкової економіки і сьогодні тісно пов'язані з теорією розвитку соціального капіталу суспільства. У праці «Соціальні основи

кооперації» (1916 р.) він виклав основи теорії соціального капіталу на основі конкуренції і кооперації, які, на його думку, є взаємодоповнюючими процесами в економіці.

В Україні тільки започатковується впровадження в науковий обіг категорії «соціальний капітал». Уперше на науковій конференції «Громадянське суспільство і соціальні перетворення в Україні» професор Антоніна Колодій у доповіді «Соціальний капітал: зміст та евристична цінність концепції» порушила питання про евристичну цінність цієї категорії. Згідно з концепцією, А. Колодій розглядає взаємозв'язок соціального капіталу і громадянського суспільства. Останнє вона асоціює з цінностями довіри, розсудливості та толерантності, формується громадянська позиція громадянська і добропорядність, саме тому його учасники з довірою ставляться до своїх колег по діяльності, до інших людей і громадських інститутів, визнають право інших громадян на власну думку і захист. Соціальний капітал є основним продуктом, який забезпечує вплив громадянського суспільства на інші сфери суспільного життя, ознакою його зрілості та ефективності громадянського суспільства.

А. Колодій виділяє наступні компоненти, з яких складається концепція соціального капіталу:

- мережа горизонтальних зв'язків між рівними і вільними індивідами;
 - норми взаємності й довіри;
 - навички колективних дій;
 - почуття участі у громадських справах, обов'язки й відповідальності перед іншими людьми, тобто «громадянськість» у її неполітичних проявах (civicsness).
- На нашу думку, з першими двома компонентами, з яких, за А. Колодій, складається соціальний капітал, ми погоджуємося, проте останні два компоненти є зайвими, оскільки вони виникають у межах перших двох компонентів. «Навички колективних дій» виникають у межах певної соціальної групи (мережі) на основі встановлених у цій мережі норм. «Почуття участі у громадських справах, обов'язки і відповідальності перед іншими людьми» є бажанням

індивіда належати до тієї чи іншої мережі, в якій панують комфортні умови для існування на основі взаємності та довірчих відносин.

Український науковець Веніамін Сікора у своїх працях проаналізував економічну сутність соціального капіталу. Проведені дослідження у країнах з перехідною економікою засвідчили, що високий рівень довіри й участь населення у громадських організаціях сприяє в довготривалій перспективі економічному зростанню завдяки полегшенню передачі інформації, зниженню затрат на примус і контроль. Він зазначає: «Соціальний капітал стає головним напрямом економічного мислення в сфері економічного розвитку і фактично утверджується як нова парадигма. Соціальний капітал фактично складає 78 % у сукупному багатстві розвинених ринкових економік. Соціальний капітал виробляє те, без чого не може існувати ринкова економіка – довіру між людьми» [776]. Взаємовідносини в мережі, побудовані на довірі, є стійкішими та довготривалішими. Такі мережі швидше досягають поставлених цілей, оскільки скорочується час на перевірку та пошук інформації (учасники мережі довіряють один одному), знижуються трансакційні витрати і практично відсутній примус (відносини в групі побудовані на принципі взаємної допомоги).

В. Степаненко провів аналіз концепції соціального капіталу в умовах посткомуністичного суспільства і показав його зв'язок з формуванням громадянського суспільства в Україні [762]. М. Лесечко та О. Сидорчук аналізують соціальний капітал з позицій державного управління та відносин держави з носіями соціального капіталу. Е. Гугнін і В. Чепак визначають соціальний капітал як одну з форм, що, будучи багатофункціональною, сприяє задоволенню інтересів індивіда і водночас обслуговує суспільні та групові інтереси.

А. Багнюк визначає соціальний капітал як будь-яку іншу форму капіталу, яка передбачає обмін, що відбувається певними порціями (дозами), де порція отриманого має перевищувати порцію вкладеного, у результаті чого з'являється логічна необхідність у застосуванні такого поняття, як «суспільна квантифікація». Соціальний капітал – це «капітал соціального спілкування,

капітал людських взаємин через обмін квантами істини, добра, краси, справедливості, закону, віри, правди».

Ю. Савко виділяє такі три структурних компоненти соціального капіталу:

- соціальні відносини (індивіди можуть мати доступ до ресурсів їхніх партнерів по спілкуванню);
- обсяг і якість доступних ресурсів партнера по спілкуванню;
- відносини взаємності обміну [775].

А. Бова вказав, що в Україні відбувається тенденція до зменшення соціального капіталу, і зазначив, що особливістю цієї тенденції є зниження довіри до органів державної влади та падіння громадської активності на тлі збільшення довіри до сім'ї, родичів, колег, церкви і, відповідно, активізацію діяльності саме в родинній та церковній сферах [722]. Автор виділив такі складові соціального капіталу: довіру до формальних і неформальних зв'язків; членство у громадських та політичних організаціях; освіта; вільний доступ до інформації; норми, традиції, цінності.

Д. Д. Попов зазначає, що соціальний капітал представляє сукупність двох форм – структурної та інституційної. Структурний соціальний капітал полегшує отримання інформації, сприяє колективним діям і спільному прийняттю рішень шляхом розподілу ролей, формування соціальних зв'язків та інших соціальних структур, пов'язаних із правилами. Це об'єктивна форма соціального капіталу. До інституційного соціального капіталу належать норми, цінності, взаємна довіра. Це суб'єктивна форма соціального капіталу.

Загалом науковці виділяють ще й такі форми соціального капіталу:

1. Структурна форма соціального капіталу розкривається акторами (індивідами) через соціальні мережі. Чим щільніший зв'язок, чим більший розмір мережі, тим міцніший соціальний капітал. Мережі формуються на мікрорівні в сім'ї; на мезорівні – серед колег або друзів, в організації; на макрорівні – взаємозв'язки на рівні суспільства та держави.

2. Інституційна форма розкривається через сукупність норм і цінностей, які регулюють взаємодії між різними групами. Норми – це зразки правильної поведінки або взаємодії.

3. Культурна форма соціального капіталу розкривається через механізм довіри. Сім'я, колектив, організація, держава, суспільство буде розвиватися ефективніше, якщо взаємозв'язки учасників побудовані на довірі.

Соціальні мережі. Маючи мережу соціальних зв'язків, економічні агенти «належать» до певної соціальної групи і користуються певними привілеями, які може надати та чи та соціальна група. Ці привілеї полягають у взаємодопомозі (надавши якусь послугу, актор (агент) буде чекати на допомогу у відповідь).

Проте «...нерідко (а навіть – найчастіше) в мережі соціальних зв'язків підприємців безпосередньо залучаються державні структури і окремі державні чиновники, що істотно знижує і якість державного управління, і підриває можливості для подальшого зміцнення соціального капіталу першого типу» [769]. Л. Н. Федотов вважає, що основоположна ідея концепції соціального капіталу полягає в тому, що соціальні мережі створюють основу для соціальних зв'язків, оскільки в них люди можуть кооперуватися одне з одним для досягнення взаємної допомоги, успіхів і вигод. Елементами соціального капіталу виступають: 1) соціальні зв'язки і шляхи, якими вони створюються, 2) довіра, що забезпечує дії членів суспільства як єдиного цілого; 3) нормативи і правила, які зміцнюють довіру, 4) інститути, що забезпечують функціонування суспільства [768]. Автор вважає, що не кожна соціальна мережа є соціальним капіталом, якщо в цій мережі учасники не дотримуються позитивних цілей цієї групи.

У роботі «Слабкі місця структури в порівнянні з завершеною мережею соціального капіталу» (2000 р.) американський дослідник Р. Барт зазначив, що «соціальний капітал є не простою сутністю, а варіацією різних сутностей з такими спільними характеристиками: 1) усі сутності складаються з деякого аспекту соціальної структури та 2) сприяють здійсненню деяких вчинків індивідів, які належать до цієї структури» [763]. У праці пояснено мережеву структуру соціального капіталу. Мережа, на думку автора, – це система

функціонування соціального капіталу як інституту соціальної реальності, а соціальний капітал є закритою мережею, у якій люди можуть взаємодіяти на рівні неформальних взаємовідносин.

Соціальний капітал має структурну основу, що утворює мережі соціальних зв'язків, за допомогою яких можна скоротити транзакційні витрати і зекономити ресурси, сформувати імідж та ін. На основі соціальних мереж формується інституційна основа соціального капіталу (належність до певної групи, суспільства).

Ефективною передумовою економічного розвитку держави є соціальний капітал, що втілений у мережі громадських зв'язків, довірі між її членами та дотриманні закріплених норм і цінностей. Держава, у якій домінують довірчі відносини, моральні цінності та норми, є більш ефективною та менш затратною, ніж та держава, яка сподівається на силу і примус.

Нині роль держави в системі відтворення соціального капіталу є надзвичайно важливою для розвитку громадського суспільства, адже вона повинна створювати незмінне і передбачуване середовище побудоване на довірі, загальних нормах і цінностях.

Соціальний капітал макрорівня (рівень держави) реалізується через діяльність інституційного і нормативного середовища для забезпечення суспільної довіри і співпраці в межах національного ринку. Держава може «заручатися» підтримкою соціальних мереж, які утворюються за допомогою налагодження соціальних зв'язків як на рівні міністерств, так і на рівні підприємств, груп.

Відтворення соціального капіталу на державному рівні повинно здійснюватися за допомогою:

- економічного середовища (зростання добробуту населення, задоволення соціально-економічних потреб, застосування корпоративної етики);
- політичного середовища (демократичний розвиток держави, заохочення до утворення громадської організацій і підтримання їхньої діяльності, прозора діяльність політиків);

- соціального середовища (підтримка та розвиток соціальних інститутів, соціальна справедливість і соціальна безпека, консолідація суспільства);
- культурного середовища (дотримання моральних норм і цінностей, збільшення рівня довіри до державних органів, відродження громадських традицій).

Соціальний капітал нашої держави є недоінвестованим, тому що на макрорівні виступає як суспільне благо (не є приватною власністю). Він недоотримує необхідних приватних вкладень, відповідно і соціальну ренту від його використання отримує все суспільство загалом.

Збільшення соціального капіталу, а надалі і стабільний розвиток держави може відбутися при сприянні розширенню кількості громадських зв'язків, зміцненню соціальних мереж, розвитку громадської свідомості, відкритості стосунків влади з громадою, прозорості всіх економічних процесів, патріотизмі та ін. Держава має сприяти розвитку соціального капіталу на 3-х рівнях: національному, регіональному та місцевому.

Макросоціальний капітал відтворюється при координації особистих і соціальних інтересів за допомогою вироблених суспільством норм і цінностей у напрямку досягнення економікою громадського оптимуму й підвищення соціального добробуту. Метою створення державного соціального капіталу виступає узгодження суспільних інтересів: органів влади, населення та інших суб'єктів, а в подальшому – ефективний розвиток країни.

Структурні елементи соціального капіталу (соціальні мережі, довіра, норми і цінності) виконують функцію внутрішніх, неформальних позаекономічних механізмів координації поведінки людей у суспільстві. Ефективні позаекономічні інститути здійснюють позитивний вплив на позитивний і стійкий економічний розвиток, забезпечуючи можливість тривалому співробітництву та накопиченню соціального капіталу. Водночас неефективні позаекономічні інститути, навпаки, створюють атмосферу сумніву і недовіри, зменшують щільність соціальної мережі та загалом руйнують соціальний капітал.

Керуючись дослідженням П. Бурдьє, виокремимо такі види державного

соціального капіталу:

- 1) капітал держави (податки та інші економічні активи);
- 2) капітал фізичного примусу (армія, міліція);
- 3) політичний капітал формування політичних рішень з приводу соціально-економічних проблем суспільства;
- 4) інформаційний капітал обліку території, населення, його стану, норм мовної комунікації, освітніх, медичних, наукових, інформаційних (мас-медіа), технічних та інших стандартів та ін.;
- 5) юридичний капітал правового захисту інтересів громадян і держави;
- 6) адміністративний капітал регулювання реалізації прав власності громадян на всі форми соціального капіталу.

Механізмом формування соціального капіталу в суспільстві є: соціальні мережі (зв'язки), довіра, норми і цінності. Для його функціонування потрібно запровадити заходи на рівні держави та органів місцевого самоврядування, які допоможуть примножувати і покращувати стосунки в суспільстві.

Повільна побудова системи взаємовідносин держави і громадян гальмує розбудову процвітаючого суспільства. Необхідно виробити механізм взаємодії органів державної влади та інститутів громадського суспільства і розробити ряд заходів державного регулювання процесів відтворення соціального капіталу.

Заходи, які сприяють відтворенню соціального капіталу на рівні держави:

- відкрита і прозора діяльність державних органів та організацій;
- поінформованість населення про їх функціонування;
- постійний контроль і моніторинг ситуації в країні та ознайомлення з нею населення.

Усе це зміцнить довіру суспільства, забезпечить сприяння в досягненні поставленої мети та розширення взаємовідносин у напрямку спільної діяльності.

Як зазначалося в попередньому розділі, основною складовою соціального капіталу виступає довіра, а тому важливим компонентом саме державного управління є забезпечення взаємної довіри суспільства і влади, що є неможливим без прозорості діяльності владних структур. Будь-яке співробітництво

не можливе без належного рівня довіри між агентами, їхня співпраця базується на передбачуваності поведінки одне одного та більш ефективній співпраці.

Довіра в суспільстві має бути взаємною: як громадяни мають довіряти діям держави, так і держава має бути впевнена, що її громадяни будуть виконувати установлені цілі. Це дасть можливість створювати довгострокові стратегії розвитку регіонів і держави загалом. Через відсутність довіри до держави з боку громади відбуваються зайві затрати часу і зусиль на контроль і примус до дії, а при відсутності соціального капіталу в країнах, організаціях, групах відбувається уповільнення їх розвитку.

У свою чергу досить часто неформальні соціальні норми відображають змогу домінування певної групи над іншою завдяки силі, владі, багатству. Кожне суспільство побудоване на певній системі норм і принципів, на основі яких здійснюється співробітництво. Норми зазвичай формуються у стабільному та закритому суспільстві, тобто новоприбулим людям буде важко влитися в таке суспільство, оскільки на них будуть дивитися з підозрою. У такій системі норм утворюються уявлення про те, на кого можливо розраховувати при співпраці, а на кого ні. Під час дотримання загальних норм і цінностей постає взаємна довіра, що має конкретну величину. Ф. Фукуяма досить аргументовано доводить, що «добробут країни і її змагальна здатність на тлі інших країн визначається однією універсальною культурною характеристикою – властивим їй суспільству рівнем довіри» [761]. Довіра – це культурний феномен, що має великий, часом вирішальний вплив на економічне і політичне життя країни.

Норми, зокрема і шкідливі, утримуються в суспільстві протягом поколінь за допомогою таких позаекономічних чинників, як традиції, звички і стереотипи мислення. Традиції, як позаекономічні чинники, впливають на розуміння норм, оскільки народ насамперед діє на основі звичаїв, а не раціонального вибору. Припустимо, що норми створилися спочатку шляхом поміркованого вибору, проте все одно вони передаються з покоління в покоління за допомогою процесу соціалізації, що включає в себе процес пристосування людей до певної моделі поведінки. Соціальну поведінку, що є звичкою, важко змінити, на відміну від

ідей, поглядів, які змінюються на основі певної інформації. У нормах має переважати інтерес групи над індивідуальним інтересом, довгостроковий над короткостроковим відповідно. Релігія, як позаекономічний чинник, «залишається важливим джерелом культурних правил, навіть в очевидно світських суспільствах; водночас релігійні правила можуть зазнавати спонтанної еволюції, оскільки вони взаємодіють з цим історичним середовищем суспільства. Розуміння цих взаємовідносин і забезпечення емпіричної мапи джерел фактичних культурних правил – це завдання майбутнього. Звички і стереотипи мислення поєднують індивіда із суспільством через зразки поведінки, що передаються з покоління в покоління.

Норми можуть бути спонтанно створені, вони не завжди є раціональними, проте продовжують існувати завдяки звичкам і стереотипам мислення. У результаті несправедливі норми можуть існувати досить тривалий час. У будь-якому суспільстві спонтанний порядок не здатний формувати абсолютний порядок, оскільки потрібно доповнення раціональною ієрархічною владою у формі держави. Держава зі своєю ієрархічною структурою влади лише доповнює спонтанну організацію суспільства, а нинішня корпоративна версія спонтанної організації суспільства – мережа.

Основною передумовою нормального розвитку держави та соціального капіталу є перехід з ієрархічної структури управління на мережеву, в якій усі учасники один з одним співпрацюють і очікують взаємної допомоги. Тому для відтворення соціального капіталу взаємостосунки між суспільством, державою та її органами повинні будуватися на основі рівності у відносинах.

Проте слід пам'ятати той факт, що навіть у державах з найвищим рівнем економічного розвитку соціальний капітал не позбавлений негативних проявів. Ф. Фукуяма, досліджуючи динаміку змін соціального капіталу, дійшов до висновків, що у США за останні десятиліття ця динаміка є негативною (рівень злочинності зростає, родинні цінності занепадають, наростає соціальна дезорганізація), тоді як у Японії та Республіці Корея темпи зростання злочинності нижчі та міцніші родинні зв'язки. Але одночасно зростає дефіцит

довіри в суспільстві. Ф. Фукуяма пояснює це так: підвищення рівня бідності та нерівності за доходами; загальне збільшення багатства в суспільстві; особливості сучасної системи державного соціального забезпечення; загальні культурні зрушення: занепад релігії та панування індивідуалістичних інтересів [761]. Найголовнішою причиною великого розриву автор вважає зміни в культурних цінностях.

Розвиток громадянського суспільства в Україні – процес самоорганізації українських громадян (громадянська активність), коли індивідуальні та колективні дії спрямовані на визначення й вирішення нагальних питань сьогодення і створюють нову якість організації навколишнього простору. Сучасне українське суспільство поступово відходить від патерналістської традиції взаємозв'язку між державними органами і громадськістю, знаходячи перспективу більш продуктивної самореалізації в кооперації в горизонтальній площині, що у свою чергу ставить на порядок денний завдання створення державою сприятливих умов для становлення і функціонування інститутів громадянського суспільства, заохочення громадян до суспільно корисної самоорганізації, зокрема у спосіб передачі їх об'єднанням окремих управлінських функцій. Стабільний розвиток регіону і держави загалом можливий за рахунок ефективності взаємодії та побудови партнерських відносин, що базуються на довірі і встановлених нормах поведінки учасників цієї мережі. Здобути соціально-економічний ефект від такої взаємодії можна за рахунок напрацювання конкретних навичок, відкритості інституційного середовища громадянського суспільства, прозорості в діяльності влади і партнерстві.

Формування соціального капіталу залежить від показників залучення до активної громадської діяльності. Про роль соціального капіталу в контексті діяльності громади Л. Климанська та О. Софій твердять, що «громада створює і підтримує механізм соціальної солідарності, створює і примножує соціальний капітал – простір, де цінується довіра, взаємодопомога» [764]. Будь-яка формальна організація (армія, профспілка, політична партія, корпорація тощо)

прагне мобілізувати всі ресурси (людські, фінансові) як засоби для досягнення своїх цілей.

Аналітична записка «Третій сектор у них і у нас» указує, що громадські організації і соціальний капітал мають зв'язок: «громадські організації в демократичних суспільствах вважаються осередками акумуляції і середовищами реалізації соціального капіталу». За проведеними дослідженнями встановлено, що «громадські ініціативи через соціальний капітал тісно пов'язані з економічним розвитком суспільства: активний економічний ріст відбувається саме у тих країнах, де є традиції громадських об'єднань, їхньої участі у прийнятті рішень і вирішенні суспільних проблем», Кожна людина прагне чесного і прозорого (відкритого) ставлення до себе як з боку інших людей, так і з боку держави. І саме держава відіграє основну роль у створенні партнерських відносин між учасниками мережі, побудованих на взаємній довірі.

Показником достатнього рівня соціального капіталу в державі виступають показники готовності населення залучатися до активної громадської діяльності, показники довіри до громадських організацій або кількості в них учасників, громадські рухи та ін.

Р. Патнем пов'язує довіру і добровільні асоціації, оскільки довіра – основа соціального капіталу, а добровільні асоціації – джерело довіри.

Недержавна організація (скорочено НДО, англ. Non-governmental organization, скорочено NGO) є легальним підприємством, створеним окремо від держави. Це може бути консолідований громадський рух, який складається з окремих, взаємно не підпорядкованих, але взаємодіючих громадських організацій, які спрямовують енергію громадян на творчу діяльність і тим самим знижують соціальну напругу в суспільстві [773]. Полем діяльності недержавних організацій можуть бути майже всі галузі життя людини (освіта, наука, культура, політика, економіка). За їх кількістю можна охарактеризувати рівень розвитку суспільстві, оскільки громадська активність – важливий показник розвитку демократичного суспільства.

НДО створюють основу громадянського суспільства, є вирішальним стабілізуючим фактором, гарантом демократичного шляху розвитку. Так звані інституційні інвестори, які не належать ні до державного, ні до комерційного сектору – пенсійні, благодійні фонди, фонди культури, науки та ін., біржі, університети тощо, разом зі своїми допоміжними установами забезпечують левову частку світового венчурного капіталу [771]. Недержавні організації в суспільстві з високим рівнем довіри допомагають у створенні та збільшенні соціального капіталу шляхом активного впливу на діяльність держави через забезпечення захисту громадянського суспільства, соціальних гарантій, ефективний розподіл доходів та ін. Проте як показує досвід в порівнянні з іншими розвиненими країнами світу недержавні організації в Україні є досить непопулярними.

Реалії сьогодення показують, що одним з найбільш важливих інструментів впливу на результат роботи підприємства є управління маркетинговою діяльністю. Менеджмент присутній в усіх сферах життя суспільства. Підприємства зацікавлені в ефективному управлінні маркетинговою діяльністю і пошуку якісно нового підходу організації виробництва та збуту товарів/послуг. Тому з урахуванням принципів сталого розвитку маркетинговий менеджмент формує навички планування, організації, мотивації та контролю маркетингової діяльності підприємства. Це дасть можливість зміцнити економічну діяльність, підвищити підприємницький дух, розширити бізнес. На сьогодні постає потреба використання інноваційного підходу в управлінні виробництвом і збутом на основі принципів маркетингу і менеджменту.

В науковій літературі дослідженню проблеми мотивації присвячена велика кількість наукових праць, відсутність однозначного трактування понять «мотивація» і «мотиваційний менеджмент», пояснюється надмірною складністю самого явища мотивації, тому дана проблематика не втратила актуальності вивчення і на теперішній час.

Поняття «мотивація» в своїй еволюції змінювалося від політики «батога і пряника» (покарання і винагороди) до «концепції людських ресурсів»

(сприйняття працівника як ключової фігури на виробництві, від якої залежать кінцеві результати виробничої діяльності) [715]. Мотивація – це сукупність рушійних сил, які спонукають людину до виконання певних дій; процес свідомого вибору певного типу діяльності внаслідок комплексного впливу зовнішніх (стимули) і внутрішніх (мотиви) факторів [716]. Однак і на сьогодні, однозначного визначення не існує, одні автори розглядають мотивацію як сукупність рушійних сил, що спонукають людину до виконання певних дій [717], інші – як процес спонукання себе й інших до діяльності для досягнення цілей [718, с. 5]. Мотивація – це рушійна сила людської поведінки, а мотивація персоналу є важливою умовою ефективної роботи працівників в інтересах організації. Ефективний менеджер має розуміти зміст мотивації, забезпечувати здоровий моральний настрій в колективі та стимулювати співробітників до праці з повною віддачою [720].

Мотивація пронизує всі етапи управлінської діяльності, сприяє активізації високопродуктивної праці, максимальному задоволенню потреб працівників, розвитку їх потенціалу [721]. Кожний окремих працівник сприймається на підприємстві як незалежна, самостійна одиниця, яку не можна в будь-який момент замінити. В цьому одночасно полягає й складність мотиваційного управління, оскільки для кожного працівника властивий індивідуальний набір мотивів, які змінюються з часом, і які постійно повинні бути під контролем керівництва.

Мотиваційний менеджмент за своєю сутністю повинен бути спрямований не стільки на здійснення впливу на працівників, як виходить з класичного розуміння менеджменту як виду діяльності в цілому, скільки на постійне та безперервне вивчення та дослідження кожного окремого працівника з його індивідуальними, специфічними, властивими тільки йому потребами, мотивами, інтересами, цінностями, вподобаннями. В цілому мотиваційний менеджмент представляє керування, у якому ключові пріоритети віддаються мотивуванню творчої, продуктивної, ініціативної й професійної діяльності людини [722]. Він включає в себе організацію виробничого процесу, що спрямований на узгоджену

взаємодію всіх рівнів підприємства, від керівництва до підлеглих. Мотиваційний менеджмент передбачає не тільки встановлення мотивів діяльності, а й побудову управління на основі пріоритету тих чи інших мотивів. Виходячи з цього, мотиви застосовуються як засоби управління [721]. Організації, що мають невелику кількість управлінських рівнів, мотивація персоналу спрямована на прояв ініціативи, самостійності, повної свободи дій, що здійснюються для досягнення поставленого завдання. Мотиваційний менеджмент в таких організаціях ґрунтується на можливості самостійно вирішувати невеликі виробничі проблеми. Отже, мотиваційний менеджмент включає в себе організацію виробничого процесу, який спрямований на злагоджену взаємодію всіх рівнів підприємства, від керівників до підлеглих.

Мотиваційний менеджмент має забезпечити сумлінне, якісне виконання всіма членами організації покладених на них обов'язків. Функція мотивації тісно пов'язана з іншими функціями управління виробництвом - плануванням, організацією, контролем. При плануванні роботи керівник зобов'язаний направити зусилля працівників організації в напрямку, який приведе організацію до виконання поставленого завдання. Поставлена мета перед співробітниками, повинна бути чіткою, реальною і досяжною. Правильне застосування мотиваційного менеджменту дає можливість усунути пасивність персоналу і низькі показники праці.

Мотивуючу дію на співробітників дає позитивна оцінка керівництвом якісно виконаної роботи та стимулює їх до сумлінного виконання покладених обов'язків надалі. Довіра та цінність кожного працівника, як вагомого члена команди, яка йде до спільної мети та постійне розширення засобів нематеріальної мотивації праці дозволить справлятися з найскладнішим завданням керівника – мотивацією персоналу.

Ефективний менеджмент через механізм довіри здійснюється за допомогою довіри всередині організації (підприємства) між керівниками кожного підрозділу, між структурними підрозділами, між працівниками, а також довіри керівництва до підлеглих і навпаки; довіри всіх членів організації до

встановленої цілі (мети) діяльності організації; довіри до профспілки; довіри до регулюючих чи контролюючих органів [723]. Успішне керівництво передбачає підтримку своєї команди, незважаючи на те, що довіра це завжди ризик проте потрібно покладатись на своїх працівників.

Контроль всіх етапів виробництва допоможе виявити недоліки в роботі, визначити якість виконаної роботи, на підставі чого визначається міра заохочення/покарання працівника. Матеріальна мотивація (підвищення заробітної плати, премії, винагороди) спонукає людину, яка прагне досягти кращого рівня життя, через грошову винагороду на досягнення високих результатів в роботі.

Ще одним фактором, що впливає на мотивацію в період пандемії коронавірусної інфекції та з розвитком сучасних інформаційних технологій є можливість працювати віддалено. Все більше працівників виявляють бажання працювати дома і мати гнучкий графік роботи – це пріоритети нових поколінь персоналу.

Результативне впровадження і застосовування маркетингового менеджменту підприємством вимагає спершу чіткого розуміння суті та значення маркетингового менеджменту, цілей і принципів його використання, функцій та етапів його становлення.

В науковій літературі існує багато визначень маркетингового менеджменту. Так на думку Ф. Котлера, маркетинговий менеджмент - це процес планування та реалізації концепцій щодо ціноутворення, просування та розподілу ідей, товарів та послуг, направлений на здійснення обмінів, котрі задовольняють індивідуальні та організаційні цілі [729]. Вибір результативних засобів маркетингового управління підприємства залежить від майстерності керівників своєчасно орієнтуватися на тенденції, які характерні для розвитку сучасного ринку.

Л. Балабанова, маркетинговий менеджмент визначає як поняття більш ширше, ніж управління маркетингом. Якщо останнє являє собою одну із загальних функцій менеджменту, то маркетинговий менеджмент – це ширше

поняття, ніж загальна функція менеджменту підприємства, це управління всіма функціями, всіма структурними підрозділами на основі маркетингу [725].

В свою чергу, Д. Райко зазначає, що маркетингове управління (маркетинговий менеджмент) – сучасна концепція маркетингу, принципово новий підхід, перш за все, до стратегічного управління організацією, що в умовах гострої конкуренції спирається на ринкову орієнтацію [734]. Постійне дослідження ринку, оновлення асортименту та передбачення вимог споживачів стане базисом ефективного управління підприємством на засадах маркетингу.

За обґрунтуванням В. Россохи, маркетинговий менеджмент у широкому розумінні включає комплекс стратегічних і тактичних заходів, спрямованих на забезпечення стійкого й всебічного успіху у споживачів товарів підприємства та його ефективної діяльності. Вузьке розуміння базується на сфері управління службою маркетингу з урахуванням впливу чинника загального керівництва виробничо-фінансовою діяльністю підприємства [735]. Процес маркетингового менеджменту забезпечує функціонування підприємств у конкурентному середовищі.

На думку О. Біловодської, маркетинговий менеджмент – цілеспрямована координація і формування всіх заходів підприємства, які пов'язані з ринковою діяльністю організації на рівні ринку та суспільства в цілому і базуються на принципах маркетингу [726]. Маркетинг охоплює концептуальне завдання, завдання виконання, завдання управління.

І. Кошова зазначає, що маркетинговий менеджмент – це інноваційний підхід до управління підприємством в умовах мінливості внутрішнього і зовнішнього середовищ для досягнення поставлених структурованих цілей відповідно до стратегічної мети, яка відповідає етичним нормам прийнятим у суспільстві та дозволяє досягти оптимального рівня результативності з врахуванням економічних та соціальних ефектів [730]. Таким чином, аналіз та узагальнення теоретичних засад маркетингового менеджменту є передумовою ефективного функціонування підприємства.

Маркетингове управління може функціонувати лише за умови, що управління підприємством здійснено на основі принципів маркетингу, тобто в центрі організації повинен бути споживач, і система маркетингу та менеджменту повинні об'єднувати всі зусилля, щоб максимально задовольнити потреби споживачів [728]. Т. Ільченко вважає, що з основних принципів управління маркетингом впливають основні принципи маркетингового менеджменту на підприємстві, а саме: орієнтація на споживача, адаптивність і гнучкість, спрямованість на перспективу, вплив на споживача, комплексність, системність, свобода споживача і виробника, обмеження потенційного збитку, задоволення базових потреб, економічна ефективність, інновації, навчання та інформування, захист споживача [727].

На даному етапі розвитку сучасний ринок переповнюється товаром/послугами, а це означає, що на мікрорівні збільшується конкуренція. Підприємства для ефективного функціонування мають зосередити свою увагу на організації маркетингового менеджменту в системі управління. Маркетинговий менеджмент передбачає винайдення виняткової системи функціонування підприємства, що включає процес створення та формування маркетингових планів, які узгоджені з стратегічними цілями менеджменту.

В. Куценко вирізняє такі основні етапи процесу маркетингового менеджменту, що становлять логічну послідовність дій для досягнення підприємством поставлених цілей: аналіз ринкових можливостей; відбір цільових ринків; позиціонування товару на ринку; визначення маркетингової стратегії підприємства; розробка комплексу маркетингу; планування маркетингових програм; реалізація заходів (програм) маркетингу; контроль і аналіз маркетингової діяльності підприємства [731]. Маркетинговий менеджмент на підприємстві спрямований на розвиток системи управління маркетинговою діяльністю, підвищення ефективності роботи, зміцнення конкурентних позицій, максимізація прибутку через розроблення ефективного комплекс маркетингу, активізацію цільових або вихід на нові ринки.

До основних функцій маркетингового менеджменту належать:

- аналіз ринку (визначення його потенціалу, місткості, кон'юнктури, попиту, поведінки споживачів, оцінювання конкурентів тощо) і відповідно ринкових можливостей підприємства з урахуванням його ресурсів;

- планування, тобто формування виробничозбутових маркетингових програм на основі ринкових і кон'юнктурних прогнозів, оцінок розвитку науково-технічного прогресу тощо;

- організація, тобто формування організаційної структури маркетингу на підприємстві; реалізація встановлених планів (розробка конкретних завдань, визначення повноважень і відповідальності за реалізацію маркетингових заходів тощо);

- мотивація, тобто розробка і реалізація матеріальних і моральних стимулів для працівників фірми з метою підвищення ефективності їх праці;

- контроль і аналіз виконання маркетингових планів (заходів) [731]. В основі маркетингового менеджменту лежать управлінські функції. Маркетинговий менеджмент треба розглядати у взаємозв'язку із завданнями в межах процесу маркетингу, із завданнями щодо управління колективом. Він визначає також планування і координацію всіх заходів підприємства на рівні ринку і суспільства. Маркетинговий менеджмент відіграє свою значну роль в процесі розробки стратегічних планів та обранні ефективного стратегічного напрямку.

Рішення з управління маркетингу засновані на знанні сильних маркетингових функцій і чіткого розуміння та застосування наглядних й управлінських методів. Менеджери з маркетингу і менеджери з продукції виконують процеси управління маркетингом. Клієнти можуть побачити результати такого процесу у вигляді продукції, ціни, рекламних оголошень, рекламних акції тощо. Менеджери з маркетингу повинні балансувати між вартістю переваг і рішень проблем, які пропонуються клієнтам, і прибутковістю певних груп клієнтів. Організації мають свою власну унікальну культуру, яка може допомогти або перешкодити виконанню функції маркетингу [738].

Маркетинговий менеджмент є механізмом який усуває дисбаланс між потребами споживачів та можливостями підприємства.

Завдання підприємства змотивувати працівників до якісної і продуктивної роботи, обов'язок персоналу – сумлінно виконувати поставлені задачі. Функція мотивації тісно пов'язана з іншими функціями управління виробництвом - плануванням, організацією, контролем. При плануванні роботи керівник зобов'язаний направити зусилля працівників організації в напрямку, який приведе організацію до виконання поставленого завдання. Поставлена мета перед співробітниками, повинна бути чіткою, реальною і досяжною [733]. Мотивація працівників підприємства дає можливість усунути безініціативність персоналу і низькі показники праці.

На даний час в менеджменті відбуваються інноваційні процеси в різних сферах: в організації та підборі персоналу, в організації виробництва, ресурсозбереженні, в технічних і конструктивних особливостях, в підвищенні якості продукції, послуг і технологій, в ефективній роботі посередників і каналів розподілу, в оцінці ринкових можливостей підприємства, в розробці маркетингових стратегій і програм маркетингу, в управлінні комплексом маркетингу, в організації і контролі маркетингової діяльності підприємства в цілому все це і є основою маркетингового менеджменту [732]. Ефективність маркетингового менеджменту буде досягнута за допомогою впровадженню інноваційних процесів в менеджменті підприємства та наявності і використання в достатній кількості ресурсів підприємства (матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних) із взаємодією вимог ринку.

Оптимальну роботу підприємства можна досягти завдяки створенню служби, що займається маркетингом. Маркетингова служба підприємства повинна вивчити показники діяльності підприємства та проаналізувати маркетинговий процес і винести до впровадження сучасні ідеї та пропозиції для подальшого удосконалення. Вдало побудований маркетинговий менеджмент здатен вивести підприємство на лідируючі позиції на ринку та створити особливі пропозиції для споживачів, контрагентів в умовах конкуренції. В умовах

ринкової економіки підприємства знаходяться під впливом величезної кількості різноманітних внутрішніх та зовнішніх факторів, тому для ефективного функціонування підприємству потрібно зайняти свою особливу нішу і впізнаваний імідж, виділяючи себе серед конкурентів.

Розуміння працівниками поставленої цілі діяльності підприємства допомагає швидше досягти кінцевого результату та максимізувати прибуток за допомогою розробки та удосконалення оптимальних маркетингових програм. Маркетологи підприємства розробляють програму, яка повинна служити основою для всіх планів підприємства, це дасть можливість уникнути робочих прорахунків і безпомилково оцінити свої можливості.

У результаті проведених досліджень з'ясовано, що процес формування маркетингового менеджменту на підприємстві складається з етапів направлених на управління попитом потенційних споживачів і задоволення потреб ринку. Під час формування системи маркетингового менеджменту на підприємстві необхідно визначити головні принципи та функції маркетингового менеджменту, врахувати конкурентне середовище, в якому діє підприємство, а також розробити алгоритм, за допомогою якого буде формуватися процес управління маркетинговою діяльністю.

Використання маркетингового менеджменту на практиці допоможе стати надійною основою для успішного розвитку підприємства (отримання прибутку, збільшення обсягів збуту, збільшення частки ринку тощо). Отож, урахування вище зазначеного сприятиме досягненню поставлених цілей у діяльності підприємства та успішному його функціонуванню в сучасних жорстких умовах економічних відносин.

Таким чином, у результаті нашого дослідження висловлено, що мотивація дає можливість ефективно здійснювати організаційний розвиток. В свою чергу, мотиваційний менеджмент слід визначати як сукупність організаційно-управлінських заходів мотиваційного спрямування, що мобілізує людські ресурси і трудовий потенціал організації, забезпечує оптимальне використання фінансових ресурсів та спрямований на досягнення встановлених цілей.

Вивчення основних прийомів мотиваційного менеджменту, використання цих прийомів на практиці допоможе стати надійною основою для успішного розвитку організації.

Маркетинговий менеджмент слід розглядати в загальній системі менеджменту підприємства, тобто в цілісній системі управління. Успіх здобуде те підприємство, яке творчо застосовує маркетинговий менеджмент у своїй діяльності і буде постійно в пошуках нових способів адаптації до безперервно мінливих умов існування. Сутність маркетингового менеджменту проявляється у планомірній взаємодії на засадах маркетингу всіх функціональних підрозділів підприємства для швидкого реагування на зміни у зовнішньому середовищі й отримання соціально-економічного ефекту. Організація маркетингового менеджменту в системі управління підприємством дає можливість ефективно здійснювати свою господарську діяльність.

Пандемія трансформувала компанії на пошук нових стратегій, адже для того, щоб протидіяти новим викликам, керівникам та HR спеціалістам потрібні нові компетенції. Лідерство має бути адаптовано до нової реальності інтенсивних змін, які вимагають мислення, гнучкості та зростання. Менеджерам необхідно дистанційно мотивувати та контролювати персонал до виконання своїх обов'язків та створювати безпечні умови праці. Швидкість прийняття рішень стала актуальною та цифровою, тому підприємцям доводиться модернізувати HR-стратегії.

Актуальним є створення нових сучасних та інноваційних підходів до управління персоналом із залученням мотиваційних чинників. Нові виклики спричинені карантинними обмеженнями, пов'язаними з COVID-19, висувають принципово нові вимоги до побудови процесу управління персоналом, його оцінки й ефективного використання, а також забезпечення hr-процесів продуктивними кадрами для їхньої участі у бізнес-процесах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ефективності системи управління персоналом розглядаються в роботах зарубіжних та вітчизняних економістів: П. Друкера, С. Паркера, О. Аверіна, Л. Балабанова, Д. Богиня, В.

Гриньова, М. Семикіна, О. Кузьміна, І. Макарова, В. Диканя, В. Ільченко та інші. Вчені вивчають питання підбору, розстановки, перепідготовки кадрів та керівників, навчання, аналіз трудових процесів, а також мотивацію до праці. Найбільш дискусійним питанням залишається дослідження у напрямі формування стратегій управління персоналом із позиції глобалізації, переходу до цифрової економіки, діджиталізації, мобільності персоналу із позиції сучасних викликів і загроз.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є виявлення та аналіз нових викликів та можливостей у HR - управлінні внаслідок пандемії Covid - 19, що враховують адаптацію персоналу до інновацій цифровізації та швидкісний розвиток компаній у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління персоналом - частина стратегії будь-якої організації. Сучасний етап розвитку економіки України характеризується цифровізацією виробництва, тому реалізовувати функцію “управління” будь-якою компанією сьогодні складно, адже конкуренція стає дедалі жорсткішою з кожним роком. Тому питанням управління необхідно приділяти особливу увагу, і це вимагає значних змін у вимогах до персоналу [723]. Дослідження показують, що при переході до гнучких методів основною перешкодою є традиційний менеджмент.

Компаніям важко впроваджувати такі процеси, як Scrum, XP або Канбан, якщо їхні лідери беруть за основу застарілі управлінські підходи. Менеджери мають зрозуміти, у чому полягає їхня нова роль у XXI столітті як отримати від команд розробників максимальних результатів. Дедалі більшої популярності набуває таке поняття, як Менеджмент 3.0, якому передували такі управлінські практики, як Менеджмент 1.0 та 2.0.

Основними ознаками Менеджмент 1.0 управління є повна залежність компанії від її керівника. Дехто називає цей менеджмент командно-контролюючим: організацію вибудовують і керують нею зверху вниз, але повноваженнями влади наділені одиниці. Топ-менеджери мають можливість маніпулювати бонусами, що негативно впливає на результати очолюваних

компаній. Отже, можна стверджувати, що Менеджмент 1.0 має недоліки, застарілий та потребує оновлення.

Менеджмент 2.0 - це знайомий нам менеджмент 1.0, до якого додано кілька надбудов, аби трохи знівелювати проблеми, породжені застарілою системою. Ця версія управління є гнучкою та досконалою, тому в організаціях існують правила, яких мусять дотримуватися персонал і керівники, а що стосується комунікації – багатовекторні.

Менеджмент 3.0 – це епоха складності, переорієнтація з ієрархій на мережеві структури. Один з найважливіших висновків нової системи полягає в тому, що всі організації являють собою мережі. Окрім того, теорія складності в застосуванні до соціальних систем свідчить, що менеджмент у свою чергу має вирішувати завдання комплектації штату підприємства, створення системи підготовки керівного резерву, а не структурою департаментів й отриманням прибутку [724].

Ринкова ситуація ставить підприємства у принципово нові відносини з державними організаціями, з виробничими й іншими контрагентами, з працівниками стосовно формування та використання ресурсного потенціалу.

Оскільки зовнішнє середовище постійно змінюється й ускладнюється, то система управління ресурсним потенціалом підприємств в структурі економіки має набути нових якостей, розширюючи свої можливості. Отже, зміни ділового середовища вітчизняних підприємств пов'язані з розвитком конкуренції, інформаційних технологій, глобалізацією бізнесу та іншими чинниками і обумовлюють необхідність удосконалення системи управління ресурсним потенціалом, що націлений на ефективне використання ресурсів.

Система ефективного управління ресурсним потенціалом підприємств дає можливість визначити, які внутрішні його характеристики послаблюють результативність досягнення ефективності в процесі управління. Ефективність досягається за рахунок реалізації послідовних дій, які здійснюються під час управління [720].

За дослідженнями О. Іляша [777], виділено найбільш ймовірні тенденції, які будуть властиві змінам у HR найближчим часом: стратегічне мислення стане основною внутрішньою компетенцією HR. Фактично, Brashears прогнозує тенденцію до посилення стратегічної HR-функції та стимулювання створення нових посад. У той же час, професіонали з управління персоналом, очевидно, перейдуть у бізнес-професіоналів HR, які не лише розуміють наслідки HR, але здатні управляти бізнес-операціями та формувати стратегію розвитку бізнесу. Незважаючи на блискучі успіхи Agile-проектів з огляду на рентабельність інвестицій, чимало менеджерів перешкоджають впровадженню гнучкого проектного менеджменту та дотриманню гнучких підходів у своїх компаніях [778].

Проблема формування системи антикризового менеджменту та оцінки її ефективності є складною, у практичному відношенні, й вимагає серйозних напрацювань в методичному плані. У період системної трансформації України у світовий економічний простір, зазначена проблема стала практично ключовим питанням, яке визначає функціонування підприємств в економічних умовах, що склалися. У зв'язку з цим, вивчення особливостей антикризового управління та формування методики оцінки ефективності системи антикризового менеджменту набуває гострої актуалізації та вимагає інноваційного пошуку вирішення складних економічних рішень [782].

Дослідження та опитування свідчить, що основними перешкодами на шляху прийняття гнучких методів розробки програмного забезпечення (ПЗ) стають традиційні методи управління змінами, організаційна культура, недостатня підтримка з боку керівництва, низький рівень підготовки персоналу, а також зовнішній тиск. За більшість позицій із даного переліку відповідають саме менеджери. Коли ієрархічний менеджмент стикається із складними системами і нелінійним мисленням, це стосується Agile менеджменту.

Впровадження методик Agile в управлінні персоналом означає, що принципи й цінності фокусуються на людях і командах, тісній співпраці із замовниками й швидкісній реакції на виникаючі зміни при мінімумі планування:

Основну цінність складають взаємодія та співробітництво між людьми, а не їх індивідуальні компетенції. Даний підхід передбачає роботу в невеликих функціональних командах, які виконують різні ролі і розташовані в одному приміщенні.

Функціональність - кращі програмні продукти створюються в умовах, коли засновник максимально залучений до процесу розробки, підтримуючи в актуальному стані відомості про затримки в проекті і постійно оновлюючи спільні пріоритети.

Якість відіграє визначальну роль в успіху продукту, тому в центрі уваги перебуває технічна досконалість.

Найважливішими процесами стають мінімальне планування, щоденне особисте спілкування і моніторинг просування проекту за критерієм наявності працюючого продукту.

Наявність внутрішнього конфлікту - природна властивість складних систем, необхідна умова для креативності та інновацій [724].

Технологічний прогрес неможливий без якісного людського капіталу. Компанії, які вкладають ресурси в розвиток технологій, не повинні забувати про те, що вирішальне значення в комунікаціях все ж належить людям. Змішане середовище майбутнього зумовлює ефективну взаємодію людини і актуальних технологій.

І.В. Горбачова зазначає тенденцію [779], що співробітники старшого віку не поспішають залишати професію, тому в міжнародних компаніях працюють представники п'яти різних поколінь: «тихе покоління» (75–95 років), «бемі-бумери» (55–75 років), «покоління Х» (35–55 років), «покоління Y, або мілленіали» (23–35 років) і «покоління Z» (15–23 роки) [718]. Одна з причин такого розмаїття в колективі криється у зміні самого підходу до кадрових цінностей. Зараз роботодавцям часто важливий не тільки вік і досвід, а й молодий, сміливий погляд.

Дослідження Л. Філіпової показує [781], що в Україні не вистачає кваліфікованих менеджерів, підготовлених до ринкової діяльності. У керівників

більшості українських підприємств залишилися ще стереотипи. Хоча в таких умовах потрібен принципово новий тип працівника: висококваліфікований, ініціативний, схильний до інновацій, готовий самостійно приймати рішення і нести за них відповідальність, орієнтований на довгострокову співпрацю. Практика показує, що для будь-яких підприємств, незалежно від форми господарювання, розміру, напрямку економічної діяльності, управління персоналом має надзвичайно важливе значення. Жодне підприємство не досягне намічених цілей поза належним відбором, розстановкою професійно підготовлених людських ресурсів. Це й виступає визначальним фактором в системі управління персоналом [782].

Висновки з проведеного дослідження. Проблема пандемії COVID-19 є найбільш актуальною в сучасному світі та вплинула на усі аспекти життя людей, але працівники компаній, як завжди, поступово адаптуються та починають перетворювати та вдосконалювати бізнес-процеси. Управління персоналом, реалізуючи функцію HR-менеджменту, ґрунтується на принципах гнучкості, що і є яскравим прикладом тих змін, які властиві сьогоденню часу. Дослідження дозволяє зробити висновок, що HR - менеджмент під впливом цифрових та інформативних технологій потребує розширеного розвитку ініціативи, можливостей команд та повноважень, компетенцій та поліпшення організаційних структур. Це означає, що організаціям необхідно чітко сформулювати місію, узгодити та вдосконалювати у співробітників навички майбутнього, управляти не лише залученням, а й задоволеністю персоналу.

REFERENCES

1. Бартон Т., Шенкир В., Уокер П. Комплексный поход к риск-менеджменту: стоит ли этим заниматься. // Научно-популярное издание. - М. : ИД «Вильямс», 2007. – 207 с.
2. Крутова А. С., Ставерська Т. О., Шевчук І. Л. The problems of the enterprises financial security / А. С. Крутова, Т. О. Ставерська, І. Л. Шевчук // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. / [редкол. : О. І. Черевко (відпов. ред.) та ін.]. – Харків : ХДУХТ, 2015. – Вип. 1 (21). – С. 92-105
3. Economist Intelligence Unit, Managing Business Risks [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/The_Global_Liveability_Index_2018.pdf
4. Інтернет портал для управлінців [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.management.com.ua/about.php>
5. Літовченко О.Ю., Топоркова О.В. Структурно-функціональна модель антикризового фінансового управління підприємством // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серія «Економічна», випуск 98, 2020р ,с108-114.
6. Майданик Н. И. Управление юридическими рисками в предпринимательской деятельности / Н. И.Майданик // Альманах цивилистики : сборник статей. / под ред. Р. А. Майданика. – Киев: Алерта, 2015. – Вып. 6. – С. 483–508.
7. Наука прийняття рішень [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.imena.ua/blog/science-of-decision-making/>
8. Погляди на ризики, 6-те щорічне дослідження PwC – з риск менеджменту: Управління ризиками, 2017р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2017/ukraine-ceo-survey-2017.pdf>
9. Портер М.Б. Стратегія конкуренції: Методика аналізу галузей; діяльності конкурентів / М.Б. Портер. – К.: Основи, 1998. – 390 с.
10. Система экономической безопасности. Стоимостный подход для количественной оценки её эффективности (часть 1). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.psj.ru/saver_magazins/
11. Топоркова О. В., Акімова Н. С., Наумова Т. А. Стратегічні аспекти управління ризиками для забезпечення економічної безпеки підприємства. – Бізнес Інформ. – 2019. – №8. – С. 237-243

12. Toporkova, O. Lytovchenko Functional approaches to accounting and analytical information to ensure the economic security of the enterprise / Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг". Збірник наукових праць ХДУХТ, 2021 р. Вип.1 (33) . – С. 51-62.
13. Toporkova E. Strategic aspects of financial risk management of enterprises / Organizational-economic mechanism of management innovative development of economic entities: collective monograph / M. Bezpartochnyi, in 3 Vol. / Higher School of Social and Economic – Przeworsk: WSSG, 2019. – Vol. 2. – 400 p , С. 136-145
14. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: моногр. / С.М. Шкарлет // . – К.: Книжкове видавництво Національного авіаційного ун-ту, 2007. – 436 с.
15. Мацик О. В. Модернізація інформаційно-комунікативного забезпечення діяльності медичних установ. Інноваційна економіка. 2020. №5-6. С. 97-102
16. Бриксіна В. О., Шульгіна Л. М. Процеси та етапи управління модернізацією виробничої діяльності на підприємстві. Економіка і суспільство. 2016. Вип. 5. С. 137-141
17. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
18. Трансфер інноваційних технологій в агропромислове виробництво регіонів України // за ред. Я. М. Гадзало, А. В. Баян, С. А. Володін. Київ : Аграрна наука, 2016. 244 с.
19. Тимофєєв М. М., Вінюков О. О., Бондарева О. Б. Біогенна система землеробства в аспекті формування сталих агробіогеоценозів. Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області. Харків, 2016. № 20. С. 68–74.
20. Осадчий В. І., Бабіченко В. М. Динаміка стихійних метеорологічних явищ в Україні. Український географічний журнал. 2012. № 4. С. 8–14.
21. Дідух Я. П. Екологічні аспекти глобальних змін клімату: причини, наслідки, дії. Вісник НАН України. 2009. № 2. С. 34–44.
22. Адаменко Т. І. Зміна агрокліматичних умов і їх вплив на зернове господарство України. Погода і зернове господарство України : матеріали наради-семінару. Дніпропетровськ, 2004. С. 3–6.
23. Саблук П. Т. Зерновий ринок України: проблеми і перспективи. Економіка України. 1997. № 5. С. 4–14.
24. Царенко О. М. Еколого-економічне обґрунтування інтенсифікації землеробства. Вісник аграрної науки. 1999. № 6. С. 11–17.

25. Solonechnyi P., Kozachenko M., Vasko N., Gudzenko V., Ischenko V., Kozelets G., Usova N., Logvinenko Y., Vinyukov A. AMMI and GGE biplot analysis of yield performance of spring barley (*Hordeum vulgare* L.) varieties in multi environment trials. *Agriculture & Forestry*. Podgorica, Montenegro 2018. Issue 1. Vol. 64. P. 121–132.
26. Вінюков О. О., Удовиченко С. М. Інноваційно-інвестиційний розвиток Донецького регіону та оптимальні моделі трансферу інновацій (науково-практичні рекомендації) : рекомендації. Донецька ДСД станція НААН. Покровськ, 2018. 45 с.
27. Вінюков О. О. Ефективність впровадження наукових інновацій на розвиток зернового господарства України та Донецької області. Науково-виробничий збірник «Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області». 2018. № 25. С.12-21.
28. Мамєдова Е. І. Вплив гідротермічних умов та агротехнологічних заходів вирощування на особливості росту й розвитку рослин ячменю ярого в Північному Степу. *Зернові культури*. 2017. Т. 1. № 2. С.300-306.
29. Зінченко О. І. Рослинництво. Київ : Аграрна освіта, 2001. 591 с.
30. Каленська С. М., Шевчук О. Я., Дмитришак М. Я. Рослинництво. Київ: НАУ, 2005. 502 с.
31. Попов С. И., Бондаренко Е. С., Курилов А. С. Влияние азотных подкормок на урожайность и качество зерна пшеницы озимой. *Вісник центру наукового забезпечення АПВ Харківської області*. 2018. № 24. С. 68–77.
32. Кліпакова Ю.О., Білоусова З.В. Вплив передпосівної обробки насіння та погодних умов року на урожайність та якість зерна пшениці озимої. *Зрошуване землеробство*. 2018. № 69. С.41-45.
33. Чугрій Г.А., Вінюков О.О. Тестування програм збалансованого живлення пшениці озимої в умовах нестійкого зволоження зони Степу України з метою стабілізації врожайності зернової групи у Східному регіоні. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2021. № 1. С.55-64.
34. Иванов Г. И., Васильев Г. С. Эффективность ЭМ-технологии при выращивании зерновых колосовых в условиях Одесской области. *Надежда планеты*. 2002. № 6. С. 3–4.
35. Лопачев Н. А., Наумкин В. Н., Петров В. А. Теоретические основы биологизации земледелия. *Агротехнический вестник*. 1998. № 5–6. С. 32–33.
36. Сендецький В. М. Виробництво органічних добрив нового покоління “Біогумус” з органічних відходів агропромислового комплексу методом вермикультивування і його вплив на врожайність сільськогосподарських культур. *Збірник наукових праць Білоцерківського національного аграрного університету. Агробіологія*. 2010; 4: 72–80.

37. Суслов С. А., Дулепов М. А. Биогумус – резерв повышения эффективности сельского хозяйства. Вестник НГИЭИ. 2011. 1 (2). С. 38–43.
38. Сытников Д. М. Биотехнология микроорганизмов азотфиксаторов и перспективы применения препаратов на их основе. Біотехнологія. 2012. Т. 5. № 4. С. 34-48.
39. Petrychenko V. F., Korniychuk O. V., Voronetska I. S. Biological farming in conditions of transformational changes in the agrarian production of Ukraine. *Agricultural Science and Practice*. 2018. 5(2). P. 3–12.
<https://doi.org/10.15407/agrisp5.02.003>
40. Мартенюк Г. М. Біогумус в системі органічного виробництва. Органічне виробництво і продовольча безпека. Житомир: О. О. Євенок, 2016. С. 189–192.
<http://ir.znau.edu.ua/handle/123456789/5198>
41. Коноваленко Л. І., Моргун В. В., Петренко К. В. Ефективність різних регуляторів росту рослин та біопрепаратів в умовах Степу. Агроєкологічний журнал. 2013. № 3. С. 51–56.
42. Гирка А. Д., Андрейченко О. Г., Кулик І. О. Вплив біопрепаратів і регуляторів росту на продуктивність рослин ячменю ярого голозерного та півчастого в умовах північного Степу. Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони. 2012. № 3. С. 65–68.
43. Сметанко О. В., Бурикiна С. І., Кривенко А. І. Вплив елементів біологізації вирощування пшениці озимої на різних фонах мінерального живлення в умовах Південного Степу України Вісник аграрної науки. 2018. № 8 (785). С. 33-37.
<https://doi.org/10.31073/agrovisnyk201808-05>
44. Іващенко О. О., Іващенко О. О. Біологізація аграрного виробництва. Вісник аграрної науки. 2016. № 12 (785). С. 58-62.
45. Остапчук М.О., Поліщук І.С., Мазур О.В., Максимов А.М. Використання біопрепаратів — перспективний напрямок вдосконалення агротехнологій. Сільське господарство та лісівництво. 2015. № 2. С. 5–17.
46. Найдъонова О. Є. Застосування гумінового препарату «Humin plus» в органічному землеробстві. Вісник ХНАУ. 2015. № 2. С. 39–50.
47. Василенко М.Г., Стадник А.П., Душко П.М. [та ін.] Урожайність і якість насіння сільськогосподарських культур за дії регуляторів росту рослин. Агроєкологічний журнал. 2018. № 1. С. 96–101.
48. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта. М.: Агропромиздат, 1985. 351 с.
49. *Aquaculture in China. Success Stories and Modern Trends*. John Wiley & Sons Ltd. 2018. 730 pp.

50. Albert G. J. Tacon (2020) Trends in Global Aquaculture and Aquafeed Production: 2000–2017, *Reviews in Fisheries Science & Aquaculture*, 28:1, 43-56, DOI: 10.1080/23308249.2019.1649634
51. Rosamond L. Naylor et al. (2021) A 20-year retrospective review of global aquaculture. *Nature*, 591: pp.551-563
52. Dan Gibbons (2019). Alltech: Global aquafeed production hit 40m tons for the first time in 2018. Режим доступу: <https://cutt.ly/OGatbE0>
53. Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF) – The EU Aquaculture Sector – Economic report 2020 (STECF-20-12). 389 pp. EUR 28359 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021.
54. Батієвська Н. О. Удосконалення технології гранулювання при виробництві комбікормів: дисертація. Одеса. 2020. С. 31–32.
55. Zoran Markovic, Marko Stankovic, Boz'idar Ras'kovic, Zorka Dulic, Ivana Z'ivic, Vesna Poleksic (2016). Comparative analysis of using cereal grains and compound feed in semi-intensive common carp pond production. *Aquacult Int.* (2016) 24:1699–1723 DOI 10.1007/s10499-016-0076-z
56. Павлюк Ю.Ю. Просторовий розвиток регіонально-економічних систем. Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. 2011. № 2 (53). С. 42 - 47.
57. Пепа Т.В. Просторовий розвиток регіональних соціально-економічних систем в контексті державної регіональної політики. *Держава та регіони*. 2009. № 2. С. 17-21.
58. Пепа Т.В. Регіональна динаміка і трансформація економічного простору України. Черкаси: Брама України, 2006. 440 с.
59. Аналіз відтворювальної структури регіону. URL: <https://buklib.net/books/32366/> (дата звернення 02.06.22).
60. Глізнуца М.Ю. Визначення складових та оцінка інноваційного потенціалу регіону. *Развитие производительных сил и региональная экономика*. 2016. № 3/5. С. 11-14.
61. Бугай Т. В. Методичні підходи до оцінки ефективності бюджетного процесу в Україні. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4287> (дата звернення 12.05.22).
62. Інклюзивний вимір розвитку міст – центрів ділової активності України: тенденції та перспективи : наукова доповідь / наук. ред. М.І. Мельник. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього» НАН України, 2019. 55 с.

63. Zaloznova, Yu., & Trushkina, N. (2018). Information technologies as a tool for management of the logistic activity of enterprise. *Innovation technologies in Economy and Society*. T. Nestorenko, M. Wierzbik-Stronska, R. Jendrus (Eds.) (pp. 165-178). Katowice: Wydawnictwo Wyzszej Szkoły Technicznej Katowice.
64. Sandiuk, H., Lushpiienko, Yu., Trushkina, N., Tkachenko, I., & Kurganskaya, E. (2019). Special Procedures for Electronic Public Procurement. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 22. Retrieved from <https://www.abacademies.org/articles/special-procedures-for-electronic-public-procurement-1544-0044-22-SI-2-351.pdf>.
65. Kashchena, N., Solokha, D., Trushkina, N., Potemkin, L., & Mirkurbanova, R. (2019). Use of multi-agent simulation modeling for predicting the sales of wholesale trade companies. *Journal of Management Information and Decision Sciences*, 22(4), 483-488.
66. Trushkina, N. (2019). Transformation of customer relationship management in the digital economy. *Digital economy and digital society*. T. Nestorenko, M. Wierzbik-Stronska (Eds.) (pp. 311-316). Katowice: Wydawnictwo Wyzszej Szkoły Technicznej w Katowicach.
67. Tryfonova, O., & Trushkina, N. (2019). Application of information technologies in logistic activities of enterprises. Conceptual aspects management of competitiveness the economic entities. M. Bezpatochnyi, I. Britchenko (Eds.) (pp. 161-172). Przeworsk: WSSG.
68. Zaloznova, Yu., & Trushkina, N. (2019). Management of logistic activities as a mechanism for providing sustainable development of enterprises in the digital economy. *Virtual Economics*, 2(1), 63-80. [https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.01\(4\)](https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.01(4)).
69. Trushkina, N. (2019). Development of the information economy under the conditions of global economic transformations: features, factors and prospects. *Virtual Economics*, 2(4), 7-25. [https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.04\(1\)](https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.04(1)).
70. Kryshtanovych, S., Prosovykh, O., Panas, Y., Trushkina, N., & Omelchenko, V. (2022). Features of the Socio-Economic Development of the Countries of the World under the influence of the Digital Economy and COVID-19. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 22(1), 9-14. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.2.2>.
71. Liashenko, V., Ivanov, S., & Trushkina, N. (2021). A Conceptual Approach to Forming a Transport and Logistics Cluster as a Component of the Region's Innovative Infrastructure (on the Example of Prydniprovsky Economic Region of Ukraine). *Virtual Economics*, 4(1), 19-53. [https://doi.org/10.34021/ve.2021.04.01\(2\)](https://doi.org/10.34021/ve.2021.04.01(2)).

72. Liashenko, V., & Trushkina, N. (2021). Cross-border transport and logistics cluster as an effective form of cooperation between the regions of Ukraine and Visegrad Four. In: A. Krysovaty, T. Shengelia (Eds.), *Visegrad Group: a form of establishment and development of European integration: collective monograph* (pp. 265-288). Tbilisi: Publishing House "Universal".
73. Liashenko, V., & Trushkina, N. (2021). Institutional Principles of Formation of Cross-border Transport and Logistics Cluster in the Conditions of Digital and Sustainable Development. *Green, Blue & Digital Economy Journal*, 2(3), 90-100. <https://doi.org/10.30525/2661-5169/2021-3-14>.
74. Trushkina, N., & Shyposha, V. (2021). Cluster Initiatives as a Mechanism for Modernizing the National Economy: Adaptation of European Practice. *Moderní aspekty vědy: XIV Díl mezinárodní kolektivní monografie* (Str. 590-601). Česká republika, Jesenice: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.
75. Trushkina, N., & Shyposha, V. (2021). Clustering of the national economy as an effective tool for the sustainable development of European Countries. *Three Seas Economic Journal*, 2(4), 63-70. <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2021-4-11>.
76. Trushkina, N. (2022). Cluster model of USA's national economy development. *Scientific Foundations in Economics and Management: Collective monograph* (pp. 146-153). Boston: Primedia eLaunch. <https://doi.org/10.46299/ISG.2022.MONO.ECON.1.3.2>.
77. Dźwigoł, H., Kwilinski, A., & Trushkina, N. (2021). Green Logistics as a Sustainable Development Concept of Logistics Systems in a Circular Economy. *Proceedings of the 37th International Business Information Management Association (IBIMA)*, 1-2 April 2021 (pp. 10862-10874). Cordoba, Spain: IBIMA Publishing.
78. Dzwigol, H., Trushkina, N., & Kwilinski, A. (2021). The Organizational and Economic Mechanism of Implementing the Concept of Green Logistics. *Virtual Economics*, 4(2), 74-108. [https://doi.org/10.34021/ve.2021.04.02\(3\)](https://doi.org/10.34021/ve.2021.04.02(3)).
79. Liashenko, V. I., Tsvirko, O. O., & Trushkina, N. V. (2021). Zelena transformatsiia transportno-lohistychnoi systemy Prychornomorskoho rehionu v konteksti Yevropeiskoho Zelenoho Kursu [Green transformation of the transport and logistics system of the Black Sea region in the context of the European Green Course]. *Black Sea Economic Studies*, 68, 64-76. <https://doi.org/10.32843/bses.68-10>. (in Ukrainian)
80. Trushkina, N. (2022). Zelena ekonomika: stanovlennia kontseptsii, evoliutsiia rozvytku ta suchasnist [Green economy: the formation of the concept, the evolution of development and modernity]. *Moderní aspekty vědy: XVII Díl mezinárodní kolektivní monografie* (str. 112-129). Česká republika, Jesenice: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. (in Ukrainian)
81. Trushkina, N. (2022). Green economy in the conditions of modern challenges: conceptual frameworks. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, 1(1), 1-6. <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20220101.1>.

82. Trushkina, N. (2022). Green investments as a nontraditional source of financing the development of the Czech national logistics system. *Moderní aspekty vědy: XVI Díl mezinárodní kolektivní monografie* (str. 453-466). Česká republika, Jesenice: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.
83. Trushkina, N. V. (2021). Tsyrukuliarna ekonomika: stanovlennia kontseptsii, evoliutsiia rozvytku, bariery, problemy i perspektyvy [Circular economy: concept formation, evolution of development, barriers, problems and prospects]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Herald of the Economic Sciences of Ukraine*, 1(40), 9-20. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1\(40\).9-20](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1(40).9-20). (in Ukrainian)
84. Trushkina, N., & Prokopyshyn, O. (2021). Circular economy as a new way of managing in the conditions of digital transformations. *Green, Blue & Digital Economy Journal*, 2(3), 64-71. <https://doi.org/10.30525/2661-5169/2021-3-10>.
85. Skoryk, O. V. (2014). Osoblyvosti funktsionuvannia rehionalnykh lohistrychnykh tsestriv ta kompanii Ukrainy [Features of the functioning of regional logistics centers and companies in Ukraine]. *Regional Economy*, 2, 200-206. (in Ukrainian)
86. Valkova, N. V. (2015). Lohistrychni systemy: vyznachennia, klasyfikatsiia ta rol na riznykh rivniakh upravlinnia [Logistics systems: definition, classification and role at different levels of management]. *Young Scientist*, 2(17), 146-150. (in Ukrainian)
87. Vinichenko, I., & Horodko, M. (2016). Lohistrychnyi pidkhid v upravlinni silskohospodarskymy pidpriemstvamy [Logistic approach to management of agricultural enterprises]. *Investments: practice and experience*, 24, 11-15. (in Ukrainian)
88. Hryhorak, M. Yu. (2017). Intelktualizatsiia rynku lohistrychnykh posluh: kontseptsii, metodolohiia, kompetentnist [Intellectualization of the market of logistics services: concept, methodology, competence]: monohrafiia. Kyiv: Sik Group Ukraine. (in Ukrainian)
89. Krykavskyy, Ye. V., & Chornopyska, N. V. (2019). Lohistrychni systemy [Logistics systems]. Lviv: Lviv Polytechnic National University Publishing House. (in Ukrainian)
90. Mykhalitska, N. Ya., & Vereskliia, M. R. (2020). Lohistrychnyi menedzhment [Logistics management]. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs. (in Ukrainian)
91. Trushkina, N. V. (2020). Kliientoorientovanyi pidkhid do lohistrychnoho servisu v umovakh informatsiinoi ekonomiky [Customer-oriented approach to logistics service in the information economy]. *Business Inform*, 6, 196-204. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-196-204>. (in Ukrainian)
92. Hnatyshyn, L. B., & Trushkina, N. V. (2021). Tsyfrova transformatsiia systemy upravlinnia lohistrychnoiu diialnistiu ahrarnykh pidpriemstv [Digital transformation of logistics management system of agricultural enterprises]. *Business Inform*, 12, 98-107. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-12-98-107>. (in Ukrainian)

93. Trushkina, N. (2022). Lohistychna systema: do pytannia terminolohii [Logistics system: to the question of terminology]. *Věda a perspektivy*, 3(10), 84-96. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-3\(10\)-84-96](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-3(10)-84-96). (in Ukrainian)
94. Tsvirko, O. O., & Trushkina, N. V. (2022). Lohistychna infrastruktura: sutnist i rol u zabezpechenni staloho rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Logistics infrastructure: the essence and role in ensuring sustainable development of the national economy]. *Moderní aspekty vědy: XIX. Díl mezinárodní kolektivní monografie* (str. 258-279). Česká republika, Jesenice: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. (in Ukrainian)
95. Trushkina, N., Prokopyshyn, O., & Dranus, L. (2022). Customer relationship management in the system of logistics administration at agricultural enterprises. In: Diachkov, D. (Ed.), *Security management of the XXI century: national and geopolitical aspects: collective monograph* (pp. 190-196). Prague: Eastern European Center of the Fundamental Researchers, Nemoros s.r.o., iss. 4.
96. Kaletnik, G.M. Starosud, V.I., Amons, S.E. Organizational and economic principles of increasing the efficiency of production of sugar beet seeds. *Economics. Finances. Management: current issues of science and practice*. 2017. №10 (26). Pp.7–23.
97. Kodenska M. Yu., Segeda S.A. Regularities of development of agro-industrial production and efficiency of its functioning. *Economics of agro-industrial complex*. 2018. № 6. Pp. 30–39.
98. Krasnyak O.P. Methodical approaches of research of integration processes in a sugar-beet subcomplex and structure of market of sugar. *ECONOMICS. FINANCE. RIGHT*. 2017. vol. 5(1). Pp.36-41.
99. Krasnyak O.P., Amons S. Sugar market: problems and prospects. *Efficient economy*. 2020. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua /pdf/1_2020/66.pdf
100. Nominal growth / decrease rate and real wage index. URL: <http://www.gusrv.gov.ua/statinform/doxody/temprik.htm>
101. Research and practice center of sugar beet production «November report of 2019. USDA on the production of sugar in the world and separate countries in 2019/20 MP». 2019. URL: <http://sugarua.com/ua/main/lists/5129>
102. Sabluk P.T., Kodenska M.Yu. Sugar beet production of Ukraine: problems of revival, development prospects, NNTS IAE. 2007. Kyiv, Ukraine.
103. Trynko R.I. *Methods of economic research*. Lviv: Ukr. Technology. 1999. 356 p.
104. UKRINFORM «World market of sugar can appear in a deficit». 2019. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2750680-svitovij-rinok-cukru-moze-opinitisa-v-deficiti-prognoz.html>
105. Yarchuk T.M. «Prospects and consequences of the sugar market in the European Union». 2010. vol. 2. Pp.14-20.

106. Zhydovska N.M. Features of functioning of beet-sugar subcomplex of agro-industrial complex. Actual problems of modern business: accounting and financial and management aspects: materials of the III International scientific-practical Internet conference, March 17-19, 2021. Part 1. Lviv: LNAU. 2021. Pp. 198-201.
107. Zayts O.S. Development of the world sugar market. Sugar beet. № 6.1999. P.15.
108. Zayts O.S. Methodological problems of creating a regulated sugar market. Economics of agro-industrial complex. 2001. №5. Pp. 101-108.
109. Vdovenko N. M., Korobova N. M. Methods of state regulation of agricultural sector in terms of the orientation of the economy to safety and quality standards. Wspolraca Europejska. 2015. № 3 (3). Vol. 3. С. 68–80.
110. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
111. Тіхонова Н. О., Межинська-Бруй О. Ю. Органічна продукція: переваги і недоліки. Наукові праці НУХТ. 2014. Т. 20. № 5. С. 98–104.
112. Руликівський В. Система показників оцінювання впливу агропромислового комплексу на ефективність забезпечення продовольчої безпеки держави. Вісник НАДУ. 2019. № 1. С. 115.
113. Вдовенко Н. М., Наконечна К. В. Особливості структурних змін в економіці України. Економіка АПК. 2018. № 9. С. 56–61.
114. Василенко Л. В. Світові тенденції розвитку ринку засобів захисту рослин. Економіка АПК. 2018. № 2. С. 100.
115. Федоренко В. П., Гетьман С. В. Актуальні питання захисту посівів. Карантин: захист рослин. 2009. № 3. С. 1–5.
116. Ходаківська О. В., Корчинська С. Г., Челомбітко А. Ф., Чекан К. В. Використання засобів захисту рослин у сільському господарстві. Економіка АПК. 2017. № 1. С. 24–30.
117. Корчинська О. А. Організаційно-економічне регулювання розширеного відтворення родючості ґрунтів: монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2015. 338 с.
118. Круть М. В. Екологічна спрямованість інновацій Інституту захисту рослин НААН. Захист і карантин рослин. 2014. Вип. 60. С. 184–190.
119. Фролов А. Понятійно-категоріальний апарат державного регулювання забезпечення продовольством населення. Вісник державної служби України. 2015. № 3. С. 11–15.
120. Професійна (професійно-технічна) освіта. Департамент освіти і науки Львівської ОДА. URL: <https://osvita.loda.gov.ua/index.php>
121. НМЦ ПТО у Львівській області. URL: <http://ptonmc.lviv.ua/>

122. Аналіз діяльності регіональних систем професійної освіти. URL: https://vrc.rv.ua/case_study/analiz-diialnosti-rehionalnykh-system-profesijnoi-osvity/
123. Головне управління статистики у Львівській області. Офіційний сайт. URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>
124. Інформація про здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти Львівщини (станом на 01 жовтня 2021 року). Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Львівській області. Львів.2021. 30 с. URL: http://ptonmc.lviv.ua/index.php?publish_filter
125. Класифікатор професій ДК 003:2010. Держспоживстандарт України. Класифікатор від 28.07.2010 № 327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>.
126. Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки. Розпорядження КМУ від 09 грудня 2021 р. № 1619-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konceptsiyi-derzhavnoyi-cilovoyi-socialnoyi-programi-rozvitku-profesijnoyi-profesijno-tehnicnoyi-osviti-na-20222027-roki-1619-091221>
127. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 8.07.2011. № 3677–VI.
128. Кваша С. М., Вдовенко Н. М. Специфічні особливості державного регулювання аквакультурного виробництва. Ефективна економіка. 2011. № 8. <http://www.economy.nayka.com.ua>.
129. Вдовенко Н. М. Економіка рибогосподарської галузі: Навчальний посібник. К.: Бізнес Медіа Консалтинг. 2010. 382 с.
130. Vdovenko N. M., Korobova N. M. Methods of state regulation of agricultural sector in terms of the orientation of the economy to safety and quality standards. *Wspolraca Europejska*. 2015. № 3 (3). Vol. 3. С. 68–80.
131. Вдовенко Н. М., Шепелев С. С. Конкуренентоспроможність рибного господарства в умовах євроінтеграції. К.: НУБіП України, 2021. 265 с.
132. Koval V., Olczak P., Vdovenko N., Boiko O., Matuszewska D., Mikhno I. Ecosystem of Environmentally Sustainable Municipal Infrastructure in Ukraine. *Sustainability*. 2021. № 13. <https://doi.org/10.3390/su131810223>
133. Kostetska K., Gordiichuk Y., Movchaniuk A., Vdovenko N., Nahorni V., Koval V. Inclusive development of social entrepreneurship in nature management. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 2021. Vol. 30. № 3. P. 500–511. <https://doi.org/https://doi.org/10.15421/112146>
134. Kangasniemi M., Knowles M., Karfakis P. 2020. The role of social protection in inclusive structural transformation. Rome. FAO. www.fao.org/3/ca7333en/CA7333EN.pdf

135. Flaaten O. Fisheries Economics and Management [Handbook]. Tromso, University of Tromso, Norway. 2010. 361 p.
136. Jiang Q., Bhattacharai N., Pahlowd M., Xu Z. Environmental sustainability and footprints of global aquaculture. Resources, Conservation and Recycling. Vol. 180. 2022. Режим доступу: <https://cutt.ly/hFzJYKY>
137. Литвинов В. Д. Латинсько-український словник. К. : Укр. Пропілеї, 1998. 644 с.
138. Ткачук Г. Ю. Підходи до сутнісного наповнення категорії «безпека». Вісник ЖДТУ. 2014. № 2 (68). Серія: Економічні науки. С. 178–184.
139. Основи політичної науки. : у 2 ч. Ч. 1 : З історії політичної думки: від стародавності до наших днів / Б. Кухта, А. Романюк, М. Поліщук [та ін.]; за ред. Б. Кухти. Львів : Кальварія, 1997. 288 с.
140. Платон. Собрание сочинений : в 3 т. М.: Мысль, 1971. Т. 3, ч. 1. 688 с.
141. Цицерон М. Т. О старости. О дружбе. Об обязанностях. М. : Наука, 1993. 245 с. (Репринт текста издания 1974 г.). URL: <http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1423775001> (дата обращения: 15.06.2022).
142. Економічна безпека : навч. посіб. / за ред. З. С. Варналія. К. : Знання, 2009. 647 с.
143. Нижник В. М. Економічна дипломатія та економічна безпека України. Хмельницький : ХНУ, 2007. 299 с.
144. Энциклопедический словарь / под ред. И. Е. Андреевского. СПб., 1890–1907. URL: <http://www.vehi.net/brokgauz/index.html> (дата обращения: 15.06.2022).
145. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии / пер. с фр. М. : Наука, 1991. 572 с.
146. Вебер М. О некоторых категориях понимающей социологии. Избранные произведения. М.: Прогресс, 1990. 804 с.
147. Маркс К., Энгельс Ф. К критике политической экономии. Сочинения : в 30 т. Изд. 2-е. Том 13. М.: Госполитиздат, 1959. 771 с.
148. Денисенко М. П., Бреус С. В. Характеристика понятия «економічна безпека» як категорії. Теорія і практика діяльності підприємств: монографія : в 2 т. Т. 1 / Нац. металург. академія України; за заг. ред. Л. М. Савчук, Л. М. Бандоріної. Дніпро : Пороги, 2017. 472 с. С. 131–146.
149. Бреус С. В. Економічна безпека як категорія. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2017. № 12. С. 140–149.
150. Gould J. W., Kolb W. L. (ed.). A Dictionary of the Social Science. London: Tavistock Publications, 1964. 629 p.

151. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І. К. Білодід та ін. Т. 1: А–В. К. : Наукова думка, 1970. 799 с.
152. Тимків Я. Теорія і практика сучасної європейської політики безпеки: приклад Польщі. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. 224 с.
153. Гуменюк А. М. Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону: теоретичні основи та прикладні аспекти : монографія. К. : НІСД, 2014. 468 с.
154. The Oxford Reference Dictionary / ed. J. M. Hawkins. Oxford: Oxford University Press, 1991. 749 p.
155. Новий тлумачний словник української мови : 42000 сл. У 4 т. Т. 1 : А-Є / уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. К. : Аконіт, 1998. 910 с. (Серія : Нові словники).
156. Ситник Г. П., Олуйко В. М., Вавринчук М. П. Національна безпека України: теорія і практика / за заг. ред. Г. П. Ситника. Хмельницький ; К. : Кондор, 2007. 616 с.
157. Пасічник В. Філософська категорія безпеки як основа нової парадигми державного управління національною безпекою. Науковий вісник. 2011. Вип. 7 : Демократичне врядування. URL: www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik7/fail/pasichnyk.pdf (дата звернення: 15.06.2022).
158. Конституція України – основа реформування суспільства. Х.: Право, 1996. 96 с.
159. Бреус С. В. Управління економічною безпекою системи вітчизняних закладів вищої освіти : монографія. К. : КНУТД, 2019. 400 с.
160. Денисенко М. П., Бреус С. В. Економічна безпека держави в умовах глобалізації. Становлення економіки України у післякризовий період: ризики та проблеми розвитку : монографія / під. ред. О. О. Непочатенко. Ч. 1. Умань: Видавець «Сочінський», 2012. 416 с. С. 48–54.
161. Денисенко М. П., Бреус С. В. Основні аспекти управління економічною безпекою на різних ієрархічних рівнях. Management, finance, economics: modern problems and ways of their solutions : collective monograph / Zhydovska N., etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2021. 615. P. 99-105.
162. Денисенко М. П., Бреус С. В. Імплементация світового досвіду в національну модель управління українською економікою. The X International Science Conference «Topical issues, achievements and innovations of fundamental and applied sciences», March 09 – 12, 2021, Lisbon, Portugal, 2021. 340 p. P. 80-85.

163. Денисенко М. П., Бреус С. В. Основні пріоритети реалізації інноваційної діяльності в Україні. Trends in scientific thought in economics and management : collective monograph / Galushkina T., Butrym O., Baranovska V., Afanasieva O., Zaruba D., – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2021. 502 p. С. 71-78.
164. Економічна безпека підприємства / укл. І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. 295 с.
165. Becker S.Y. Human Capital: Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. – 3rd ed. – University of Chicago Press, 1993. – 390 p.
166. Vazhynska V.V. Investytsiyni rozvytok liudskoho kapitalu v promyslovosti Ukrainy // Avtoreferat dys. kand.ekon.nauk: 08.60.07. – Donetsk: DonNU, 2010. – 20 s.
167. Machlup F. The Economics of information and Human Capital // Princeton, 1984. – С. 419.
168. Osipchuk T.M. Problemy otsiniuvannya liudskoho kapitalu // Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannya: Zb.nauk.prats. – Rivne: Natsionalnyi universytet vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannya, 2008. – 660 s.
169. Smyrnov V.T., Bondarev V.F., Romanchyn V.Y. Osnovy ekonomycheskoi teoryy. Orel: Orel HTU, 2003. – 474 s.
170. Tnurow L. Investment in Human Capital. Belmont, 1970. – С. 48.
171. Schultz T.W. The Economic Value of Education. – New-York: Colombia University Press. – 1963.
172. Chambers, G.C., Pope, R.D. (1996). Aggregate Productivity Measures. American Journal of Agricultural Economics. Vol. 78. pp. 1360-1365 [In English].
173. Chand, R., Kaul, J.K. (1986). A Note on the Use of the Cobb-Douglas Profit Function. American Journal of Agricultural Economics. Vol. 67. pp. 162-164 [In English].
174. Fare, R., Grosskopf, S., Lee, H.A. (1990). Nonparametric Approach to Expenditure-Constrained Profit Maximization. American Journal of Agricultural Economics. Vol. 72. pp. 574-581 [In English].
175. Jensen, H. et al. (1996). A Stochastic Frontier Analysis of Technical Efficiency of Ukrainian Crop and Livestock Enterprises and Implications for Reform. Ukrainian Economic Review. Vol. 2. pp. 4-22 [In Ukrainian].
176. Keleberda, T. (2019). Znachennia kooperatsii u vyrobnitsvi organichnoi produktsii [The value of the cooperation in production of the organic product]. Evropeiskii zhurnal ekonomiki i mieniedzhmienta. Vol.5. Issue 6. pp. 57-61 [In Ukrainian].

177. Kostyrko, I. G. (2020). Rozvitok silskohospodarskikh kooperatyviv iak orhanizatsiino-ekonomychnoi formy [The development of the farm cooperatives organization-economical form]. *Ukrainskii zhurnal prikladnoi ekonomyky*, T. 5, № 1, pp. 152-159 [In Ukrainian].
178. Lupenko, Yu. O., Malik, M. Yo., Shpykuliak, O. H., Mamchur, V. A., Korinets R.Ya., et al. (2021). Kontseptsiiia rozvytku simeinykh fermerskykh gospodarstv na period do 2030 roku : proiekt [The concept of development of family farms for the period up to 2030: a project]. Kyiv: NNTs «IAE» [In Ukrainian].
179. Malik, M. Y. (2021). Rol pidpriiemnitstva, kooperatsii i integratsii v stalomu rozvitku ekonomiki [The role business, cooperation and integration in stabilized development economics]. *Ekonomika APK*, № 7. pp. 50-62 [In Ukrainian].
180. Mamchur, V. A. (2021). Teoretiko-metodolohichni osoblyvosti institutsionalnoho seredovischa rozvitku pidpriiemnitskikh struktur [The theoretical-methodological specifics institutional environment of the development of the structure business]. *Colloquium-journal*, № 12 (99), pp. 74-79 [In Ukrainian].
181. Murova, O.I., Trueblood, M.A., Coble, K.H. (2000). Efficiency and Productivity Analysis in Ukrainian Agriculture. *Journal of Productivity Analysis*. Vol. 73. pp. 375-378 [In Ukrainian].
182. Nitani, M. (Miwako) & Riding, A.L. (2005). Promoting Enterprise Development or Subsidizing Tradition? The Japan Credit Supplementation System. *International Small Business Journal*, 23(1), pp. 48-71 [In English].
183. Peterson, W. (1979). International Farm Prices and the Social Cost of Cheap Food Policies. *American Journal of Agricultural Economics*. Vol. 59. pp. 12-23 [In English].
184. Rao, M. J. (1989). Agricultural Supply Response: A Survey. *Agricultural Economics*. Vol. 3. pp. 3-25 [In English].
185. Shumway, C.R., Lim, H. (1993). Functional Form and U.S. Agricultural Production Elastic ties. *Journal of Agricultural and Resource Economics*. Vol. 18. pp. 266-276 [In English].
186. Shumway, C.R., Alexander, W.P. (1998). Agricultural Product Supplies and Input Demands: Regional Comparisons. *American Journal of Agricultural Economics*. Vol. 23. pp. 153-161 [In English].
187. Shpykuliak, O. H., Malik, M. Y. (2019). Instytutsionalnyi analiz rozvytku pidpriemnytstva v ahrarnomu sektori ekonomiky: metodychnyi aspekt [Institutional analysis of entrepreneurship development in agricultural sector of economy: methodical aspect]. *Ekonomika APK*, 6, pp. 73-82 [In Ukrainian].
188. Nerlove M. (1958). *The Dynamics of Supply: Estimation of Farmers Response to Price*. Baltimore: The Johns Hopkins Press, 1958. 123 p. [In English].

189. Balog, A. (2018). Analysis of SME Segment Lending Processes in Light of Credit Guarantees in the European Union. *Financial and Economic Review*, Magyar Nemzeti Bank (Central Bank of Hungary), 17(1), pp. 62-82 [In English].
190. Beck, T., Klapper, L.F. & Mendoza, J.C. (2010). The Typology of Partial Credit Guarantee Funds around the World. *Journal of Financial Stability*, Elsevier, 6(1), pp. 10-25 [In English].
191. Gropp, R., Gruendl, C. & Guettler, A. (2013). The Impact of Public Guarantees on Bank Risk-Taking : Evidence from a Natural Experiment. *Review of Finance*, 18(2), pp. 457-488 [In English].
192. Keleberda, T. (2019). Znachennia kooperatsii u vyrobnitsvi organichnoi produktsii [The value of the cooperation in production of the organic product]. *Evropeiskii zhurnal ekonomiki i mieniedzhmienta*. Vol.5. Issue 6. pp. 57-61 [In Ukrainian].
193. Kostyrko, I. G. (2020). Rozvitok silskohospodarskikh kooperatyviv iak orhanizatsiino-ekonomychnoi formy [The development of the farm cooperatives organization-economical form]. *Ukrainskii zhurnal prikladnoi ekonomyky*, T. 5, № 1, pp. 152-159 [In Ukrainian].
194. Leone, P., Panetta, I.C. & Porretta, P. (2013). Credit Guarantee Institutions, Performance and Risk Analysis: An Experimental Scoring. *Bank Stability, Sovereign Debt and Derivatives*. Palgrave Macmillan Studies in Banking and Financial Institutions. J. Falzon (Ed.). London, Palgrave Macmillan. pp. 115-160 [In English].
195. Lien-Wen Lianga, Bor-Yi Huangb, Chih-Feng Liaob, YuTing Gaob. (2017). The Impact of SMEs' Lending and Credit Guarantee on Bank Efficiency in South Korea. *Review of Development Finance*, 7(2), pp. 134-141 [In English].
196. Lupenko, Yu. O., Mesel-Veseliak, V. Ya., Shpykuliak, O. H., et all. (2018). Rozvytok form hospodariuvannia v silskomu hospodarstvi: problemy i rishennia: nauk. dop. [Development of forms of management in agriculture: problems and solutions: scientific report]. Kyiv: NNTs «IAE» [In Ukrainian].
197. Lupenko, Yu. O., Malik, M. Y., Shpykuliak, O. H. (2019). Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia rozvitku simeinykh fermerskikh hospodarstv : monohrafiia [Organizational-economic maintenance of development of family farms : monograph]. Kyiv : NNTs «IAE» [In Ukrainian].
198. Lupenko, Yu. O., Malik, M. Yo., Shpykuliak, O. H., Mamchur, V. A., Korinets R.Ya., et al. (2021). Kontseptsiiia rozvytku simeinykh fermerskykh hospodarstv na period do 2030 roku : proiekt [The concept of development of family farms for the period up to 2030: a project]. Kyiv: NNTs «IAE» [In Ukrainian].
199. Malik, M. Y. (2021). Rol pidpriiemnitstva, kooperatsii i integratsii v stalomu rozvitku ekonomiki [The role business, cooperation and integration in stabilized development economics]. *Ekonomika APK*, № 7. pp. 50-62 [In Ukrainian].

200. Mamchur, V. A. (2021). Teoretiko-metodolohichni osoblyvosti institutsionalnoho seredovischa rozvitku pidpriemnitskikh struktur [The theoretical-methodological specifics institutional environment of the development of the structure business]. *Colloquium-journal*, № 12 (99), pp. 74-79 [In Ukrainian].
201. Nitani, M. (Miwako) & Riding, A.L. (2005). Promoting Enterprise Development or Subsidizing Tradition? The Japan Credit Supplementation System. *International Small Business Journal*, 23(1), pp. 48-71 [In English].
202. Prilipko, S. M. (2019). Rosvitok obsluhovuiuchoi kooperatsii silskikh teritorii : : monohrafiia [The development of the attendant cooperation of the country territories : : theory and practice : monograph]. Kyiv : TOV «Avgust Treid» [In Ukrainian].
203. Riding, A.L. & Haines, G.Jr. (2001). Loan Guarantees : Costs of Default and Benefits to Small Firms. *Journal of Business Venturing*, 16(6), pp. 595-612 [In English].
204. Saito, K. & Tsuruta, D. (2018). Information Asymmetry in Small and Medium Enterprise Credit Guarantee Schemes : Evidence from Japan. *Applied Economics*, 50(3), pp. 1-17 [In English].
205. Shpykuliak, O. H. & Malik, M. Y. (2019). Instytutsionalnyi analiz rozvytku pidpriemnytstva v aharnomu sektori ekonomiky: metodychnyi aspekt [Institutional analysis of entrepreneurship development in agricultural sector of economy: methodical aspect]. *Ekonomika APK*, 6, pp. 73-82 [In Ukrainian].
206. Zander, R., Miller, C. & Mhlanga, N. (2013). Credit Guarantee Systems for Agriculture and Rural Enterprise Development. Rome, Food and Agriculture Organization of the United Nations. Retrieved from: <http://www.fao.org/3/i3123e/i3123e00.pdf> [In English].
207. Dul'ska, I.V. (2021). Mozhlyvosti didzhytalizatsii terytorialnykh hromad i smart-spetsializatsii yikh rozvytku v umovakh reformy detsentralizatsii v Ukraini [Opportunities for digitalization of territorial communities and smart specialization of their development in the conditions of decentralization reform in Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, 4, pp. 68-87 [In Ukrainian].
208. Heiets, V.M., Borodina, O.M., Prokopa, I.V. (2020). Inkliuzyvnist yak napriam i viziia silskoho rozvytku v Ukraini: kontseptualni zasady [Inclusiveness as a direction and vision of rural development in Ukraine: conceptual basis]. *Ekonomika Ukrainy*, 11, pp. 3-20 [In Ukrainian].
209. Korinets, R.Ya., Malik, L.M. (2018). Instytutsionalizatsiia simeinykh fermerskykh gospodarstv u sotsialno-ekonomichne seredovyshe [Institutionalization of family farms in the socio-economic environment]. *Ekonomika APK*, 4, pp. 60-69 [In Ukrainian].

210. Khodakivska, O.V., Mohylnyi, O.M. (2020). Selianske pytannia – vid obshchynnoho zemlevolodinnia do ekspansii ahrokhodyniv: monohrafiia [The peasant question - from communal land ownership to the expansion of agricultural holdings: monograph]. Kyiv: NNTs «IAE» [In Ukrainian].
211. Lupenko, Yu.O., Kropyvko, M.F., Malik, M.Y., et al. (2013). Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ta sotsialnoi spriamovanosti ahropromysloвого vyrobnytstva na osnovi rozvytku klasternykh system [Increasing the competitiveness and social orientation of agro-industrial production on the basis of development of cluster systems]. M.F. Kropyvko (Ed.). Kyiv: NNTs IAE [In Ukrainian].
212. Lupenko, Yu.O., Malik, M.Yo., Shpykuliak, O.H., et al. (2014). Innovatsiine zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy: problemy ta perspektyvy [Innovative support of agricultural development of Ukraine: problems and prospects]. Kyiv : NNTs IAE [In Ukrainian].
213. Lupenko, Yu.O., et al. (2018). Rozvytok form hospodariuvannia v silskomu hospodarstvi: problemy i rishennia: naukova dopovid [Development of forms of management in agriculture: problems and solutions: scientific report]. Kyiv: NNTs «IAE» [In Ukrainian].
214. Malik, M. Y. & Mamchur, V. A. (2020). Sotsialno-ekonomichna orientatsiia simeinykh fermerskykh hospodarstv u pidpriemnytskii diialnosti [Social and economic orientation of family farms in enterprise activity]. Ekonomika APK, 9, pp. 30-35 [In Ukrainian].
215. Mamchur, V.A. (2021). Instytutsionalni zasady rozvytku pidpriemnytskoi diialnosti v ahrarnomu sektori ekonomiky [Institutional principles of business development in the agricultural sector of the economy]. Doctor's thesis. Kyiv [In Ukrainian].
216. Mohylnyi, O.M. (2020). Derehuliatsiia yak vyrishalniy faktor masovoi instytutsionalizatsii simeinykh fermerskykh hospodarstv (retsenziia na metodychni rekomendatsii "Orhanizatsiia simeinykh fermerskykh hospodarstv", Yu. O. Lupenko, M. Y. Malik, O. H. Shpykulyak ta in.) [Deregulation as a decisive factor in the mass institutionalization of family farms (review of methodical recommendations "Organization of family farms", Yu. O. Lupenko, M. Y. Malik, O. H. Shpykulyak, etc.)]. Ekonomika APK, 8, pp. 113-116 [In Ukrainian].
217. Prylipko, S.M. (2019). Rozvytok obsluhovuiuchoi kooperatsii silskykh terytorii: teoriia ta praktyka : monohrafiia [Development of service cooperation of rural areas: theory and practice: monograph]. Kyiv : TOV Avhust-Treid [In Ukrainian].
218. Sabluk, P.T., Ambrosova, V.Ya., Maznieva, H.Ye. (2000). Problemy ekonomiky ahropromysloвого kompleksu i formuvannia yoho kadrovoho potentsialu: monohrafiia [Problems of economy of agro-industrial complex and formation of its personnel potential: monograph]. Kyiv: IAE UAAN [In Ukrainian].

219. Shpykuliak, O.H., Malik, M.Yo. (2019). Instytutsionalnyi analiz rozvytku pidpryiemnytstva v ahrarnomu sektori ekonomiky: metodychnyi aspekt [Institutional analysis of business development in the agricultural sector of the economy: methodological aspect]. *Ekonomika APK*, 6, pp. 73-82 [In Ukrainian].
220. Zinchuk, T.O., Patynska-Popeta, M.M. (2020). Suchasna model obiednanykh terytorialnykh hromad yak chynnyk rozvytku biznesu na silskykh terytoriiakh: yevropeisko-ukrainski realii [A modern model of united territorial communities as a factor of business development in rural areas: European-Ukrainian realities]. *Problemy ekonomiky*, 2(44), pp. 111-118 [In Ukrainian].
221. Zhuk, V.M., Bezdushna, Yu.S., Popko, Ye.Yu. (2019). Kapitalizatsiia natsionalnoho bahatstva Ukrainy: vartist zemel silskohospodarskoho pryznachennia : nauk. dop. [Capitalization of national wealth of Ukraine: the value of agricultural land: scientific report]. Kyiv : NNTs «IAE» [In Ukrainian].
222. Bazas, M.F., Starovoit, V.A. & Skoryna, V.Ye. (2006). Modeliuvannia ekonomichnykh protsesiv ta pryiniattia upravlinskikh rishen [Economic modelling and management of decisionmaking]. *Problemy teorii ta metodologii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, 3(6), pp. 33-39 [In Ukrainian].
223. Beder, T.S. (1995). VAR: Seductive but Dangerous. *Financial Analysts Journal*. Vol. 51. № 5. pp. 12-25 [In English].
224. Bondarenko, A.I. (2018). Derzhavne rehuliuвання finansovoi bezpeky ekonomiky Ukrainy: metodolohichni ta teoretychni aspekty [State regulation of financial security of the economy of Ukraine: methodological and theoretical aspects]. Kharkiv: NUTsZU [In Ukrainian].
225. Brown, S.J., Goetzmann, W.N., Ibbotson, R.G. (1995). Offshore Hedge Funds: Survival and Performance. *Journal of Business*. Vol. 72. № 1. pp. 91-118 [In English].
226. Courakis, A.S. (1989). Does Constant Relative Risk Aversion Imply Asset Demands That Are Linear in Expected Returns. *Oxford Economic Papers*. Vol. 41. № 4. pp. 553-557 [In English].
227. Dakhnova, O.Ye. & Horodetska, T.E. (2018). Otsinka stanu biudzhethnoi bezpeky Ukrainy [Assessment of the budget security of Ukraine]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, 1, pp. 345-352 [In Ukrainian].
228. Dowd, K. (1998). VAR by Increments. Risk: Special Report on Enterprise–Wide Risk Management. November. pp. 31-33 [In English].
229. Hodges, S. (1998). A Generalization of the Sharpe Ratio and its Application to Valuation Bounds and Risk Measures. University of Warwick Financial Options research Centre Preprint. Vol. 88. № 7. pp. 79-86 [In English].
230. Hu, J., Homem-de-Mello, T. & Mehrotra, S. (2011). Riskadjusted budget allocation models with application in homeland security. *IIE Transactions*, 43 (12), pp. 819-839 [In English].

231. Kahler, M. (2004). Economic security in an era of globalization: Definition and provision. *Pacific Review*, 17 (4), pp. 485-502 [In English].
232. Kharazishvili, Yu.M. (2019). Systemna bezpeka staloho rozvytku: instrumentarii otsinky, rezervy ta stratehichni stsenarii realizatsii : monohrafiia [System security of sustainable development: assessment tools, reserves and strategic implementation scenarios: monograph]; NAN Ukrainy, In-t ekonomiky prom-sti. Kyiv [In Ukrainian].
233. Kolodiziev, O.M., Lebid, O.V. & Grygorenko, V.M. (2017). Finansove zabezpechennia vprovadzhennia tekhnologii ta innovacii : monohrafiia [Financial supplying with technologies and innovations : monography]. Kharkov. Retrived from : <http://repository.hneu.edu.ua> [In Ukrainian].
234. Leontovych, S., Radchenko, O. & Melnichuk, O. (2021). Analysis of the financial share of the national security of Ukraine. Stages of Formation and Development of the Economy of Independent Ukraine: collective monograph. Yu. Pasichnyk (Ed.). Verlag SWG imex GmbH, Nuremberg, Germany. [In English].
235. Sharpe, W.F. (1994). The Sharpe Ratio. *Journal of Portfolio Management*. Vol. 21. № 1. pp. 49-58 [In English].
236. Shyshkina, O. (2019). Terminolohichni problemy piznannia pryrody finansovoho ryzyku [Terminological problems of understanding the nature of financial risk]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, 1, pp. 253-264 [In Ukrainian].
237. Svirko, S.V. (2021). Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia biudzhethnoiu bezpekoiu : monohrafiia [Mechanisms of state management of budgetary security: monograph]. Zhytomyr [In Ukrainian].
238. Ukhnal, N.M. (2018). Biudzhethna bezpeka krainy v umovakh zahostrennia fiskalnykh ryzykiv [Budget security in the face of exacerbation of fiscal risks]. *Naukovi pratsi NDFI*, 1, pp. 59-72 [In Ukrainian].
239. Van Horne, J. & Wachowicz, J. (2011). *Fundamentals of Financial Management*. Harlow: Pearson Education, PrenticeHall [In English].
240. Varnalii, Z.S. (2020). Ekonomichna ta finansova bezpeka Ukrainy v umovakh hlobalizatsii : monohrafiia [Economic and financial security of Ukraine in the context of globalization: monograph]. Kyiv : Znannia Ukrainy [In Ukrainian].
241. Dolhosheia, N.O. (2011). Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm innovatsiinoi diialnosti v ahrarnomu sektori ekonomiky [Organizational and economic mechanism of innovative activity in the agricultural sector of the economy]. *Visnyk ZhDTU. Ser. Ekonomichni nauky*, 1(55), pp. 192-195 [In Ukrainian].
242. Kisil, M.I. (2014). Suchasni vyklyky, stratehichni priorytety ta zavdannia shchodo investytsiinoho zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva [Modern challenges, strategic priorities and objectives for investment support of agricultural development]. *Innovatsiyna ekonomika*, 1, pp. 14-19 [In Ukrainian].

243. Koltunovych, O.S. (2019). Innovatsiino-tehnolohichna modernizatsiia vodohospodarskoho kompleksu Ukrainy : monohrafiia [Innovative-technological modernization of the water management complex of Ukraine: monograph]. Kyiv : NNTs IAE [In Ukrainian].
244. Liakhovych, L.A. (2011). Investytsiina stratehiia pidpryyemstva v kryzovykh umovakh hospodaryuvannia. [Investment strategy of the enterprise in crisis conditions]. Stalyi rozvytok ekonomiky, 1, pp. 167-171 [In Ukrainian].
245. Loiko, V.V. (2015). Investytsiina stratehiia v systemi stratehichnoho vyboru pidpryyemstva. [Investment strategy in the system of strategic choice of the enterprise]. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. vyp. 6, pp. 363-365 [In Ukrainian].
246. Lupenko, Yu.O., Malik, M.Yo., Shpykuliak, O.H., et al. (2014). Innovatsiine zabezpechennia rozvytku sil'skoho hospodarstva Ukrainy: problemy ta perspektyvy [Innovative support of agricultural development of Ukraine: problems and prospects]. Kyiv : NNTs IAE [In Ukrainian].
247. Lupenko, Yu.O. & Zakharchuk, O.V. (2018). Investytsiine zabezpechennia innovatsiynoho rozvytku sil's'koho hospodarstva Ukrayiny. [Investment provision of innovative development of agriculture of Ukraine]. Ekonomika APK, 11, pp. 9-18 [In Ukrainian].
248. Malik, M. Y. & Mamchur, V. A. (2020). Sotsialno-ekonomichna orientatsiia simeinykh fermerskikh hospodarstv u pidpriemnytskii diialnosti [Social and economic orientation of family farms in enterprise activity]. Ekonomika APK, 9, pp. 30-35 [In Ukrainian].
249. Osetskyi, V.L., Kulish, V.A. (2018). Innovatsiina industrializatsiia yak nova model realizatsii yevrointehratsiinoi makroekonomichnoi polityky Ukrainy [Innovative industrialization as a new model of implementation of Ukraine's European integration macroeconomic policy]. Ekonomichna stratehiia ta polityka realizatsii yevropeiskoho vektoru rozvytku Ukrainy: kontseptualni zasady, vyklyky ta protyrichchia : monohrafiia. Kyiv : Kyivskyi nats. un-t imeni Tarasa Shevchenka, pp.162-182 [In Ukrainian].
250. Skotnikova, L.P. & Uhrimova, I.V. (2018). Rol investytsiynoyi stratehiyi u rozvytku pidpryyemstva [The role of investment strategy in enterprise development]. Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «Kharkivskyi politekhnichniy instytut» (ekonomichni nauky): zb. nauk. pr. Kharkiv: NTU «KHPI», 19 (1295), pp. 19-22 [In Ukrainian].
251. Bakum, V. V. (2009). Samoorhanizatsiia v ahropromyslovykh rehionalnykh klasterakh [Self-organization in agroindustrial regional clusters]. Ekonomika APK, 1, pp. 21-28 [In Ukrainian].

252. Brus, V. Kh. (2004). Uklad i riznoukladnist yak naukovi katehorii [Structure and diversity as scientific categories]. Yurchyshyn, V.V., Shevchenko, L.M., Brus, V.Kh., et al. Rozvytok riznoukladnosti na seli: osoblyvosti, problemy: monohrafiia. Kyiv: NNTs «IAE» [In Ukrainian].
253. Ivanchenko, H. V. (2016). Otsinka ochikuvanoi efektyvnosti klastera yak osnova dlia pryiniattia rishen shchodo klasteroutvorennia [Evaluation expected efficiency cluster as a basis for decisions about its formation]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo, 6(1), pp. 136-139 [In Ukrainian].
254. Khodakivska, O. V. & Mohylnyi, O. M. (2020). Selianske pytannia – vid obshchynnoho zemlevolodinnia do ekspansii ahrokhodyniv: monohrafiia [The peasant question – from communal land ownership to the expansion of agricultural holdings: monograph]. Kyiv: NNTs «IAE» [In Ukrainian].
255. Lupenko, Yu. O., Kropyvko, M. F., Malik, M. Y., et al. (2013). Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ta sotsialnoi spriamovanosti ahropromyslovoho vyrobnytstva na osnovi rozvytku klasternykh system [Increasing the competitiveness and social orientation of agro-industrial production on the basis of development of cluster systems]. M.F. Kropyvko (Ed.). Kyiv: NNTs IAE [In Ukrainian].
256. Lupenko, Yu. O., Malik, M. Yo., Shpykuliak, O. H., et al. (2014). Innovatsiine zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy: problemy ta perspektyvy [Innovative support of agricultural development of Ukraine: problems and prospects]. Kyiv : NNTs IAE [In Ukrainian].
257. Lupenko, Yu. O., et al. (2018). Rozvytok form hospodariuvannia v silskomu hospodarstvi: problemy i rishennia: naukova dopovid [Development of forms of management in agriculture: problems and solutions: scientific report]. Kyiv: NNTs «IAE» [In Ukrainian].
258. Lupenko, Yu. O. & Zakharchuk, O. V. (2018). Investytsiine zabezpechennia innovatsiynoho rozvytku sil's'koho hospodarstva Ukrayiny. [Investment provision of innovative development of agriculture of Ukraine]. Ekonomika APK, 11, pp. 9-18 [In Ukrainian].
259. Malik, M. Y. & Mamchur, V. A. (2020). Sotsialno-ekonomichna orientatsiia simeinyh fermerskih hospodarstv u pidpriemnytskii diialnosti [Social and economic orientation of family farms in enterprise activity]. Ekonomika APK, 9, pp. 30-35 [In Ukrainian].
260. Nosenko, Yu. M., Nechyporenko, O. M., Sinelnyk, L. M. (2020). Innovatsiini ahroklastery yak forma intehratsii naukovoosvitnoi diialnosti ta biznesu [Innovative agroclusters as a form of integration scientific and educational activities and business]. Ekonomika APK, 5, pp. 77-86 [In Ukrainian].

261. Odintsov, O. M. (2014). Formuvannia instytutsionalnykh peredumov klasternoi orhanizatsii ahropromyslovoho kompleksu : monohrafiia [Formation of institutional prerequisites for cluster organization of agro-industrial complex: monograph]. Cherkasy: Vertykal [In Ukrainian]. [Clusters in the global economy]. Kyiv: Lohos [In Ukrainian].
262. Sabluk, P. T., Ambrosova, V. Ya., Maznieva, H. Ye. (2000). Problemy ekonomiky ahropromyslovoho kompleksu i formuvannia yoho kadrovoho potentsialu: monohrafiia [Problems of economy of agro-industrial complex and formation of its personnel potential: monograph]. Kyiv: IAE UAAN [In Ukrainian].
263. Shpykuliak, O. H. & Malik, M. Yo. (2019). Instytutsionalnyi analiz rozvytku pidpriemnytstva v ahrarynomu sektori ekonomiky: metodychnyi aspekt [Institutional analysis of business development in the agricultural sector of the economy: methodological aspect]. Ekonomika APK, 6, pp. 73-82 [In Ukrainian].
264. Voinarenko, M. P. (2011). Klastery v instytutsiinii ekonomitsi: monohrafiia [Clusters in the institutional economy: a monograph]. Khmelnytskyi: KhNU. TOV "Triada-M" [In Ukrainian].
265. Zhurba, I. O. (2015). Otsiniuvannia rezultatyvnosti realizatsii klasternykh initsiatyv rehionu [The assessment of the performance of regions` cluster initiatives]. Problems and prospects of economics and management, 2, pp. 91-100 [In Ukrainian].
266. Busniuk, S.V. (2015). Finansovy kapital klasteriv: osoblyvosti formuvannia ta vykorystannia [Financial capital of clusters: features of formation and use]. Candidate's thesis. Lutsk. Retrieved from : https://www.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2015/12/dis_busniuk.pdf [In Ukrainian].
267. Butkevych, O.V. (2013). Klaster yak ob'iekt hospodarskopravovoi polityky derzhavy: aktualizatsiia problemy [The cluster as an object of economic and legal policy of the state: actualization of the problem]. Retrieved from : http://www.nbu.gov.ua/UJRN/uy_2013_4_9/ [In Ukrainian].
268. Barannik, V.O. (2021). Shchodo spryiannia rozvytku rehionalnykh klasteriv v Ukraini. Natsionalnyi instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii. Tsentri rehionalnykh doslidzhen [Regarding the development of regional clusters in Ukraine. National Institute for Economic Research and Policy Consulting. Center for Regional Studies]. Retrieved from : <https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2021-08/klustery.pdf> [In Ukrainian].
269. Dubovyk, V.S. (2009). Formuvannia innovatsiinykh klasteriv yak metodu aktyvizatsii innovatsiinoi diialnosti v ekonomitsi rehionu [Formation of innovation clusters as a method of intensifying innovation in the region's economy]. Produktyvni syly Ukrainy, 1, pp. 153-163 [In Ukrainian].

270. Kvasovskyi, O. & Karapetian, E. (2014). Teoretychna kontseptualizatsiia formuvannia finansovoho mekhanizmu vyrobnychkh klasteriv [Theoretical conceptualization of the formation of the financial mechanism of production clusters]. *Svit finansiv*, 3, pp. 135-146 [In Ukrainian].
271. Kuzmin, O.Ye., Maslak, O.O. & Udovychenko, T.Ye. (2018). Problemy klasteryzatsii natsionalnoi ekonomiky ta shliakhy yikh vyrishennia [Problems of clustering of the national economy and ways to solve them]. *Biznesinform*, 1, pp. 73-78 [In Ukrainian].
272. Lupenko, Yu.O., Kropyvko, M.F., Malik, M.Y., et al. (2013). Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ta sotsialnoi spriamovanosti ahropromysloвого vyrobnytstva na osnovi rozvytku klasternykh system [Increasing the competitiveness and social orientation of agro-industrial production on the basis of development of cluster systems]. M.F. Kropyvko (Ed.). Kyiv: NNTs IAE [In Ukrainian].
273. Lupenko, Yu.O., et al. (2018). Rozvytok form hospodariuvannia v silskomu hospodarstvi: problemy i rishennia: naukova dopovid [Development of forms of management in agriculture: problems and solutions: scientific report]. Kyiv: NNTs «IAE» [In Ukrainian].
274. Lupenko, Yu.O. & Zakharchuk, O.V. (2018). Investytsiine zabezpechennia innovatsiynoho rozvytku sil's'koho hospodarstva Ukrayiny. [Investment provision of innovative development of agriculture of Ukraine]. *Ekonomika APK*, 11, pp. 9-18 [In Ukrainian].
275. Nosenko, Yu. M., Nechyporenko, O. M., Sinelnik, L. M. (2020). Innovatsiini ahroklastery yak forma intehratsii naukovoosvitnoi diialnosti ta biznesu [Innovative agroclusters as a form of integration scientific and educational activities and business]. *Ekonomika APK*, 5, pp. 77-86 [In Ukrainian].
276. Odintsov, O.M. (2014). Formuvannia instytutstionalnykh peredumov klasternoi orhanizatsii ahropromysloвого kompleksu : monohrafiia [Formation of institutional prerequisites for cluster organization of agro-industrial complex: monograph]. Cherkasy: Vertykal [In Ukrainian]. [Clusters in the global economy]. Kyiv: Lohos [In Ukrainian].
277. Voinarenko, M.P. (2011). Klastery v instytutstini ekonomitsi: monohrafiia [Clusters in the institutional economy: a monograph]. Khmelnytskyi: KhNU. TOV "Triada-M" [In Ukrainian].
278. Zhurba, I.O. (2015). Otsiniuvannia rezultatyvnosti realizatsii klasternykh initsiatyv rehionu [The assessment of the performance of regions` cluster initiatives]. *Problems and prospects of economics and management*, 2, pp. 91-100 [In Ukrainian].
279. Prokopyshyn O.S. (2021) Systema antykryzovoho upravlinnia yak pidgruntia poperedzhennia kryzovykh yavlyshch na pidpriemstvakh [Crisis management system as a basis for crisis prevention at enterprises]. *Investytsiyni: praktyka ta dosvid*, no. 9, pp.40-45.

280. Horpynchenko O.B. (2019) SWOT-analiz protsesu transformatsii profesiinoho rozvytku pratsivnykiv v Ukraini [SWOT-analysis of the process of transformation of professional development of employees in Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, no. 2. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/63.pdf
281. Ivanov S.V., Rohoza M.E., Kuzmenko O.K. (2016) Obgruntuvannia stratehichnykh rishen rozvytku spozhyvchoi kooperatsii metodamy kohnityvnoho modeliuвання [Substantiation of strategic decisions for the development of consumer cooperation by methods of cognitive modeling]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, no. 1(73), pp. 114-119.
282. (2021) *Filosofiiia* [Philosophy]. Ed. by O.V. Riabinina, L.I. Yurchenko. Kharkiv: Ivanchenko Publishing House IS, 286 p. (in Ukraine)
283. Kusaikina N.D., Tsybulnyk Y.S. (2009) Modern explanatory dictionary of the Ukrainian language. Kiev: Publishing House «School». 832 p. (in Ukraine)
284. Verba V.A., Hrebeshkova O.M. (2011) *Upravlinnia rozvytkom kompanii* [Management of company development] Kiev : KNEU. 482 c.
285. Adizes I. (2014) *Managing Corporate Lifecycles (Pb): How Organizations Grow, Age And Die* Paperback. 2nd ed. Santacruz East: Embassy Books, 460 p.
286. Shynkarenko V.G., Burmaka M.M. (2013) Doslidzhennia sutnosti poniattia «rozvytok sotsialno-ekonomichnoi systemy» [Research of the essence of the concept «development of the socio-economic system»]. *Ekonomika transportnoho kompleksu*, no. 21, pp. 73-86.
287. Varlamova S.I., Varlamova I.S. (2017) *Ekolohichna bezpeka ta stalnyi rozvytok vzaïmozv'iazok ta vzaïmovplyv* [Ecological safety and sustainable development of relationships and interactions]. *Efektivna ekonomika*, no. 7. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5679>
288. Raievnieva O.V. (2006) *Upravlinnia rozvytkom pidpryiemstva: metodolohiia, mekhanizmy, modeli* [Enterprise development management: methodology, mechanisms, models]. Kharkiv: VD «INZHEK». 496 p. (in Ukraine)
289. Andros S.V. (2018) *Kontseptualni aspekty formuvannia stratehii rozvytku pidpryiemstva* [Conceptual aspects of enterprise development strategy formation]. *Universytetski naukovi zapysky*, no. 1. pp. 214-255.
290. Balanovych A.M. (2017) *Mekhanizm formuvannia stratehii rozvytku promyslovoho pidpryiemstva* [The mechanism of formation of strategy of development of the industrial enterprise]. *Upravlinnia rozvytkom*, no. 3-4, pp. 101-107.
291. Vasiutkina N.V. (2014) *Teoretycheskye aspekty ponyman'ia katehoryi «razvytye predpriat'ia»* [Theoretical aspects of understanding the category of «enterprise development»]. *Problemy ekonomiky*, no. 2, pp. 236-242.

292. Vatchenko O.B., Vatchenko B.S., Cherevko O.L. (2017) Innovatsiinyi rozvytok pidpriemstva [Innovative development of the enterprise]. Dnipro: Accent PP. 404 p. (in Ukraine)
293. Deili G. (2002) Poza zrostanniam. Ekonomichna teoriia staloho rozvytku [Out of growth. Economic theory of sustainable development]. Kiev: Intelsfera. 312p p. (in Ukraine)
294. Kyrych N.B. (2003) Vid stabilizatsii suspilnoho vyrobnytstva – do staloho rozvytku suspilstva [From the stabilization of social production – to the sustainable development of society] Ternopil: TDTU im. I. Puliuia. 203 p. (in Ukraine)
295. Kovalenko N.V. (2019) Systema upravlinnia rozvytkom pidpriemstva ta yii skladnyky [Enterprise development management system and its components] Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi, no. 4 (72), part 1, pp. 98-107.
296. Kosolapov A.F. (2018) Upravlinnia stalym rozvytkom pidpriemstva: otsinka rivnia ta stratehii zmin [Management of sustainable development of the enterprise: assessment of the level and strategy of change]. Business Inform, no. 5. pp. 465-470.
297. Lelechenko A.P. (2017) Fenomen poniattia «stalyi rozvytok» [The phenomenon of "sustainable development"]. Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok, no. 12. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1649>
298. Matseliukh N.P., Korzh M.A. (2021) Stalyi ekonomichnyi rozvytok Ukrainy: kontseptualni osnovy, mekhanizmy zabezpechennia ta draivery rozvytku [Sustainable economic development of Ukraine: conceptual foundations, support mechanisms and drivers of development]. Efektyvna ekonomika, no. № 4. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/7.pdf
299. Otenko V.I., Pohorelov Y.S. (2017) Model rozvytku pidpriemstva yak osnova yoho stratehichnoho vyboru [The model of enterprise development as the basis of its strategic choice]. Business Inform, no. pp. 448-453.
300. Pryima L.R., Kulyniak I.Y. (2012) Rozvytok pidpriemstva: sutnist poniattia [Enterprise development: the essence of the concept]. Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy, no. 22. pp. 236-241.
301. herviakov I.M. (2015) Ekonomichnyi rozvytok, ekonomichne zrostannia i faktory, yaki strymuiut ekonomichne zrostannia Ukrainy [Economic development, economic growth and factors that hinder Ukraine's economic growth]. Investytsii: praktyka ta dosvid, no. 6. pp. 99-102.
302. horna M.V., Zabrodska G.I., Zabrodska L.D., Kushnir T.B. (2018) Kontseptualni zasady otsinky rozvytku pidpriemstv rozdrubnoi torhivl [Conceptual bases for assessing the development of retail enterprises]. Business Inform, no. 5. pp. 241-248.
303. Joseph A. Schumpeter (2021) The Theory of Economic Development. Cambridge: Harvard University Press, 254 p. (In Great Britain)

304. ashchenko N.V. (2013) Sutnist paradyhmy «upravlinnia pidpriumstvom cherez upravlinnia personalom». [The essence of the paradigm of «enterprise management through personnel management»]. Business Inform, no. 11, pp. 266-273.
305. Chernenkyi V.P. (2010) Ekonomichnyi rozvytok pidpriumstva: sutnist ta vydy [Economic development of the enterprise: essence and types]. Formuvannia rynkovoï ekonomiky, no. 23, pp. 116-126.
306. Bazylevych L.A. (1989) Avtomatyzatsiia orhanyzatsyonnoho proektyrovannia [Automation of organizational design]. Lviv: Mashinostroenie, 176 p. (in Ukraine)
307. Raiko D.V., Podrez O.I. (2020) Sotsialna vidpovidalnist yak instrument upravlinnia stalym rozvytkom promyslovoho pidpriumstva [Social responsibility as a tool for managing sustainable development of industrial enterprises]. Problemy ekonomiky, no. 1. pp. 173-189.
308. Dunda S.P., Koniaha A.V. (2018) Teoretychni pidkhody do vyznachennia poniattia rozvytku pidpriumstva [Theoretical approaches to defining the concept of enterprise development]. Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu kharchovykh tekhnolohii, vol. 24, no. 2. pp. 52-59.
309. Власова К. В. Корпоративна соціальна відповідальність – основа інноваційного розвитку підприємств АПК України. Економічний аналіз. Тернопіль, 2018. Том 28. № 3. С. 247-251.
310. http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2015/1_2015/18.pdf.
311. Гельвановский М.И. Конкуренетоспособность в микро-, мезо- и макроуровневых измерениях // Российский экономический журнал. 1998. №3. С.72
312. Башарина Е. Н. Корпоративная социальная ответственность в системе управления организацией: дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Башарина Елена Николаевна. – Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, 2008. 194 с
313. Соціальна відповідальність бізнесу : розуміння та впровадження [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.brc.undp.org.ua>.
314. Супрун Н. А. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку / Н. А. Супрун. // Економіка і прогнозування. 2009. № 3. С. 61-74.
315. Бібік Н. В. Корпоративна соціальна відповідальність в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Технічний прогрес і ефективність виробництва. 2012. № 14. С. 9-16.
316. https://www.mnau.edu.ua/files/spec_vchen_rad/d_38_806_01/dis_lunkina.pdf.
317. Демкина К. А. Роль профсоюзов в повышении корпоративной социальной ответственности // Бизнес-образование в экономике знаний. №2. 2018. С.26-29.
318. Корпоративная социальная ответственность: учебник для бакалавров/ Под ред. Э.М. Короткова. М.: Издательство Юрайт, 2015, с. 115.

319. Пономарьов, С. В. Корпоративная социальная ответственность в Европе [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://permtpp.ru/upload/iblock/58c/kso.pdf>.
320. Ковальчук В. Г. Соціальна відповідальність бізнесу як невід'ємна складова загальнодержавного управління / В. Г. Ковальчук, М. І. Вербицький // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2016. № 2(21). С.257-263.
321. Осінська О.Б. Теоретичні концепції соціального ринкового господарства [Текст] / О. Б. Осінська // Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 19.7. С. 186-192.
322. Шутаєва О. О. Соціальна відповідальність в досягненні конкурентоспроможності підприємства. Культура народів Причорномор'я. 2014. № 273. С. 73-78. <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/93113>
323. Гончаров С. Ф., Кричевский Н. А. Корпоративная социальная ответственность. Москва, 2006. 195 с.
324. Романова О. А. Формирование конкурентных стратегий промышленных предприятий с позиции корпоративной социальной ответственности. Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз. 2017. Т. 10. № 6. С. 138–152. DOI: 10.15838/esc.2017.6.54.9
325. Мазуренко В. П. Сучасна концепція корпоративної соціальної відповідальності у міжнародному бізнесі. Ефективна економіка. 2012. № 6. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_6_17.
326. Морозова И. А., Кабанов В. А., Решетникова И. И., Шаховская Л. С. Государственно-частное партнерство: социально-экономический эффект взаимодействия в рыночной экономике : монография. Волгоград, 2012. 210 с.
327. Ивашкова, Н. И. Управление маркетингом: учебное пособие / Н. И. Ивашкова. – М.: ФОРУМ ИД «Инфра-М», 2015. - 176 с.
328. Азарян О.М. Маркетинг: принципи та функції: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – 2. вид., перероб. і доп. / О.М. Азарян, І.Х. Баширов, Б.З.Воробйов, М.В. Жаболенко, Н.О. Криковцева – К.: НМЦВО МОіН України, 2001. – 319с.
329. Боровикова А. М. Интернет-маркетинг в сети Instagram / А. М. Боровикова, Д. Ю. Вагин, В. С. Тарасова, Е. В. Яшкова // Вестник Бурятского государственного университета. Экономика и менеджмент. — 2019. – № 2 (36). – С. 139 – 144.
330. Ковалева, Л. В. Маркетинг в строительстве : учеб. пособие / Л. В. Ковалева ; [науч. ред. Н. В. Васина]. – Хабаровск : Изд-во Тихоокеан. гос. ун-та, 2017.-126 с.
331. Прауде В.Р. Маркетинг: [Навч. посібник] / О.Б. Білий, В.Р. Прауде. – К.: Вища школа, 2006. – 256с.

332. Суярова Ж.Ф. Система показників оцінки активності маркетингової діяльності / Ж.Ф. Суярова. Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (20-24 квітня 2015 р.). – Суми, 2015. (с. 35).
333. Крылова Г.Д. Маркетинг. Теория и 86 ситуаций: Учеб. Пособие для вузов / Г.Д. Крылова, М.И. Соколова. – М.:ЮНИТИ-ДАНА. – 1999. – 519 с.
334. Цвілій С.М. Сучасний маркетинговий комплекс / С.М. Цвілій //Матеріали Всеукр. научно-практ. конф. «Формування регіонального механізму управління народногосподарським комплексом України». – Сімферополь: «Таврия-Плюс», 2011. – с. 147–148.
335. Харькова А.М. Маркетингова стратегія та програма підприємства / А.М. Харькова // Вісник ДНТУ. Серія «Економічні науки». – 2009. – №1. – с. 43-50.
336. Третьяк, В. П. Основы маркетинга / В. П. Третьяк, О. А. Третьяк, В. А. Шевандин. – Спб.: ПГУПС, 2015. – 113 с.
337. Суярова Ж.Ф. Система показників оцінки активності маркетингової діяльності / Ж.Ф. Суярова. Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (20-24 квітня 2015 р.). – Суми, 2015. (с. 35).
338. Боліла Н.В. Теоретико-методичні аспекти формування антикризового потенціалу будівельного підприємства в умовах цифрової трансформації будівництва. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2015. № 33, С. 197-205.
339. Сова О.Ю. Напрями вдосконалення механізму управління фінансовою безпекою підприємств. Вчені записки. Ун-т економіки та права «КРОК». Сер.: Економіка. 2014. Випуск 37. С. 97-103.
340. Бондарчук Н.В., Міхійко Д.В. Управління економічною безпекою з урахуванням потреб власників. Підприємництво та інновації. 2020. Вип. 14. С. 14-19. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/14.3>
341. Воробйов Ю.М., Воробйова О.І., Блажевич О.Г. Фінансова безпека будівельних підприємств : монографія. Сімферополь: ВД «АРІАЛ», 2013. 180 с.
342. Разумова Г.В. Регуляторна політика: сутність та класифікація. Науковий погляд: економіка та управління. 2019.. № 3 (65). С. 123-132 DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2019-65-15>.
343. Kadylnykova T., Savkin S. Increasing the efficiency of managing the financial results of market activities. Philosophy, economics and law review. 2021. Vol. 1. P. 37-42. <http://www.doi.org/10.31733/2786-491X-2021-37-42>.

344. Разумова Г.В. Процес оцінки результативності управлінських дій щодо змін у регуляторній політиці розвитку національної економіки. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2019. Т. 18, Вип. 2 (42). С. 120-133. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998/2019.2\(42\).177079](https://doi.org/10.18524/2413-9998/2019.2(42).177079).
345. Іванов С.В. Юдіна С. В., Лиса О. В., Драгун А. О. Класифікація та оцінка збитку від збройного конфлікту на Донбасі й анексії Криму. Економічний часопис-XXI. 2020. № 184 (7-8). С. 107-123. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V184-10>.
346. Дорош О. Л. Небанківські фінансові інститути в економічній системі України : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.01.01 / О. Л. Дорош. – Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2003. – 24 с.
347. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>
348. Державний комітет статистики України Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
349. Каракулова І. С. Небанківські фінансові установи на ринку фінансових послуг України : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / І. С. Каракулова. – Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2008. – 234 с.
350. Корнеєв М. В. Фактори впливу на ефективність розвитку фінансової сфери / М. В. Корнеєв // Вісник Криворізького економічного інституту КНУ. – 2013. – № 2. – С. 73 – 78.
351. Левченко В. П. Розвиток ринку небанківських фінансових послуг : монографія / В. П. Левченко. – К. : Центр навчальної літератури, 2013. – 368 с.
352. Науменкова С. В. Системи регулювання ринків фінансових послуг зарубіжних країн : навч. посіб. / С. В. Науменкова. – К. : Центр наук. досліджень НБУ ; Ун-т банківської справи НБУ, 2010. – 170 с.
353. Пластун В. Л. Ринок фінансових послуг : навч.-метод. посіб. / Уклад. В. Л. Пластун. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 166 с. 9. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку
354. Дані основних показників діяльності банків: НБУ, 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 06.04.2022)
355. Банки держави-агресора більше не працюватимуть в Україні. НБУ, 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-derjavi-agresora-bilshe-ne-pratsyuvatimut-v-ukrayini> (дата звернення: 07.04.2022)
356. Доходи та витрати банків України: НБУ, 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 06.04.2022)

357. Діденко С. Банківський сектор України: функціонування в умовах війни та прогноз. UA. News. URL: <https://ua.news/ua/bankovskyj-sektor-ukraynu-funktsyonyrovanye-v-uslovyuah-vojni-y-prognoz/> (дата звернення: 05.04.2022)
358. Шевченко К. Про стан економіки та фінансового сектору України та протидію російській агресії. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/blits-intervyu-golovi-natsionalnogo-banku-kirila-shevchenka-pro-stan-ekonomiki-ta-finansovogo-sektoru-ukrayini-ta-protidiyu-gosiyskiy-agresi> (дата звернення: 09.04.2022)
359. Парашій О. Через війну активи банків можуть скоротитися на 50%. Що робити з курсом, кредитами та інфляцією після перемоги: думки фінансистів. Воєнний номер Forbes. URL: <https://forbes.ua/inside/iz-za-voynu-aktivy-bankov-mogut-sokratitsya-na-50-chto-delat-s-kursom-kreditami-i-likvidnostyu-mneniya-finansistov-17032022-4618> (дата звернення: 11.04.2022)
360. Balakireva, O., Sereda, Y. (2015). Dynamics of socio-economic well-being and living standards. *Ukrainian society*, 3, 125–145.
361. Calinescu, T., Likhonosova, G., Nadion, G. and Kilinkarov, S. (2012). Self-organization of enterprises: trends in socialization of the economy: monograph. Luhansk: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, 396.
362. Haken, G. (1985). *Synergetics. Hierarchies of instabilities in self-organizing systems and devices*. Moscow: Mir, 424.
363. Hegel, G. (1999). *System of Sciences. Part 1: Phenomenology of Spirit*. Translated by G. Shpet. St. Petersburg: Nauka, 444.
364. Kleiner, G. (2008). Economy must be harmonious. *Controlling*. 2008, 3, 3–9.
365. Likhonosova, G., Nadion, G. (2012). Mathematical interpretation of information and innovation activity of staff. *Time description of economic reforms*, 2 (6), 122–130.
366. Marx, K. (2010). *Economic and philosophical manuscripts*. Moscow: Academic project, 330.
367. Melnik, L (2015). *Trialectical bases of management's development of economic systems: monograph*. Sumy: University Book, 447.
368. Schmalhausen, I. (1968). *Factors of evolution. The theory of stabilizing selection*. Moscow: Nauka, 451.
369. Балицька М. В., Бровенко К. С. Фінансові технології як драйвер розвитку фінансових ринків. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 9. С. 59–65. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.9.59.
370. Безпалый Р.В. Фінтех-інновації: передумови становлення та сучасні тенденції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 2. С. 44-49. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.2.44.

371. Гаркавенко В., Грінько І. Вплив цифровізації на трансформацію глобального фінансового ринку. Економіка та суспільство. 2021. №33. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-74>.
372. Дудинець Л.А. Розвиток фінансових технологій як фактор модернізації фінансової системи. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 794-798.
373. Мазаракі А., Волосович С. FinTech у системі суспільних трансформацій. Вісник КНТЕУ. 2018. №2. С. 5-16.
374. Шкарлет С.М., Дубина М.В., Жук О.С. Теоретичні аспекти визначення сутності категорії «FinTech». Науковий вісник Полісся. 2018. №1(17). С. 148–157. URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/179902>.
375. Прохорова М.Е. Нові фінансові технології на сучасному фінансовому ринку. Стратегія розвитку України. 2018. № 1. С.54-62. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/14012>.
376. Худолій Ю., Свистун Л. Сучасні тенденції FinTech та їх вплив на безпеку банківських установ. Економіка і регіон. 2021 №3(82). С. 115-123. URL: [https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2021.3\(82\).2375](https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2021.3(82).2375).
377. Д'яконова І., Павленко Л., Криклій О. Сучасний стан та перспективи колаборації банків та FinTech. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. №1 (17). С. 190–199.
378. Деркач А.О., Корнєєва М.В., Абакуменко О.В. Діджиталізація банківського сектору України. Фінансові дослідження. 2016. №1. URL: <https://fr.stu.cn.ua/tmppdf/20.pdf>.
379. European Commission. (2021). The Digital Economy and Society Index (DESI). Retrieved from: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>.
380. Каталог фінтех-компаній України 2021 / Українська асоціація фінтех та інноваційних компаній. 2021. URL: <https://drive.google.com/file/d/1undiKLwaQVI6gtCKe3X0IQvAa69467Ps/view>.
381. Руденко Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції: підручник / Видання 2-ге, перероб. і доп. – К.: Центр учбової літератури, 2007. 632 с.
382. Квасницька Р.С. Економічна природа та особливості функціонального призначення банківської гарантії / Економіка, фінанси та управління: теорія та практика: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 30 червня 2017 р.). – Полтава: ЦФЕНД, 2017. С.138-141
383. Операції за гарантіями банків України (2020 рік). – Національний банк України. – URL: <https://bit.ly/3taUPS8>

384. Операції за гарантіями банків України (2021 рік). – Національний банк України. – URL: <https://bit.ly/3x8Aa3I>
385. OnlineBank.dp.ua. – Рекламно інформаційний партнер АТ «КБ «ПриватБанк». – URL: <https://onlinebank.dp.ua/>
386. Про публічні закупівлі : закон: офіц. видання : текст прийнятий ВР України 25 грудня 2015 р. Редакція від 07 травня 2022 р. – URL: <https://bit.ly/3xzsRAT>
387. Публічне акціонерне товариство «Укрексімбанк». – Офіційний сайт. – URL: <https://www.eximb.com/>
388. Банківські гарантії / Офіційний сайт АТ «Альфа-Банк». – URL: <https://bit.ly/3x7csnf>
389. Публічне акціонерне товариство «Альфа-Банк». – Офіційний сайт. – URL: <https://alfabank.ua/>
390. Порядок надання розстрочення сплати податку на додану вартість та застосування забезпечення виконання зобов'язань під час ввезення на митну територію України обладнання для власного виробництва на території України : текст прийнятий Постановою Кабінету Міністрів України № 85 від 07.02.2018. Редакція від 25 вересня 2020 р. – URL: <https://bit.ly/3HtlnnG>
391. Митна енциклопедія : у 2 т. / І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Т.2. — Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2013. 536 с.
392. Про вимоги до стандартної (типової) форми деривативів : положення : текст прийнятий Постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.1999 № 632. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/632-99-%D0%BF#Text>
393. Коробкова О. Новий механізм банківських гарантій для форвардних контрактів. чи зацікавлені банки? – URL: <https://bit.ly/3zGhkm4>
394. Горбачьов М. Банківська гарантія – необхідність для ринку і України. – URL: <https://www.apk-inform.com/uk/exclusive/opinion/1524875>
395. Руденко М. В. Теоретичні аспекти взаємодії фінансового та реального секторів економіки. Вісник Університету банківської справи. 2017. №1 (28). С. 21 – 28.
396. Князева Т., Кириченко О., Сиволап О. Глобалізаційні процеси в економіці та їх вплив на розвиток банківського середовища України. Проблеми системного підходу в економіці. 2020. №1. С. 75 – 82.
397. Школьник О. І., Кремень В. М. Періодизація розвитку фінансового сектору та фінансового нагляду в Україні. Фінанси України. 2018. №3. С. 97 – 115.
398. Письменна Т. В. Домінанти розвитку фінансового посередництва в Україні на сучасному етапі економічних. Ефективна економіка. 2019. №12. URL: www.economy.nayka.com.ua

399. Леонов С. В., Рубанов П. М., Богданова К. А. Інноваційні фінансові технології та їх вплив на економічну безпеку держави. Управління інноваційною складовою економічної безпеки: монографія / за ред. О. В. Прокопенко, В. Ю. Школи, В. О. Щербаченко. Суми: ТОВ «Триторія», 2017. Т. III. С. 56–70.
400. Рекуненко І. І. Періодизація розвитку грошового та кредитного ринків України. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2014. Вип. 39. С. 171–183.
401. Дорофеев Д. А. Сутність і класифікація фінансових інновацій у фінансовому секторі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Випуск 22. С. 91 – 97.
402. Котуранова Т. В., Вартоха Я., Александрова М. Інтернет – банкінг в Україні – інноваційний розвиток банківської. Економічний простір. 2019. №146. С. 43–56.
403. The Future of Financial Services: How disruptive innovations are reshaping the way financial services are structured, provisioned and consumed. World Economic Forum, June 2017. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_The_future_of_financial_services.pdf
404. Франчук Т. М. Фінансовий сектор в Інноваційному розвитку України: регуляторний аспект. Інтелект XXI. 2019 . №6. С. 103 – 107.
405. Сидська О. В. Вплив фінансової трансформації на банківську конкуренцію. Вісник університету банківської справи. 2020. №1(37). С. 67 – 74.
406. Індекс цифровізації. Європейська бізнес – асоціація. 2021. URL: <https://eba.com.ua/zaregulovanist-brak-koshtiv-ta-nyzka-tsyfrova-gramotnist-strymuyut-tsyfrovu-transformatsiyu-v-ukrayini-doslidzhennya-eva/>
407. Найпопулярніші послуги електронного банкінгу 2021. Національний банк України. URL: <http://www.bank.gov.ua/>
408. Писаренко Т. В., Кваша Т. К., Рожкова Л. В., Коваленко О. В. Інноваційна діяльність в Україні у 2019 році: науково-аналітична доповідь. К.: УкрІНТЕІ. 2020. 45 с. – URL: <http://www.uiniei.kiev.ua/page/innovaciyna-diyalnist-v-ukrayini-u-2019-roci>
409. Дзюблюк О. В. Управління ліквідністю банківської системи України: монографія / О. В. Дзюблюк, В. Я. Рудан. Тернопіль: Вектор, 2016. 290 с
410. Безготівкові розрахунки з використанням платіжних терміналів 2020 рік. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bezgotivkovi-rozrahunki-z-vikoristannyam-platijnih-terminaliv-2020-rik>
411. Rubanov P., Vasylieva T., Lyeonov S., Pokhylko S. Cluster analysis of development of alternative finance models depending on the regional affiliation of countries. Business and Economic Horizons. 2019. P. 90 – 106.

412. Коваленко Ю. М. Концептуальные основы устойчивого развития финансового сектора экономики : [монография] / Ю. М. Коваленко // Финансовое управление развитием экономических систем. Новосибирск : СИБ-ПРИНТ, 2012. Книга 9. Разд. 3.1. С. 85 - 95.
413. Майорова Т. М. Банківські інновації як ключовий чинник розвитку банківської системи. Майбутнє банкінгу: сучасні виклики та перспективи розвитку: зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 15 червня 2017 р.). Київ : КНЕУ, 2017. С. 79-82.
414. Know-how necessary to discover, understand and build new technologies. URL: <http://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-digital-competitiveness-rankings-2018>.
415. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686>
416. Bertalanffy L.(1968) Gen. System Theory. Foundations, Development, Applications. New York [in English]
417. Brealey R., Myers S., Allen F. (2011) Principles of corporate finance. New York: McGraw-Hill/Irwin [in English]
418. Bodie Z, Merton RC, Cleeton D. (2010) .Financial Economics. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall [in English]
419. Merton RC. (1975). Theory of finance from the perspective of continuous time.J. Financ. Quant. Anal.10:659–74 [in English]
420. Bilyk M.D. (1999) Financial management of state-owned enterprises. Kyiv: Znannia KOO, 412 [in Ukrainian]
421. Oparin V.M (2002) Finances. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
422. Romanenko O.R., Ohorodnyk S.Ia., Ziaziun M.S, Slavkov A.A. (2003) Finances. (2rd ed., rev). Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
423. Drobozina L.A., Okuneva L.P., Androsova L.D.(2000) Finance. Money circulation. Credit. Moscow: YUNITI, 479 [in Russian]
424. Poddierohin A.M., Bilyk M.D., Buriak L.D. et al.(2005) Finance of enterprises. A.M. Poddierohin (Ed.) (5rd ed., rev.).Kyiv: KNEU [in Ukrainian]
425. Tereshchenko O.O. (2003) Financial activity of business entities. K.: KNEU [in Ukrainian]
426. Babenko D. V., Dotsenko N.A., Horbenko O. A. (2019) Theory of mechanisms and machines: a workshop for learning in the information and educational environment. Mykolaiv : MNAU.168 [in Ukrainian]

427. Metelenko N.G., Shulga O.P. (2016), Conceptualization of the concept of financial mechanism. *Black Sea Economic Studies*, 10, 172—179. Retrieved from: www.bses.in.ua/journals/2016/10-2016/38.pdf [in Ukrainian]
428. Vasylyk O.D. (2001) *Theory of finance*. Kyiv:NIOS, 416 s. [in Ukrainian].
429. Zavorodnii, A.H., Vozniuk H.L. (2005) *Financial and economic dictionary*. Lviv: Lvivska politehnika, 714 [in Ukrainian]
430. Kireitsev H. H.(2002) *Finance of enterprises: textbook: course of lectures*. In H.H. Kireitsev, (Ed) Kyiv: TsUL [in Ukrainian].
431. Hridchyna M.V., Zakhozhai V.B., Ostapchuk L.L.(2002) *Finance*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
432. Blyzniuk O.P., Lachkova L.I. (2006) *Finance*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
433. Stetsiv L.P., Kopyliuk O.I. (2007) *Finance*. Kyiv:Znannia [in Ukrainian]
434. Bazylevych, V.D., Balastryk L.O. (2004) *Public finance*. Kyiv: Atika, 296 [in Ukrainian].
435. Aranchii, V.I. (2004) *Finance of enterprises*. Kyiv: Profesional, 186 [in Ukrainian].
436. Serrano S. B., Bodini R., Roy M., Salvatori G. (2019) *Financial mechanisms for innovative social and solidarity economy ecosystems*. Euricse Research Report for the ILO/ International Labour Office. Geneva: ILO, 1. Retrieved from: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---coop/documents/publication/wcms_728367.pdf [in English]
437. Kovaliuk O.M. (2003) *Methodological basis of financial mechanism*. *Finance of Ukraine*.4. 54. [in Ukrainian]
438. Artus M.M. (2005), *Financial mechanism in a market economy*. *Finansy Ukrainy*, 5, 54—59 [in Ukrainian].
439. Kyrylenko O.P. (2001) *Formation of the Institute of Local Finance and Local Budgets of Ukraine*. *Scientific papers of Ternopil State Pedagogical University. Series economic*. 8. 76-81 [in Ukrainian].
440. SHeremet A. D., Sajfulin R. S/ (1999) *Finance*. Moscow: INFRA-M [in Russian].
441. Sokyrynska I. H.(2003) [Diagnosis of financial security of the company], *Finance of Ukraine*, 1, 89-93 [in Ukrainian]
442. Khmelenko O. V. (2008), *Lending and control*, Znannia, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
443. *Law of Ukraine on investment activity №1560-XII (1991, September 18)*. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> [in Ukrainian]

444. Law of Ukraine on joint stock companies № 514-VI (2008, September 17). zakon.rada.gov.ua.. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>. [in Ukrainian].
445. Law of Ukraine on economic companies №1576-XII (1991, September 19). zakon.rada.gov.ua.. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>. [in Ukrainian]
446. Resolution of the Cabinet of Ukraine some questions of the public foundation of regional development. №196 (March 1, 2015). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/196-2015-%D0%BF> [in Ukrainian].
447. Baldych N. (2020), Local economic development: models, resources and financing tools: a practical guide. In 5 parts, Part 2: Budget instruments for financing MED, Partnership for Urban Development International Technical Assistance Project, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
448. Cherniavska O. V., Sokolova A. M. (2015) Fundraising. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].
449. Law of Ukraine Constitution of Ukraine від 28.06.1996 р. №254к (1996, June 28) zakon.rada.gov.ua Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
450. Economic Code of Ukraine/ (2003). zakon.rada.gov.ua Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukrainian].
451. Budgetary code of Ukraine. (2010). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> [in Ukrainian]
452. Tax Code of Ukraine]. (2010) zakon.rada.gov.ua Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian].
453. Law of Ukraine On charitable activities and charitable organizations № 50-73-I VI (2012, Jule 5). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> [in Ukrainian]
454. Law of Ukraine On volunteering, "№3236-VI (2011, April 19)]. zakon.rada.gov.ua.. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> [in Ukrainian]
455. Law of Ukraine On humanitarian aid. №1192-XIV (1999, October 22)]. zakon.rada.gov.ua.. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>. [in Ukrainian]
456. Komarovskiy O. V. (2007) Fundraising in questions, answers and quotes. Lugansk. [in Ukrainian].
457. Perzek M.B. (2014) Development of bank investment lending in Ukraine. PhD dissertation, Money, Finance and Credit. Sumy [in Ukrainian].

458. Khmelenko O. V. (2008), Lending and control, Znannia, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
459. Law of Ukraine On Securities and Stock Market № 2210-VIII (2017, November 16). zakon.rada.gov.ua.. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> [in Ukrainian].
460. World Bank Group. Economic encyclopedia. slovopedia.org.ua Retrieved from: <http://slovopedia.org.ua/38/53395/378570.html> [in Ukrainian].
461. Kochura, T. O. (2020). Global trends in venture capital development and their impact on investing in high-tech projects. Business inform. 4, 118-126 [in Ukrainian]
462. Law of Ukraine On the regime of foreign investment №93/96 (1996, March 19). zakon.rada.gov.ua.. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/93/96-вр>. [in Ukrainian]
463. Gudz` O.Ye. (2019) Bank lending of innovative development of enterprises: opportunities and risks. Economics. Management. Business. 1 (27). 12-18. [in Ukrainian].
464. Crowdfunding: What it is and how it works in Ukraine. buduysvoe.com. Retrieved from: <https://buduysvoe.com/publications/kraudfandyng-shcho-ce-take-i-yak-vinpracyuye-v-ukrayini> [in Ukrainian].
465. Bortnikov H. P., Liubich O.O. (2018) Credit financing of startups as a component of state programs to stimulate economic growth. Finance of Ukraine, 11. 54-75 [in Ukrainian].
466. Motsar K., Tytiuk S. (2019) Business angels. Features of business angels. Business angels in Ukraine. <https://www.businesslaw.org.ua/business-angels/> [in Ukrainian].
467. What is impact investment? business.diia.gov.ua Retrieved from: <https://business.diia.gov.ua/handbook/impact-investment/so-take-impaktinvestuvanna> [in Ukrainian].
468. Pavlovskiy S.V. (2016) Financing of enterprises during the financial crisis: alternative solutions. Scientific bulletin of Kherson State University. Series: Economics. 17(3). 112-117. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_17%283%29__31 (Accessed 15.06.2022) [in Ukrainian].]
469. Petrykova E. (2013) Mesonic loan as an alternative to project financing of investment projects. Finance and credit. 28 (556). 39 – 47 [in Ukrainian].
470. Fomenko A.O.(2013) Modern conditions of crowdfunding development in Ukraine/ Economics and Enterprise Management. 93-96 [in Ukrainian].]
471. Smith A. (2001) The Welfare of Nations: A Study on the Nature and Causes of the Welfare of Nations. Kyiv: Port-Royal [in Ukrainian].

472. Blank I.A. (2011), Management of financial stabilization of the enterprise. Encyclopedia of the financial manager. (in 4 volumes), Volume 4, 2nd ed., Omega-I, Moscow, Russia. [in Russian].]
473. Samohorodskaia, M.Y. (2004) Goals, objectives and principles of formation of regional investment policy. Regional economy: theory and practice. 3(6). 47-53 [in Russian].]
474. Nazarov A.V. (2013) Regional investment programs in the system of strategic development of subjects of federation. Economy and management. 2. 27-31[in Russian].
475. Udalov A.N. (2016) Methodologies and mechanisms of realization of regional investment policy on the basis of interaction of regional, municipal power and business structures. Scientific 8, 3 Retrieved from <http://naukovedenie.ru/PDF/28EVN316.pdf> [in Russian].
476. Kostyrko L. A., Chernodubova E. V. (2015) Adaptive financial mechanism for ensuring profitability of enterprises. Severodonetsk: Vyd-vo SNU im. V. Dalia [in Ukrainian].
477. Karpinskyi B.A., Maksymiv D.Ia., Karpinska O.B. (2016) Decentralization: essential apparatus and possibilities of financial and tax mechanism of investment growth. Economics issues, 8. 29-36. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_8_6. [in Ukrainian].
478. Khudolii L.(Ed.) (2017) Financial and economic mechanism of effective functioning of agricultural enterprises of Ukraine. Kyiv: TsP «KOMPRYNT» [in Ukrainian].
479. Osimirko I. V. (2012) System of financial support of innovative development: concept, structure and principles of functioning. Business Inform. 7. 47-49 [in Ukrainian].
480. Berezinskaya O., Vedev A. (2014) Investment process in the Russian economy: potential and direction of activation. Economics issues. 4. 4-16 [in Russian].
481. Kostenok I.V., Homenko YA.V. (2012) Methodological basis of strategic management of investment attractiveness of the region. Economics of industry. 2. 110-116. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2012_1-2_16 [in Russian].
482. Udalov A.N.(2016) Regional Investments and Basic Provisions of Regional Investment Policy. Internet Journal "Scientific Research". 8, 2. Retrieved from <http://naukovedenie.ru/PDF/71EVN216.pdf> [in Russian].
483. Shevchenko N.V. (2006) Sources of formation of investment resources of agro-industrial complex of Ukraine. Bulletin of Bila Tserkva State Agrarian University. Collection of scientific works. 38. 122-131 [in Ukrainian].

484. Kondrashova M.V. (2015) Development of mechanism of attraction of investments in the economy of the region on the basis of public-private partnership/ Public administration: improvement and development 2. Retrieved from: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=877> [in Ukrainian].
485. Ponomarenko V.S. (2002) Methodological aspects of strategic management of investment processes. Finance of Ukraine. 10. .3 [in Ukrainian].
486. Sabluk P.T., Kisil M.I., Kodenska M.Iu.(2005) Investment attractiveness of agro-industrial production of regions of Ukraine. Kyiv: NNTs IAE[in Ukrainian]
487. Boichyk I.M. (2002) Economics of enterprise. Kyiv: Karavela. [in Ukrainian].
488. Horbachenko S.A., Karpov V.A. (2013) Analysis of entrepreneurial projects. Odesa: ONEU, 241 [in Ukrainian].
489. Sych Ye. M., Ilchuk V.P., Havrylenko N. I. Financial Services Market. Kyiv: TsUL [in Ukrainian].
490. Kyrylenko, O. P., Malyniak B. S.(2007) Theory and practice of budget investments. Ternopil: Ekonomichna dumka. [in Ukrainian].
491. Solntsev O.H., Khromov M.Yu., Volkov R.H. (2009) Development Institutions: Ana liz and World Experience Assessment]. Forecasting challenges, 2. 3—29. [in Russian].
492. Shafranska T.Iu., Moskovchenko D.O. (2014) Leasing as instrument of investing. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2014/Economics/4_155828.doc.htm/
493. Sirenko N.M., Bodnar O.A.(2018) Project financing. Mykolaiv: MNAU [in Ukrainian].
494. Shcherbatenko I., Horbachova O. (2013) Analysis of factors affecting the investment attractiveness of air transport enterprises. Economic analysis. 12 (4). - 166-170. [in Ukrainian].
495. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. К.: Ника Центр: Эльга-Н. 2001. 448 с. 1995. С.448.
496. Ковриженко, Л. О. Банківська конкуренція: сучасний стан та проблеми розвитку в Україні. Економічний аналіз : зб. наук. праць. 2016. Том 23. № 1. С. 130-136.
497. Мірошніченко О.В. Банківська конкуренція: сутність та особливості. Вісник УБ НБУ. 2011. №3. С.215-219.
498. Вовчак О.Д. Сутність та особливості банківської конкуренції в Україні в умовах сьогодення. Проблеми та перспективи економіки та управління. 2016. №2. С.253-257.

499. „Про захист економічної конкуренції. Закон України від 11.01.2001р. № 2210-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. №12.
500. Котковський В.С., Коваленко В.В. Проблеми трактування дефініції «конкурентоспроможність банку». URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=73526>.
501. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради. 2001. № 5–6. С. 30.
502. Шпиг Ф.І. Банківська конкуренція під впливом іноземного капіталу “Business Perspectives” Publishing Company. 2006. 288 с. URL: Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки..
503. Гасій О.В., Соколова А.М., Н.В. Прохар Фактори конкурентного середовища у банківському секторі України: регіональний аспект. Ефективна економіка. 2021. №5. URL : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2021/87.pdf.
504. Юркевич О. М. Місце та роль кредитних компаній на фінансовому ринку України . Фінанси України. 2009. № 11. С. 88-93.
505. Радченко О.В. Маркетингові дослідження кон’юнктури ринку депозитного ринку. Ефективна економіка. 2016, №5 URL : Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки..
506. Савватєєв Є. Банки та фінансові компанії: чи є різниця , де брати кредит? 18.05.2021 URL: <https://hromadske.radio/podcasts/osobysti-finansy-znaiu-ta-rozumiiu/banku-ta-finansovi-kompanii-chy-ie-riznytsia-de-braty-kredyt>.
507. Нові правила роботи банків і небанківських фінансових установ, що займаються кредитуванням, під час війни URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/novi-pravila-roboti-bankiv-i-nebankivskih-finansovih-ustanov-scho-zaumayutsya-kredituvannyam-pid-chas-viyni>
508. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану. Закон України від 15.03.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
509. Зведені показники діяльності небанківських фінансових установ у розрізі сегментів ринку. 24.05.2022. URL:<https://bank.gov.ua/ua/news/all/pidtrimannya-diyalnosti-nadavachiv-nebankivskih-finansovih-poslug-ye-klyucho vim-zavdanniam-v-umovah-voennogo-stanu--oglyad-nebankivskogo-finsektoru-za-iv-kvartal-2021-roku>.
510. Наглядова статистика. Офіційний сайт НБУ URL: Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки..
511. Огляд банківського сектору. Травень 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-05.Pdf?v=4

512. Валовий внутрішній продукт України URL: [Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки..](#)
513. Основні соціально-економічні показники України за січень-червень 2021 року URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/infografika/2021/o_soc_ek_pok_Ukr/o_soc_ek_pok_Ukr_0621.pdf
514. Національний банк України підвищив облікову ставку до 25%.2.06.2022 URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-pidvischiv-oblikovu-stavku-do-25>.
515. Ramanauskaitė A. Intellectual capital valuation: methods and their classification A. Ramanauskaitė, K. Rudžionienė // *Ekonomika*. – 2013. – Vol. 92(2). – P. 79-92, URL: <http://www.zurnalai.vu.lt/ekonomika/article/view/1413>.
516. Coughlan, T. Enhancing Innovation through Virtual Proximity. *Technology Innovation Management Review*, 2014. 4(2), URL: <http://timreview.ca/article/765>
517. Cassiman B., Valentini G. Open innovation: Are inbound and outbound knowledge flows really complementary? *Strategic Management Journal*, 2016. № 37. P. 1034-1046.
518. Chesbrough, H., Bogers M. Explicating open innovation: Clarifying an emerging paradigm for understanding innovation. *New frontiers in open innovation / In H. Chesbrough, W. Vanhaverbeke, & J. West (Eds.). Oxford : Oxford University Press, 2014. P. 3-28.*
519. Illiashenko N. S., Bozhkova V. V., Derykolenko O. M., Illiashenko S. M. Specific features of considering and risk management in the activity of venture industrial enterprises in Ukraine. *Strategies for Economic Development: The experience of Poland and the prospects of Ukraine : collective monograph. Poland : "Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2018. Vol.1. P. 94-110.*
520. Orr G. Unleashing innovation in China. *Online Business journal of McKinsey & Company 'McKinsey Quarterly', January 2012. URL : http://www.mckinseyquarterly.com/Strategy/Innovation/Unleashing_innovation_in_China_2725*
521. Sennes R. Innovation in Brazil: Public Policies and business Strategies. URL: <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/Innovation%20Public%20Private%20Strategies%20English.pdf>
522. Stenberg L. Government Research and Innovation Policies in Japan. URL: <http://www.innovation.lv/ino2/publications/japan.pdf>
523. Vanhaverbeke W. *Managing Open Innovation in SMEs. Cambridge University Press. 2017. 234 p.*
524. Department for Innovation, Universities and Skills, Innovation Nation. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/238751/7345.pdf

525. Illiashenko N. S., Riazantseva Yu. M. The main instruments of the state support and development of innovative activity in Ukraine. *Бізнес інформ*. 2015. №12. С. 82-87.
526. Illiashenko S. M., Shypulina Y. S., Illiashenko N. S. Knowledge management as a basis for innovative development of the company. *Actual Problems of Economics*. 2015. № 6 (168). P. 173-181.
527. Shapira Ph., Youtie J. The Innovation System and Innovation Policy in the United States. URL: <http://works.bepress.com/pshapira/19>
528. Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations*. New York: The Free Press, 5.
529. Nelson, R., Uinter, S. (2000). Evolutional theory of economic changes. *Finstatinform*, 474.
530. Fedulova, L. I. (2012). Conceptual model of innovation strategy of Ukraine. *Economics and forecasting*, 1, 87 – 100.
531. *Innovative Ukraine 2020: national report (2015)*. By editor: V. Heyets. National academy of science of Ukraine, 336.
532. Bozhko, V. P., Karatseva, N. Z., Mashkina, A. S. (2018). Problems of the innovative -technological updating of production. Zaporizhia: Classical Private University, 69 – 74.
533. *The production and distribution of knowledge in the United States (1963)*. By editor: F. Machlup. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 416.
534. Porat, M. U. (1977). *The information economy*. Washington, 1, 204.
535. Tyshchenko, V. F. (2016). Theoretical support for the development of the knowledge economy by means of public-private partnership in the regions of Ukraine: dissertation. Kharkiv, 503.
536. The World Bank Group (2021). URL: <https://www.worldbank.org/en/home>
537. Ivanov, Yu. B., Tishchenko, V. F, Ostapenko, V. M. (2012). Development of regions of Ukraine in the conditions of formation of knowledge economy: monograph. Kharkiv: «Inzhkek», 349.
538. Shevchenko, O. O. (2012). *History of economics and economic thought: modern economic theories: textbook*. Kyiv: Center for Educational Literature, 280.
539. Chen, D., Dahlman, C. (2005). *The knowledge economy, the KAM methodology and World Bank operations*. World Bank Institute Working Paper, 33.
540. *The ICT Development Index (2017)*. Measuring the Information Society Report, 1. Retrieved from: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/publications/mis2017.aspx>
541. European Bank for reconstruction and development (2021). Retrieved from: <https://www.ebrd.com/who-we-are.html>

542. European Bank for Reconstruction and Development Knowledge Economy Index (2021). Retrieved from: <https://www.ebrd.com/news/publications/brochures/ebrd-knowledge-economy-index.html>
543. Portal Verkhovna Rada of Ukraine (2013). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013?lang=uk#Text>
544. Portal Verkhovna Rada of Ukraine (2002). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
545. Ministry of Finance of Ukraine (2021). Retrieved from: <https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-education>
546. Ministry of Education of Ukraine (2020). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/news/vstup-2020-zareyestrovano-bilshe-1-mln-zayav-yaki-vishi-ta-specialnosti-obirali-cogo-roku-vstupniki>
547. Education level index (2020). Retrieved from: <https://gtmarket.ru/ratings/education-index>
548. Human Development Index (2020). Retrieved from: <https://nonews.co/directory/lists/countries/index-human>
549. Cedos (Public organization Center for the Study of Society) Ukraine (2021). Retrieved from: <https://cedos.org.ua/researches/>
550. Calinescu, T. V. (2020). Features of modern development of financial and accounting education in the knowledge economy. Development of the budget and financial system and accounting and tax policy in the information society: abstracts of the report International scientific-practical conference, 10 – 11 December 2020. Kharkiv: National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute», 114 – 117.
551. García-Muiña, F., Medina-Salgado, M. S., González-Sánchez, R., Huertas-Valdivia, I., Ferrari, A. M., & Settembre-Blundo, D. (2021). Industry 4.0-based dynamic social organizational life cycle assessment to target the social circular economy in manufacturing. *Journal of Cleaner Production*, 327 doi:10.1016/j.jclepro.2021.129439
552. Melnyk, L. (2016). *Teoriya razvitiya system* [Systems development theory]. Sumy: University book [in Russian].
553. Melnyk, L. (2021). Socio-natural antientropic potential: The role of economy and innovations. *Environment, Development and Sustainability*, 23(3), 3520-3542. doi:10.1007/s10668-020-00730-0
554. Melnyk, L.H., & Matsenko, O.M. (Eds.). (2021). *Suchasni promyslovi revoliutsii ta udoskonalennia mekhanizmiv sesteinovoho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku (Dosvid YeS ta praktyka Ukrainy)* [Modern industrial revolutions and improvement of mechanisms of social and economic development (EU experience and practice of Ukraine)]. Sumy: University book [in Ukrainian].

555. Vitro, K. A., Welsh, M. E., Bendor, T. K., & Moody, A. (2017). Ecological theory explains why diverse island economies are more stable. *Complex Systems*, 26(2), 135-156. doi:10.25088/ComplexSystems.26.2.135
556. Zhong, R., Pei, F., Yang, K., Xia, Y., Wang, H., & Yan, G. (2021). Coordinating socio-economic and environmental dimensions to evaluate regional sustainability — towards an integrative framework. *Ecological Indicators*, 130 doi:10.1016/j.ecolind.2021.108085
557. Green Paper on public-private partnerships and community law on public contracts and concessions / Commission of the European Communities. – Brussels, 2004. – 22 p.
558. McCormick J. Environmental Policy in the European Union. The European Series. – Basingstoke : Palgrave. – 2001. – 329 p.
559. Europa EU. Environment. Official portal [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://europa.eu/european-union/topics/environment_en.
560. Публічно-приватні форми забезпечення сталого просторового розвитку України : [монографія] / за заг. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М.А. Хвесика. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2019. – 723 с.
561. Колмакова В.М. Екосистемний фактор забезпечення сталого просторового розвитку // Сталій розвиток – ХХІ століття: управління, технології, моделі. Дискусії 2018: колективна монографія / Міненко М.А., Бендюг В.І., Комариста Б.М. [та ін.]; НТУУ «Київський політехнічний інститут Ігоря Сікорського»; Національний університет «Києво-Могилянська академія»; Вища економіко-гуманітарна школа / за наук. ред. проф. Хлобистова Є.В. – Київ, 2018. – С. 124-130.
562. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
563. Бережная І. Державно-приватне партнерство в Україні: чи можливий альянс влади та капіталу? / І. Бережная [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.liga.net/user/berezhnaya/article/433>.
564. Веклич О.О., Колмакова В.М., Патока І.В. Комплекс нормативно-законодавчих пропозицій щодо впровадження екосистемного підходу в управлінську практику. // Економіка та держава. – 2022. – № 5. – С.56-61 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2022/10.pdf.
565. Brinkhoff T. (2010). Major Agglomerations of the World - Population Statistics and Maps. City Population - Population Statistics in Maps and Charts for Cities, Agglomerations and Administrative Divisions of all Countries of the World. URL: <https://www.citypopulation.de/en/world/agglomerations/> (accessed April 30, 2022).

566. Ostapenko P., Perkhaliuk R., Bonchkovskiy O., Ostapenko S. (2020). Atlas administratyvno-terytorialnoho ustroiu Ukrainy [Atlas of the administrative-territorial structure of Ukraine. New district division and territorial communities]. Novyi raionnyi podil ta terytorialni hromady. Kyiv: Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy. 2020. 56 p.
567. State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed May 7, 2022). [in Ukrainian].
568. Official website of the Odessa regional council (2022). Stratehichnyi plan pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ta ekonomichnoho rozvytku Odeskoi ahlomeratsii (subrehionu): zatverdzenno rishenniam Odeskoi oblasnoi rady vid 26.08.2011 №215-VI [Strategic plan for increasing the competitiveness and economic development of the Odessa agglomeration (subregion): approved by the decision of the Odessa regional council of 26.08.2011 №215-VI.]. URL: <https://oblrada.od.gov.ua/wp-content/uploads/215-VI.pdf> (accessed May 9, 2022).
569. Natalenko N. (2017). Ahlomeratsii: mizhnarodnyi dosvid, tendentsii, vysnovky dlia Ukrainy. Analychna zapyska [Agglomerations: international experience, trends, conclusions for Ukraine. Analytical note]. In-t hromad. susp-va. 136 p.
570. Official site of the city of Odesa (2022). Osnovni tendentsii rozvytku [The main trends of development]. URL: <https://omr.gov.ua/ua/business/investment-passport> (accessed May 9, 2022). [in Ukrainian]
571. Towards a greener and more sustainable Europe. An official EU website. URL: https://europa.eu/european-union/topics/environment_en (accessed May 9, 2022).
572. Cherep O.H., Chekhovska V.S. (2022). Stymuliuvannia investytsiinykh protsesiv v ekonomitsi Ukrainy zadlia pidvyshchennia yii konkurentospromozhnosti [Stimulation of investment processes in the economy of Ukraine in order to increase its competitiveness]. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. № 1. 296-300. [in Ukrainian].
573. Tkalenko S.I. (2017). Masshtaby i hlybyna hlobalizatsii ekonomiky Ukrainy [The scale and depth of globalization of Ukraine's economy]. Elektronne naukove vydannia «Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky». № 17. 99–102. (accessed May 16, 2022). [in Ukrainian].
574. Government portal (2022). Polipshennia biznes-klimatu [Improving the business climate.]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/polipshennya-biznes-klimatu> (accessed May 16, 2022).
575. Kozak L. S., Tsvietkov D. V. (2017). Inozemni investytsii v ekonomitsi Ukrainy [Foreign investment in the economy of Ukraine]. Naukovyi zhurnal «Ekonomika ta upravlinnia na transporti». № 4. 109–115. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2& ;I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/eut_2017_4_15.pdf (accessed May 26, 2022).

576. UkraineInvest (2022). Natsionalna stratehiia zbilshennia priamykh inozemnykh investytsii v Ukrainu [National strategy for increasing foreign direct investment in Ukraine]. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/FDI-Strategy-Section-2-Digital-Infrastructure-UKR.pdf> (accessed May 30, 2022).
577. Official site of the city of Odesa (2022). Investytsiini pasporty mista [Investment passports of the city]. URL: <https://omr.gov.ua/ua/business/investment-passport> (accessed May 9, 2022). [in Ukrainian].
578. Official website of the Odessa regional council (2022). Investory Odeskoi oblasti [Investors of Odessa region]. URL: <https://oda.od.gov.ua/odeshhyna/investyczijna-diyalnist/> (accessed May 9, 2022). [in Ukrainian].
579. Oxford Advanced Learner's Dictionary. 9th edition. Oxford: University Press, 2018. 1550 p.
580. Longman Dictionary of contemporary English. 6th edition. Harlow: Longman, 2015. 2224 p.
581. Пацурія Н. Генезис і сутність страхування: аналіз наукових концепцій URL: http://visnyk.law.knu.ua/images/articles/N_87_2011_Patsuriya.pdf (дата звернення 16.06.2022)
582. Осадець С. С. Страхування: підручник. Київ: КНЕУ, 2012. 599 с.
583. Зубец А. Н. Страховой маркетинг: учебник. Москва: Анкил, 2008. 256 с.
584. Філонюк О. Ф. Страхувальний ринок України як об'єкт державного регулювання. Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 22. С. 73-77.
585. Фомичев А. А. Страхування в системі фінансових послуг. Современные проблемы науки и образования. 2015. № 1-1. С. 660-668.
586. Ротова Т. А., Руденко Л. С. Страхування: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2011. 400 с.
587. Тринчук В. В. Формування та розвиток маркетингу страхових компаній: автореф. дис. канд. екон. наук. Київ, 2005. 21 с.
588. Гринчій Я. В. Роль і місце страхових послуг у системі управління діяльністю підприємства. Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. 2016. Вип. 37. С. 299-308.
589. Філонюк О. Ф. Страхувальний ринок України як об'єкт державного регулювання. Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 22. С. 73-77.
590. Novakivskiy, Igor Ivanovych; ТКАЧ, Софія Миколаївна. Методологічні засади оцінювання конкурентоспроможності промисловості регіонів. Економічний аналіз, [S.l.], v. 22, n. 1, p. 33-40, гру. 2015. ISSN 2219-4649. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/944/792/> (дата звернення: 29.05.2022).

591. Александрова Р. А., Платошина Г. М., Платошин А. С. Статистичне дослідження зовнішньої торгівлі товарами України. Вісн. Приазов. держ. техн. ун-ту. 2009. № 19. С. 362–365.
592. Зовнішньоекономічні зв'язки України : навчально-методичний посібник / Н. В. Гусєва, Г. О. Кулєшова, Л. В. Ключко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – С.54. URL: <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/12364> (дата звернення 24.05.22)
593. Калюжна Н. Зовнішня торгівля України: методологія дослідження // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 1. стр.18-19. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2017/01\(90\)/ZT_01_2017_st_02.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2017/01(90)/ZT_01_2017_st_02.pdf) (дата звернення 23.05.22)
594. Лапшин В.І., Кузнiченко В.М. Товарна структура міжнародної торгівлі України в 2016 році. / Глобальні та національні проблеми економіки. - №17. – 2017. – С. 914. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/183.pdf> (дата звернення 28.05.22)
595. Ляпина И.Р. Факторы, влияющие на управление развитием региона/ И.Р. Ляпина // Нучные записки ОрелГИЭТ. – 2011. – № 2 (4). – С. 27–31.
596. Мазаракі А. А. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України. Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. 2011. № 2. С. 5–14.
597. Прокушев, Е.Ф. Методические подходы к оценке внешней торговли региона [Текст] / Е.Ф.Прокушев, А.Ю. Антонов// Вестник Белгородского государственного технологического университета им. В.Г. Шухова. – 2016. – №3. – С. 173-178.
598. Савченко М. В., Витяганець І. М. Підвищення міжнародної конкурентоспроможності Вінницької області в умовах євроінтеграції. Економічний вісник Донбасу. 2020. № 2(60). С. 77-87. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/171615> (дата звернення 30.05.22)
599. Шкуропадська Д. Стійкість зовнішнього сектора міжнародної економічної діяльності України. Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. - 2018. - № 3. - С. 59-69.
600. Goal 12: Ensure sustainable consumption and production patterns. United Nations. Sustainable development. GOAL. 2022. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/%20sustainable-consumption-production/> (дата звернення: 11.06.2022).
601. Monkelbaa J. The circular economy and trade: some questions and positive ways forward. Working Paper. № 1 in Trade and Environmental Sustainability Series. QUNO. 2021. 16p. (дата звернення: 12.06.2022).

602. Towards the Circular Economy: Accelerating the scale-up across global supply chains. Prepared in collaboration with the Ellen MacArthur Foundation and McKinsey & Company. World Economic Forum. January 2014. 64 p. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_ENV_TowardsCircularEconomy_Report_2014.pdf (дата звернення: 10.06.2022).
603. Estimating Employment Effects of the Circular Economy. IISD. 2018. 10 p. URL: <https://www.iisd.org/system/files/publications/employment-effects-circular-economy.pdf> (дата звернення: 11.06.2022).
604. The Circularity GAP. Report 2021. URL: <https://www.circularity-gap.world/2021> (дата звернення: 13.06.2022).
605. The circular economy in detail. Ellen Macarthur foundation. 2022. URL: <https://archive.ellenmacarthurfoundation.org/explore/the-circular-economy-in-detail> (дата звернення: 11.06.2022).
606. Михайленко О. Г., Тіщенко О. А., Красніков П. Д. Теорія та практика побудови циркулярної економіки в країнах європейського союзу. Ефективна економіка. 2022. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9914> DOI: 10.32702/2307-2105-2022.1.71 (дата звернення: 18.05.2022).
607. Circular economy in Europe. Developing the knowledge base. Report European Environment Agency. Luxembourg. 2016. Vol. 2. PP. 12-13. URL: <https://www.eea.europa.eu/publications/circular-economy-in-europe> (дата звернення: 19.05.2022).
608. Дзяд О. В. Циркулярна економіка для «зеленого зростання» // «Зелена» економіка: від глобальної концепції до реалій місцевого розвитку. монограф. за заг. ред. Стукало Н.В. Днепр: Середняк Т.К., 2018. С. 52-68.
609. Allwood J.M. Squaring the Circular Economy. Handbook of Recycling. 2014. pp.445-477. URL: https://www.researchgate.net/publication/288191780_Squaring_the_Circular_Economy (дата звернення: 10.05.2022)
610. Van Der Ven C. The Circular Economy, Trade, and Development: Addressing spillovers and leveraging opportunities. July 8, 2020. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3759786> (дата звернення: 11.06.2022).
611. Moving towards a circular economy – successful Nordic business models. Nordic Council of Ministers. 2015. 60 p. URL: <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A852029&dswid=1185> (дата звернення: 12.04.2022).
612. Circular economy. United Nations Industrial Development Organization. 2016. 16 p. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/2017-07/Circular_Economy_UNIDO_0.pdf (дата звернення: 15.10.2021)

613. Yamaguchi S. International trade and circular economy. Policy alignment. Trade and environment working papers. OECD. 2021. 81p. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/ae4a2176-en.pdf?expires=1654281790&id=id&accname=guest&checksum=AB5834B8176CBFC32269801C6FFDDDDA> (дата звернення: 18.04.2022).
614. Горбаль Н.І., Крохмальна Я.О. Безвідходне виробництво в Україні: досвід ЄС / Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2021. № 2 (6). URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/nov/25524/nzmened-149-156.pdf> (дата звернення: 02.03.2022).
615. The End of Waste: Zero Waste by 2020. 2001. 16 p. URL: <https://www.nswai.org/docs/The%20End%20of%20Waste.pdf> (дата звернення: 02.03.2022).
616. Klaus Kümmeler, James H. Clark, Vânia G. Zuin. Rethinking chemistry for a circular economy. SCIENCE. 24 Jan 2020. Vol 367, Issue 6476. pp. 369-370. URL: <https://www.science.org/doi/abs/10.1126/science.aba4979> (дата звернення: 02.06.2022)
617. The Circular Economy and «better regulation». The QCEA Blog. 2014. URL: <https://qceablog.wordpress.com/2014/12/19/the-circulareconomy-and-better-regulation/> (дата звернення: 04.06.2022).
618. Zero waste Systems Inc. URL: <https://www.zerowastesystems.com.au/> (дата звернення: 04.06.2022).
619. Мазанко Т.О. Критичний аналіз еволюції наукових поглядів на циркулярну економіку. «Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут"». 2021. № 20. С. 31-36. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/252590> (дата звернення: 04.05.2022).
620. Tuladhar A., Iatridis K., Dimov D. History and evolution of the circular economy and circular economy business models. Management and Policy. 2022. V.1. P. 87-106. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780128198179000314> (дата звернення: 04.06.2022).
621. Волкова А.В. Рынок утилизации отходов. Национальный исследовательский университет. Высшая школа экономики. Центр развития. 2018. 87 с.
622. «Циркулярна» економіка стимулюватиме виробляти «довговічні» продукти. 2020. Українська Енергетика. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/tsyrkuliarna-ekonomika-stymuliuvatyme-vyrobliaty-dovhovichni-produkty-dixi-group> (дата звернення: 05.05.2022).
623. Public Forum 2018 – «Trade 2030». World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/forums_e/public_forum18_e/public_forum18_e.htm (дата звернення: 05.12.2021).

624. Circular Economy Action Plan I. SWITCH to Green. Brussels. 2017. URL: <https://www.switchtogreen.eu/circular-economy-strategy/> (дата звернення: 11.05.2022)
625. Ku S.R. The Era of Circular Economy Renting, not Selling // Common Wealth Magazine. 2014. PP. 245-246. (дата звернення: 07.04.2022).
626. Circular economy action plan. European Commission. 2020. URL: https://ec.europa.eu/environment/strategy/circular-economy-action-plan_en (дата звернення: 02.06.2022).
627. Benton D., Coats E., Hazell J. A circular economy for smart devices: opportunities in the US, UK and India. London: Green Alliance. 2015. С. 137-139.
628. Impacts of circular economy policies on the labour market. Final report and Annexes. European Commission. Brussels. 2018. P. 38–39. URL: <http://trinomics.eu/wp-content/uploads/2018/07/Impacts-of-circulareconomy-on-policies-on-the-labour-market.pdf> (дата звернення: 10.06.2022)
629. EPR in the EU Plastics Strategy and the Circular Economy: A focus on plastic packaging. 2017. 57 p. URL: <https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/95369718-a733-473b-aa6b-153c1341f581/EPR%20and%20plastics%20report%20IEEP%209%20Nov%202017%20final.pdf> (дата звернення: 05.06.2022).
630. Lehmann M., De Leeuw B, Fehr E. Circular Economy: Improving the Management of Natural Resources. World Resources Forum. 2014. URL: <https://www.wrforum.org/wrfpublicationspdf/circular-economy-improving-the-management-of-natural-resources/> (дата звернення: 05.06.2022).
631. R2 standard development. Seri. URL: <https://sustainableelectronics.org/r2/r2-standard-development/> (дата звернення: 15.04.2022).
632. Extended Producer Responsibility : Updated Guidance for Efficient Waste Management. OECD. 2016. 292 p. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/environment/extended-producer-responsibility_9789264256385-en (дата звернення: 12.06.2022).
633. Weeelabex standard – conformity & verification. 2015. URL: https://weeelabex.org/wp-content/uploads/2019/05/weeelabex-conformity-verification-governance_v9-0_final.pdf (дата звернення: 10.06.2022).
634. European standards for a circular economy. 2020. / IEC. URL: <https://www.iec.ch/blog/european-standards-circular-economy> (дата звернення: 07.06.2022).
635. Second Edition of UNEP’s Sustainable. Public Procurement Guidelines. UN Environment Programme. 25 October 2021. URL: <https://www.unep.org/resources/publication/second-edition-uneps-sustainable-public-procurement-guidelines> (дата звернення: 10.06.2022).

636. International Trade and The Transition To A Circular Economy: Policy Highlights. OECD. Publishing, Paris. 2018. 16 p. URL: <https://www.oecd.org/environment/waste/policy-highlights-international-trade-and-the-transition-to-a-circular-economy.pdf> (дата звернення: 08.06.2022).
637. Weigend Rodríguez R., Pomponi F., Webster K., D'Amico B. The future of the circular economy and the circular economy of the future // Built Environment Project and Asset Management. 2020. Vol. 10. № 4, PP. 529-546. URL: <https://doi.org/10.1108/БЕРАМ-07-2019-0063> (дата звернення: 07.12.2021).
638. Wan C., Zheng, H., Guo, L., Xu, X., Zhong, R.Y., Yan, F. Cloud manufacturing in China: A review. Int. J. Comput. Integr. Manuf. 2020. 33, PP. 229–251(дата звернення: 07.06.2022).
639. ISO/TC 323 Strategic Business Plan. Strategic Business Plan: Circular Economy. 2019. URL: https://isotc.iso.org/livelink/livelink/fetch/2000/2122/687806/ISO_TC_323_Circular_Economy_.pdf%20?nodeid=21218393&vernum=-2 (дата звернення: 10.04.2022).
640. Impacts of circular economy policies on the labour market. Final report and Annexe European Commission. Brussels. 2018. PP. 38–39. URL: <http://trinomics.eu/wp-content/uploads/2018/07/Impacts-of-circulareconomy-on-policies-on-the-labour-market.pdf> (дата звернення: 10.06.2022)
641. Public Forum 2018 – «Trade 2030». World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/forums_e/public_forum18_e/public_forum18_e.htm (дата звернення: 05.12.2021).
642. Czaga P., Fliess B. Used goods trade: A growth opportunity. OECD. The OECD Observer; Paris. 2005. URL: <https://www.proquest.com/docview/217468375> (дата звернення: 09.05.2022).
643. A new circular economy concept: from textile waste towards chemical and textile industries feedstock. 2022. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/641942> (дата звернення: 06.05.2022).
644. International Trade and the Circular Economy in Latin America and the Caribbean. Inclusive and Sustainable Industrial Development Working Paper Series. UNIDO. Vienna. 2021. 82 p. URL: <https://www.unido.org/api/opentext/documents/download/20394875/unido-file-20394875> (дата звернення: 05.06.2022).
645. Trade in waste by type of material and partner. Євростат. База даних. 2022. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ENV_WASTRDMP__custom_2854119/default/table?lang=en та https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_wastrdmp/default/table?lang=en (дата звернення: 11.06.2022).

646. Евростат. База данных. 2022. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ENV_WASTRDMP__custom_2853244/default/table?lang=en, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ENV_WASTRDMP__custom_2853640/default/table?lang=en (дата звернення: 11.06.2022).
647. A new circular economy concept: from textile waste towards chemical and textile industries feedstock. 2022. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/641942> (дата звернення: 06.05.2022).
648. Singh S., Ramakrishna S., Kumar Gupta M. Towards zero waste manufacturing: A multidisciplinary review. *Journal of Cleaner Production*, 2017. V.168, PP. 1230-1244. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S095965261732098X> (дата звернення: 04.05.2022).
649. Petty Pumsleitner B.A. Standards for the circular economy. Johannes Kepler University Linz. 2020. 103p. URL: <https://epub.jku.at/obvulihs/download/pdf/5657476?originalFilename=true> (дата звернення: 27.04.2022).
650. Metal Recycling Market by Metal. Market Research Report. 2020. URL: <https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/metal-recycling-market-102425671.html> (дата звернення: 06.05.2022)
651. Zheng X., Zhu Z., Lin X., Zhang Yi, He Yi, Cao H., Sun Zhi. A Mini-Review on Metal Recycling from Spent Lithium Ion Batteries. *Engineering*. 2018. Volume 4, Issue 3. PP. 361-370. URL: <https://doi.org/10.1016/j.eng.2018.05.018> (дата звернення: 02.05.2022).
652. Recycled Metal Market Size, Share & Trends Analysis Report By Product (Copper, Steel, Aluminum), By Region (North America, Asia Pacific, Central & South America, Middle East & Africa, Europe), And Segment Forecasts, 2019 – 2025. URL: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/recycled-metal-market> (дата звернення: 06.05.2022).
653. Yaashikaa P.R., Priyanka B., Senthil Kumar P., Karishma S., Jeevanantham S., Indraganti S. A review on recent advancements in recovery of valuable and toxic metals from e-waste using bioleaching approach. 2022. Vol. 287, Part 2, January 2022, PP. 132-230. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0045653521027028> (дата звернення: 02.05.2022).
654. Metal Recycling Market by Metal. Market Research Report. 2020. URL: <https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/metal-recycling-market-102425671.html> (дата звернення: 06.05.2022)
655. Geyer R., Jenna R. Jambeck, Kara Lavender Law. Production, use, and fate of all plastics ever made. *Science Advances*. 2017. Vol. 3, Issue 7. URL: <https://www.science.org/doi/10.1126/sciadv.1700782> (дата звернення: 07.05.2022).

656. Trend in the secondary plastics markets. OECD. 2022. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/ba55f08e-en/index.html?itemId=/content/component/ba55f08e-en> (дата звернення: 07.05.2022).
657. Textile Recycling Market: Global Industry Trends, Share, Size, Growth, Opportunity and Forecast 2022-2027. URL: <https://www.imarcgroup.com/textile-recycling-market> (дата звернення: 07.05.2022).
658. Deineko L., Tsyplitska O., Deineko O. Opportunities and barriers of the Ukrainian industry transition to the circular economy. *Environmental Economics*, 2019. №10(1), PP. 79-92. URL: https://www.researchgate.net/publication/337771248_Opportunities_and_barriers_of_the_Ukrainian_industry_transition_to_the_circular_economy doi:10.21511/ee.10(1).2019.06 (дата звернення: 10.05.2022).
659. Ресурсозбереження, впровадження циркулярної економіки і безвідходних технологій — найважливіший напрям державної політики. *Ecobusiness Group*. 2021. URL: <https://ecolog-ua.com/news/resursozberezhennya-vprovadzhennya-syrkulyarnoyi-ekonomiky-i-bezvidhodnyh-tehnologiy> (дата звернення: 10.05.2022).
660. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 р.. Кабінет Міністрів України. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80?lang=en#Text> (дата звернення: 10.05.2022).
661. Preston F., Lehne J., Wellesley L. *An Inclusive Circular Economy: Priorities for Developing Countries*. Chatham House, London. 2019. URL: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2019-05-22-Circular%20Economy.pdf> (дата звернення: 10.06.2022).
662. Babchinska O.I. (2018). Communication process in management: basic provisions. *Vinnitsia*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/51.pdf.
663. Babchinska O.I. (2018). Features of enterprise management in modern conditions. *Vinnytsia: Socio-political, economic and humanitarian dimensions of Ukraine's European integration: a collection of scientific papers of the VI International Scientific and Practical Conference*.
664. Bazilinska O.Y., Panchenko O.I. (2019). Financial stability in the system of strategic management of the enterprise. *Vinnytsia*. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2019-1_0-pages-89_94.pdf.
665. Balan V.G. (2021). Tools for fuzzy modeling in strategic enterprise management. *Vinnytsia*. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/1_2021/10.pdf.
666. Balan V.G., Kharitonova L.V. (2019). Stochastic modeling of the process of selection and implementation of information management system in the enterprise. *Vinnytsia*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2019/62.pdf.

667. Baldynyuk A.G., Kononyuk A.A. (2015). Characteristics of enterprise development strategy. Vinnytsia: Management of the XXI century: modern models, strategies, technologies: a collection of scientific papers of the II All-Ukrainian Practical Internet Conference.
668. Balkovskaya V.V. (2018). Green DV Formation of the program of strategic management of the enterprise. Vinnytsia. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/15_2018_ukr/9.pdf.
669. Balian, A. V. (2005). Interregional, cross-border cooperation of Ukraine in the context of the enlargement of the European Union (the case of the border regions of Ukraine and Hungary). Uzhorod: Lira, 320 p.
670. Zlobina, O. G.(ed.) (2016). Social and psychological factors of integration of the Ukrainian society. Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine, 276 p.
671. Storoniaska, I., and Shults, S. (2007). Interregional integration in Ukraine: monograph. Institute of Regional Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. Lviv, 292 p.
672. Vovkanych, S. Y. (2013). Axiology of selection of the integration vector of Ukraine. Lviv, Institute of Regional Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, 36 p.
673. Franko, I. (1974). Zakhar Berkut. The manner of public life of Carpathian Rus in the 13th century. Kyiv: Dnipro, 170 p.
674. Held, T., and Conrad, C. (2014). The Politics of International Migration and its Management Conception. URL: <https://migrablog.wordpress.com/2014/10/08/the-politics-of-international-migration-and-its-management-conception-3/>
675. Hanzhurov Yu.S. 2016. Ukrainian scientific-practical conference "Problems and prospects of development of the Ukrainian media market": collection of materials. Ministry of Education and Science of Ukraine, NTUU "KPI", VPI, department. HVAC; edit. board: Hanzhurov Yu. S., Shevchenko I.B, Soshynska Ya. Ye., Punchak L.A. Electron. edit. Kyiv. 125 p.
676. Kostin V.S. Website branding (branding) - the most effective advertising. URL: <http://history-of-blog.ru/zarabatyvaem-na-bloge/branding-site-branding-samy-dorogoj-vid-reklamy-napravlenyj-na-pryamyx-reklamodatelej/> (Accessed 14.03.22).
677. Stukalo A. Ukrainian media as a business: problems and prospects. European Journalism Journal of EJO. URL: <http://bit.ly/1XgXzH9> (Accessed 21.12.2021).
678. Transcarpathian Online Website. URL: <https://zakarpattya.net.ua> (Accessed 17.11.2021).

679. Vaskivskyy, Yuriy (2019), "Advertising on the internet media (example: 1plus1.ua, zaxid.net, zakarpattya.net.ua)", Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok, [Online], vol. 9, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1484> (Accessed 11.04.2022).
680. Velikodvorskaia V.S. What is PRODUCT PLACEMENT - meaning, definition in simple words. URL: <http://chto-takoe.net/chto-takoe-prodakt-plejsment/> (Accessed 23.01.2022).
681. Zaxid.net Website. URL: <https://zaxid.net> (Accessed 17.05.2019).
682. 1 + 1 Website. URL: <https://1plus1.ua/> (Accessed 19.05.2019).
683. Fish M.K. How to mark native content. URL: <https://medium.com/@adnetic/native-ad-labels-4afe32bc59da> (Accessed 12.08.2021).
684. Shaposhnikova E.O. Native advertising. URL: <https://akiwa.ru/blog/nativnaya-reklama/> (Accessed 15.07.2019).
685. Shevchenko V.E. 2012. The newest media and communication technologies: a complex of training programs for the specialties "journalism", "publishing and editing", "advertising and public relations". Kyiv. 412 p. URL: <http://journ.univ.kiev.ua/files/NewMedia.pdf> (Accessed 15.07.2019).
686. The Global Risks Report 2022, 17th Edition. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2022/in-full>.
687. Шваб К. Четвертая промышленная революция / К. Шваб. – «Эксмо», 2016. – (Top Business Awards). – 138 с.
688. Luhmann N. Die Wirtschaft der Gesellschaft. – Frankfurt/M., 1988. – 269 p.
689. Бехманн Г. Современное общество: общество риска, информационное общество, общество знаний / Готтхард Бехманн; пер. с нем. А.Ю. Антоновского, Г.В. Гороховой, Д.В. Ефременко, В.В. Каганчук, С.В. Месяц. – М.: Логос, 2010. – 248 с.
690. Гаврилов К. А. О конструировании понятия «риск» в социологии / К.Е. Гаврилов // Социология: методология, методы, математическое моделирование (4М), 2007. № 24.- С. 60-80.
691. Granaturov V.M. Theoretical and methodological problem of global risk analysis in social and economic spheres. V. Granaturov, P. Vorobiyenko, I. Korablinova. - Trends in scientific thought in economics and management: collective monograph. – International Science Group / -Boston : Primedia eLaunch, 2021. - p. 384-395.
692. Соколов Ю. И. Проблемы рисков современного общества. - Проблемы анализа риска, том 13, 2016, N. 2. - с.6-23.

693. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml.
694. Цели в области устойчивого развития. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.fao.org/sustainable-development-goals/overview/background/ru/>
695. Доклад Рабочей группы открытого состава Генеральной Ассамблеи по целям в области устойчивого развития. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/68/970&referer=http://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1549&Lang=R
696. Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.unssc.org/sites/unssc.org/files/2030_agenda_for_sustainable_development_-_primer_russian.pdf
697. Директива 95/46/ЕС Европейского парламента и Совета Европейского Союза от 24 октября 1995 года о защите прав частных лиц применительно к обработке персональных данных и о свободном движении таких данных. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://tzi.com.ua/21.html>
698. General Data Protection Regulation (GDPR) – Final text neatly arranged. – URL: <https://gdpr-info.eu/>.
699. The Directive on security of network and information systems (NIS Directive). – URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/network-and-information-security-nis-directive>.
700. The Global Risks Report 2020. – URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2020>.
701. Keesem, L. “The Business of Organized Cybercrime: Rising Intergang Collaboration in 2018”. Security Intelligence. 20 March 2019. – URL: <https://securityintelligence.com/the-business-of-organized-cybercrime-rising-intergang-collaboration-in-2018/>
702. Трепалина Ю. Законы против фейковых новостей становятся мировым трендом. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://nag.ru/articles/article/103823/zakonyi-protiv-feykovyih-novostey-stanovyatsya-mirovyim-trendom.html>.
703. Еврокомиссия будет бороться с неправдивыми новостями. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://mignews.com/news/politic/270418_114326_25099.html.
704. Как Еврокомиссия собирается бороться с фейковыми новостями. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.dw.com/ru/как-еврокомиссия-собирается-бороться-с-фейковыми-новостями/a-43552864>.

705. Економічна наука в Харківському університеті: колективна монографія до 210-річчя університету та 80-річчя економічного факультету / кол. авт.; відп. Ред. В.В. Глущенко. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. 372 с.
706. Ковалевський Г.В., Селіванов В.М. Харківська економічна школа (1804-2004). Присвячується 200-річчю Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Х.: ХНУ, 2004. 51 с.
707. Олейник С.У. Вклад Е. Г. Либермана в теорію и практику організації виробництва. Бізнес інформ. 2012. №11. С.280-284.
708. Либерман Е.Г., Житницький З.Л. и др. Эффективность работы промышленных предприятий: Статистические показатели. М.: Статистика, 1973. 64с. (Статистика для всех).
709. Либерман Е.Г. и др. Статистическое изучение бюджета времени студентов: Отчет о выполнении работ. Х. ХГУ, 1970. 67с.
710. Александров В.В., Бондаренко М.И., Демидова А.С., Ким М.Н., Шекшуев А.Я. Юрий Иванович Терехов 1924-1985. Воспоминания и исследования коллег, друзей, учеников. Научный редактор Бондаренко М.И. Х.: ХНУ им. В.Н. Каразина, 2004. 158 с.: 30 л. фото.
711. Семеняк И.В., Березань Е.И. Возвышение потребностей и качество товаров: статистический аспект проблемы. Монография. Х.: ХГУ, 1985. 146 с. Деп. В ИНИОН АН СССР 20.09.85, № 22564.
712. Семеняк И.В. Философия маркетинга. Модуль академического образования по специальности «Маркетинг» Учебное пособие. Х.: ХНУ, 2004. 80с.
713. Кущенко О.І. Історія статистичної думки: навчально-методичний посібник. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 88 с. (+ CD).
714. Kushchenko O. Professor Liberman E.G. scientific school of economics and statistics. Економіка в контексті інноваційного розвитку: стан та перспективи: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 12-13 лютого 2016 р.) Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2016. Ч.1. С.15-18.
715. Вербицька Г.Л. Мотивування персоналу на вітчизняних промислових підприємствах. Львівська політехніка. 2012. № 727. С. 10–15.
716. Менеджмент: категоріально-термінол. слов. / за ред. Г.В. Щокін, М.Ф. Головатий, О.В. Антонюк та ін. Київ, 2007. 744 с.
717. Виханский О.С., Наумов А.И. Менеджмент: Человек, стратегия, организация, процесс. Москва, 1996. 416 с.
718. Гриньова В.М., Грузіна І.А. Формування мотиваційної стратегії управління персоналом підприємства: монографія. Харків, 2012. 300 с.
719. Потьомкін С.К., Козлова І.М., Яндола К.О. Менеджмент. Харків, 2009. 276 с.

720. Пачева Н.О. Місце мотиваційного менеджменту в діяльності організації. Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. Молодих вчених та студентів, 19-20 листопада 2020 р. Умань: ВПЦ «Візаві», 2020. С. 254-257.
721. Соченко В.М. Сучасна філософія мотиваційного менеджменту. Бізнес навігатор. 2012. №3 (29). С. 168-172. URL : http://business-navigator.ks.ua/journals/2012/29_2012/34.pdf
722. Лукьянова Н.А. Мотивационный менеджмент : учебное пособие. Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2011. 106 с. URL : <https://portal.tpu.ru/departments/kafedra/soc/metodic/Tab/MotMen.pdf>
723. Пачева Н.О. Довіра як фактор ефективного менеджменту. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економ. науки. 2018. № 1 (69). С. 34–39.
724. Колот А.М., Цимбалюк С.О. Мотивація персоналу : підручник. Київ : КНЕУ, 2012. 397 с.
725. Балабанова Л.В. Маркетинговий менеджмент : навч. посіб. Київ: Знання, 2004. 354 с.
726. Біловодська О.А. Маркетинговий менеджмент : навч. посіб. Київ: Знання, 2010. 332 с.
727. Ільченко Т.В. Впровадження маркетингового менеджменту на підприємстві: проблеми теорії та практики. Східна Європа : Економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 1 (18). С. 115-121 URL: http://www.easterneurope-bm.in.ua/journal/18_2019/20.pdf (дата звернення 11.04.2022)
728. Комарницький І.М. Маркетинговий менеджмент : навч. посіб. / за ред. І.М. Комарницького. Львів : Априорі, 2007. 1032 с.
729. Котлер Ф. Основы маркетинга : Пер. с англ. Москва : Ростинтер, 1996. 704 с.
730. Кошова І.О. Маркетинговий менеджмент : теорія, методологія, практика : монографія. Київ : Видавництво ФОП Вишемирський В. С., 2018. 516 с.
731. Куценко В. М. Маркетинговий менеджмент : навч. посіб. Київ : МАУП, 2003. 184 с.
732. Пачева Н. О. Особливості процесу маркетингового менеджменту. Маркетинг в умовах розвитку цифрових технологій : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. інтернет. конф., 29 жовтня 2021 р. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2021. С. 57–60.

733. Пачева Н. О., Подзігун С. М. Вплив мотиваційного менеджменту на ефективність діяльності організації. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Сер. Економічні науки. 2021. Т. 3, № 11 (55). С. 42–46. DOI : <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-11-7671>
734. Райко Д.В., Лебедева Л.Е. Модель управління маркетингом у системі менеджменту промислового підприємства. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2015. № 1. С. 107–123.
735. Россоха В.В. Маркетинговий менеджмент в системі управління підприємством. Агроінком. 2012. №10-12. С. 108-112.
736. Ткач О.В., Баланюк І.Ф., Копчак Ю.С., Баланюк С.І. Маркетинговий менеджмент у діяльності підприємств. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. 2016. Вип. 1(47). Т. 2. С. 291-296.
737. Язвінська Н. В. Маркетинговий менеджмент : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 60 с.
738. Яроміч С.А., Величко Т.Г. Сутність поняття маркетингового менеджменту в науковому дискурсі. Економіка і суспільство. Вип. № 9. 2017. С. 740-745.
739. Пачева Н. О., Подзігун С. М. Вплив мотиваційного менеджменту на ефективність діяльності організації. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Сер. Економічні науки. 2021. Т. 3, № 11 (55). С. 42–46. DOI : <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-11-7671>
740. Подзігун С.М., Пачева Н.О. HR-менеджмент в умовах пандемії Covid-2019 : нові виклики та можливості. Науковий економічний журнал Інтелект XXI. 2021. № 5. С. 81–84. URL : http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2021/2021_5/19.pdf
741. Пачева Н.О., Подзігун С.М. Організація маркетингового менеджменту в системі управління підприємством. Економіка та суспільство. 2022. № 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1279>
742. Podzihun S. M., Pacheva N. O., Management 3.0 as the modern management practice. International periodic scientific journal «Modern engineering and innovative technologies». 2022. Issue 20 . Part 2. P. 107 – 112. URL: <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit20-02-052>
743. Подзігун С. М., Пачева Н. О., Соціальний капітал як ресурс регіонального розвитку. Trends in scientific thought in economics and management: collective monograph / Galushkina T., Butrym O., Baranovska V., Afanasieva O., Zaruba D., etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2021. P. 79 – 168. DOI-10.46299/ISG.2021.MONO.ECON.III URL : <https://isg-konf.com/trends-in-scientific-thought-in-economics-and-management/>.
744. Сысоев С. А. Проблемы выявления структуры и функций социального капитала / С. А. Сысоев // Наукові праці ДонНТУ. Серія “Економічна”. – Донецьк : ДонНТУ, 2007. – Вып. 31–1. – С. 176–181.

745. Дем'янчук О. І. Соціальний капітал як елемент сталого економічного розвитку суспільства / О. І. Дем'янчук // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Економічні науки. – Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2007. – № 12, р. I : Економічна теорія. – С. 25–28.
746. Hanifan L. J. The rural school community center / L. J. Hanifan. – *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. – 1916. – № 67. – P. 130–138.
747. Jacobs J. *The Death and Life of Great American Cities* / Jane Jacobs. – New York : Random House, 1961. – 458 с.
748. Glenn L. «A Dynamic Theory of Racial Income Differences», in *Women, Minorities, and Employment Discrimination* / Loury Glenn ; ed. P. A. Wallace and A. LeMund. – Lexington, Mass. : Lexington Books, 1977. – 232 p.
749. Веблен Т. Теория праздного класса : экономическое исследование институций / Т. Веблен ; пер. с англ., вст. ст. С. Г. Сорокиной. – М. : Прогрес, 1984. – 367 с. – (Серия "Экономическая мысль Запада").
750. Лесечко М. Соціальний капітал: проблеми розвитку й оцінки / М. Лесечко, А. Чемерис // Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні : мат. науково-практ. конф. за міжнар. участю (30 травня 2001 р., Київ) : в 3 т. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – Т. 3. – С. 88–94.
751. Coleman J. *Foundations of Social Theory*. L. / James S. Coleman. – Cambridge (MA), Mass : Harvard University Press, 1990. – 321 p.
752. Coleman J. S. *Social Capital in the Creation of Human Capital* / James S. Coleman // *American Journal of Sociology supplement*. – 1988. – № 94. – P. 95–120.
753. Коулман Дж. Экономическая социология с точки зрения теории рационального выбора / Дж. Коулман // *Западная экономическая социология : хрестоматия современной классики* / сост. и науч. ред. В. В. Радаев. – М. : РОССПЭН, 2004. – С. 159–185.
754. Bourdieu P. *Le capital social: notes provisoires* / P. Bourdieu // *Aetes Recherche Sci. Sociology*. – 1980. – Vol. 31. – С. 2–3.
755. Bourdieu P. *Le capital social: notes provisoires* / P. Bourdieu // *Aetes Recherche Sci. Sociology*. – 1980. – Vol. 31. – С. 2–3.
756. Кіреєва О. Теорія “соціального капіталу”: тенденція розвитку / О. Кіреєва // Ефективність державного управління : зб. наукових праць ЛРІДУ НАДУ при Президентіві України / за ред. А. О. Чемериса. – Львів : ЛРІДУ НАДУ. – Львів, 2005. – Вип. 8.
757. Bourdieu P. *The Forms of Capital* / P. Bourdieu // *The handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* / Ed. By J. G. Richardson. – N. Y. : Greenwood Press, 1986. – P. 241–258.

758. Бурдьє П. Соціальне пространство и генезис класов / П. Бурдьє // Соціологія політики / П. Бурдьє ; пер. с фр. сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко. – М. : Socio-Logos, 1993. – С. 53–97.
759. Патнам Р. Д. Творення демократії : традиції громадянської активності в сучасній Італії / Р. Д. Патнам, Р. Леонарді, Р. Й. Нанетті ; пер. з англ. В. Ющенко. – К. : Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2001. – 301 с. : мал.
760. Fukuyama F. Social Capital and Global Economy / Francis Fukuyama // Foreign Affairs. – 1995. – Vol. 75, september–october. – P. 89–103.
761. Фукуяма Ф. Доверие. Социальные добродетели и созидание благосостояния / Френсис Фукуяма // Новая постиндустриальная волна на Западе : антология : пер. с англ. / под. ред. В. Иноземцева. – М. : Academia, 1999. – С. 123–164.
762. Степаненко В. Соціальний капітал у соціологічній перспективі: теоретико-методичні аспекти дослідження / В. Степаненко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 2. – С. 24–41.
763. Сікора В. Виступ на круглому столі “Безпека економічних трансформацій” [Електронний ресурс] / В. Сікора // Від соціального забезпечення до соціальної політики : зб. ст. / за ред. Я. А. Жаліла. – К. : Сатсанга, 2001. – 100 с. – (Сер. “Безпека економічних трансформацій”, вип. 16). – Режим доступу: www.niss.gov.ua/kio/Table/Jalilo16/022.htm
764. Климанська Л. Громада це ... [Електронний ресурс] / Л. Климанська, О. Софій // Громадські ініціативи. – 2001. – № 3. – Режим доступу: <http://www.civic.intiatives.org.ua/9/7.htm>
765. Пачева Н. А. Внеэкономические институты в контексте постиндустриального преобразования / Н. А. Пачева // Вестник Академии знаний : всероссийский журнал. – 2013. – № 1 (4). – С. 58–61.
766. Пачева Н. О. Вплив основних позаекономічних інститутів на відтворення соціального капіталу / Н. О. Пачева // Materials of the X International scientific and practical conference, «Conduct of modern science - 2014», (November 30, 2014 – December 7, 2014). – Sheffield : Science and education LTD, 2014. – Vol. 7 : Economic science. – С. 28–29.
767. Пачева Н. О. Вплив позаекономічних інститутів на розвиток корпоративного сектора / Н. О. Пачева // Materiały VIII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Wykształcenie i nauka bez granic – 2012». – Przemysł : Nauka i studia, 2012. – Vol. 13 : Ekonomiczne nauki. – С. 57–59.
768. Пачева Н. О. Довіра як основа формування соціального капіталу / Н. О. Пачева // Сталий розвиток економіки : міжн. науково-виробн. журнал. – Хмельницький : ПВНЗ "Університет економіки і підприємництва" ПП "Інститут економіки, технологій і підприємництва", 2013. – Вип. 4 (21). – С. 320–323.

769. Пачева Н. О. Довіра як соціокультурний позаекономічний інститут / Н. О. Пачева // Розвиток соціально-економічних систем в трансформаційних умовах : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених, (м. Бердянськ, 6–7 лютого 2013 р.). – Донецьк : Вид-во «Світ книги», 2013. – С. 137–138.
770. Пачева Н. О. Культура – рушій суспільного відтворювального процесу / Н. О. Пачева // Матеріали за 9-а міжнародна научна практична конференція, «Новината за напреднали наука», (17–25 май, 2013). – София : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2013. – Т. 15 : Икономики. – С. 22–24.
771. Пачева Н. О. Ментальність як соціокультурний позаекономічний інститут / Н. О. Пачева // Пріоритети розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції України : зб. матеріалів Міжнар. інтернет-конф., (м. Умань, 1 лютого 2013 р.). – Умань : ВПЦ «Візаві», 2013. – С. 27–29.
772. Пачева Н. О. Особенности структуры внеэкономических институтов / Н. О. Пачева // Вестник Поволжского государственного университета сервиса. Серия “Экономика и управление”. – Тольятти, 2012. – № 2 (9). – С. 64–66.
773. Пачева Н. О. Особливості походження поняття «інститут» / Н. О. Пачева // Materialy VII Miedzynarodowej naukowii – praktycznej konferencji “Perspektywiczne opracowania sa nauka i technikami – 2011”. – Przemysl : Nauka i studia, 2011. – Vol. 18 : Ekonomiczne nauki. – С. 28–30.
774. Пачева Н. О. Особливості походження поняття «соціальна рента» та її значення / Н. О. Пачева // Матеріали за 10-а міжнародна научна практична конференція «Образование и наука на XXI век», (17–25 октомври 2014 г.). – София : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2014. – Т. 3 : Икономики. – С. 62–63.
775. Савко Ю. Громадянське суспільство, соціальний капітал і політична участь [Електронний ресурс] / Ю. Савко // Вісник Львівського університету. Серія “Філософські науки”. – 2002. – Вип. 4. – Режим доступу: <http://www.Franko.Iviv.ua/faculty>
776. Сікора В. Виступ на круглому столі “Безпека економічних трансформацій” [Електронний ресурс] / В. Сікора // Від соціального забезпечення до соціальної політики : зб. ст. / за ред. Я. А. Жаліла. – К. : Сатсанга, 2001. – 100 с. – (Сер. “Безпека економічних трансформацій”, вип. 16). – Режим доступу: www.niss.gov.ua/kio/Table/Jalilo16/022.htm
777. Іляш О. Майбутнє HR менеджменту: тенденції, ризики, мотивація. Ефективна економіка. 2018. № 10. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2018/5.pdf (дата звернення 06.11.2021)
778. Тенденции развития HR в 2018 году, в которых надо держать руку на пульсе. URL: <https://www.talent-management.com.ua/4524-4524-hr-trends-2018/> (дата звернення 06.10.2021)

779. Горбачова І. HR-стратегії та технології з управління компанією в умовах пандемії covid-2019. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2021. Випуск 36. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/36_2021ua/13.pdf
780. Функція мотивації трудової діяльності, її компоненти, теорії, шляхи. Інститут муніципального менеджменту і бізнесу. URL: <http://mirznanii.com/a/268166/funktsya-motivats-trudovo-dyialnost-komponenti-teor-shlyakhi> (дата звернення: 05.08.2021).
781. Філіпова Л. HR-менеджмент як сучасний напрям інформаційно-документної діяльності. URL: <http://journals.uran.ua/bdi/article/view/229847>
782. Kozhukhivska R., Podzihun S., Udovenko I., Verniuk N., Petrenko N., Dluhoborska L. (2019). The assessment of anti-crisis management efficiency. The Proceedings of the 33rd Conference International Business Information Management Association (IBIMA 2019). Granada, Spain. 10-11 April, 2019. 1119-1125. ISBN: 978-0-9998551-2-6
783. Primak T. O. Marketing: online pos_b. / T.O. Primak. - K.: IAPM, 2004. – 228 pages.
784. Kharenko A.O., Tsimbalyuk Yu.A. Complex for Marketing of Silskogosparsky pidpriemstv. [Electronic resource] /A.O. Kharenko, Yu.A. Tymbalyuk// - Access mode: <http://journal.udau.edu.ua/assets/files/89/Ekon/Ukr/14.pdf>.
785. Kriuchko L.Cooperation and integration in agrarian business / L. Kriuchko, R. Bezus // Agrosvit. - №6. – 2020.
786. McCarthy E. J. Basic Marketing: A Managerial Approach / E. J. McCarthy. – Homewood, IL : Irwin, 1960. – 291 rivers.
787. Culliton J. W. The Management of Marketing Costs, Division of Research, Graduate School of Business Administration / J. W. Culliton. – Harvard University, Boston, MA, 1948. – River 400–420.
788. Soares, N.; Martins, A.G.; Carvalho, A.L.; Caldeira, C.; Du, C.; Castanheira, É.; Rodrigues, E.; Oliveira, G.; Pereira, G.I.; Bastos, J.; et al. The challenging paradigm of interrelated energy systems towards a more sustainable future. *Renew. Sustain. Energy Rev.* 2018, 95, 171–193.
789. Choi, J.-K.; Bakshi, B.; Haab, T. Effects of a carbon price in the U.S. on economic sectors, resource use, and emissions: An input–output approach. *Energy Policy* 2010, 38, 3527–3536.
790. Valadkhani, A.; Babacan, A.D.A. The impacts of rising energy prices on non-energy sectors in Australia. *Econ. Anal. Policy* 2014, 44, 386–395.
791. Gemechu, E.; Butnar, I.; Llop, M.F.; Castells, F. Environmental tax on products and services based on their carbon footprint: A case study of the pulp and paper sector. *Energy Policy* 2012, 50, 336–344.

792. Finn, M. Perfect competition and the effects of energy price increases on economic activity. *J. Money Credit Bank.* 2000, 32, 400–416.
793. Leontief, W. (1953). *Studies in the Structure of the American Economy: Theoretical and Empirical Explorations in Input-Output Analysis.* Oxford. ISBN-10: 0195006186.
794. Ghosh, A. (1958). Input-Output Approach in an Allocation System. *Economica.* Vol. 25, 58—64. <https://www.jstor.org/stable/2550694>.
795. Dietzenbacher, E. In Vindication of the Ghosh Model: A Reinterpretation as a Price Model. *J. Reg. Sci.* 1997, 37, 629–651.
796. De Mesnard, L. Is the Ghosh Model Interesting. *J. Reg. Sci.* 2009, 49, 361–372.
797. Кулик М. М. Модифікація структури моделі Гоша в міжгалузевому аналізі. *Проблеми загальної енергетики.* 2020. Вип. 3(62). С. 6–13. <https://doi.org/10.15407/pge2020.03.006>.
798. Miller, R.E., & Blair, P.D. (2009). *Input-Output Analysis, Foundations and Extensions.* Second Edition. Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/9780521517133>.
799. Про туризм: Закон України № 324/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95>.
800. Кушнірук Ю.С., Семенов С.С. Спортивний автотуризм – економічні чинники розвитку. *Вісник НУВГП, Серія «Економічні науки».* 2020. № 4 (92). С. 142-151.
801. UNWTO. URL: <http://www.unwto2.org>.
802. The Travel & Tourism Competitiveness Report / World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org>.
803. За час війни інфраструктурі України завдано збитків у розмірі 1,8 трлн гривень. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/03/18/novyna/suspilstvo/chas-vijny-infrastrukturi-ukrayiny-zavdano-zbytkiv-rozmiri-18-trln-hryven-kse>.
804. Міністерство інфраструктури України. URL: mtu.gov.ua/content/statistichni-dani-v-galuzi-aviatransportu.html.
805. Державна служба автомобільних доріг України. URL: <http://www.ukravtodor.gov.ua>.
806. Автострада: актуальний стан автодоріг в Україні. URL: <https://www.autostrada.info/ua>.
807. Галасюк С.С. Заходи щодо розвитку автотуризму в Україні у мирний час. Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях: матеріали XX Міжнародної науково-практичної конференції, 14.04.2022 р. Одеса: ОНЕУ, 2022.

808. На яких заправках краще заправлятися в Україні URL: <https://narscars.com.ua/ua/blog/interesno/na-kakih-zaprvkah-luchshe-zapravlyatsya-v-ukraine>.
809. Грабар М.В. Перспективи розвитку автомобільного туризму в умовах наслідків COVID-19. Бізнес-навігатор. 2020. № 3 (59). С. 13-18.
810. Масюк Ю. Особливості розвитку придорожньої туристичної інфраструктури в Україні за сучасних умов. Вісник Львівського університету. Серія «Географічна». 2013. № 42. С. 250-257. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Geograf_2013_42_29.
811. Booking.com. Відомості про мотелі. URL: <http://www.booking.com>.
812. Галасюк С.С. Мотель як основний тип готельних підприємств автотуризму. Економіка та суспільство: електр. наукове фах. видання. 2016. № 3. С. 165-170.
813. Концепцію реформи місцевого самоврядування схвалено Урядом. decentralization.gov.ua. 1 квітня 2014. Процитовано 2021-04-05
814. Реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади – Реанімаційний Пакет Реформ (uk). Процитовано 2021-04-13.
815. Кабінет Міністрів України - Реформа децентралізації. www.kmu.gov.ua. Архів оригіналу за 2020-11-29. Процитовано 2020-01-18.
816. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
817. Грушевський М. С. Ілюстрована історія України / АН України, Ін-т укр. археогр., Ін-т історії України. – К. : Наук. думка, 1992. – С. 59–60.
818. Краснов М. Л. Введение в муниципальное право. – М. : АПУ при ИГиП РАН, 1993. – С. 7
819. Тихомиров Ю. Л. Публичное право. – М. : БЕК, 1995. – С. 118
820. Фадеев В. И. Муниципальное право России. – М. : Юрист, 1994. – С. 32
821. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України № 280/97 від 21.05.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.
822. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України. – К. : Знання, 1999. – С. 77- 82
823. Баймуратов М. А. Европейские стандарты максимальной демократии и местное самоуправление в Украине. Харьков, 2000. С. 15 – 49
824. Орзіх М. П. Концепція правового статусу самоврядних територій і органів місцевого самоврядування // Місцеве та регіональне самоврядування України. 1995. Вип. 1/2. С. 67.

825. Горбылева З.М. Экономика предприятий туризма: [учеб.-метод. Пособие]. – Минск: РИПО, 2014. – 226 с, с. 29
826. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
827. Закон України «Про туризм», №324/95-ВР. Редакція від 11.02.2015 р. URL : https://tourlib.net/zakon/pro_turyzm.htm.
828. Malyarchuk N. M. Modern tendencies of management of tourist entrepreneurship. International Conference on Corporation Management. International Conference on Corporation Management. (Tallinn, December 03–05, 2020). Scientific Center of Innovative Researches. Tallinn. Estonia, 2021. URL : <https://conf.scnchub.com/index.php/ICCM/ICCM-2020/schedConf/presentations>
829. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної ради України, URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15>
830. Розвиток туристичного бізнесу регіону [Текст] : навчальний посібник / І. М. Школа, Т. М. Ореховська, О. П. Корольчук [et al.] ; за ред. І. М. Школи. – Чернівці : Книги–ХХІ, 2007. – 292 с.
831. Чорненька Н. В. Організація туристичної індустрії: Навчальний посібник,- К.: Атіка, 2006.- 264 с.
832. Менеджмент туристичного підприємства: Підручник. Затверджено МОН / Кудла Н.Є. — К., 2012. — 343 с.
833. Азар В.И. Экономика и организация туризма. М.: "Экономика", 1972.
834. Дурович А.П., Копанев А.С. Маркетинг в туризме: Учеб. пособие / Под общей ред. З. М. Горбылевой.—Мн.: «Экономпресс», 1998. - 400 с.
835. Кабушкин Н.І. Менеджмент туризма: Учеб. пособие. Мн.: БГЭУ, 1999. - 644 с.
836. Момонт Т.В. Особливості організації бухгалтерського обліку підприємствами туристичної сфери // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 1. – С. 34–41
837. Куліцька Н.В. Орлик О.В. Економічна безпека туристичних підприємств // Інформатика та інформаційні технології: мат. студ. наук. конф. (20 квітня 2015 р.). – Одеса: ОНЕУ, 2015. – с. 68–69
838. Шульгіна Л.М. Маркетинг підприємств туристичної галузі: дис. ... д. екон. н. – К.: КНТЕУ, 2006. – 433 с, с. 70
839. Кальченко О.М. Економічна безпека підприємств туристичної сфери // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2013. – № 1. – С. 136–143

840. Стахів О. Г., Явнюк О. І., Волощук В. В. Основи менеджменту: Навчальний посібник. / За наук. ред. док. екон. наук, проф. М. Г. Бойко. – ІваноФранківськ, «ЛілеяНВ», – 2015. – 336 с
841. Podzigun S. M., Korol I. V., Maliarchuk N. M. Peculiarities of use of the international experience of the development management of tourism industry in Ukraine. Економічні горизонти. 2017. № 1(2). С. 62–66.
842. Куценко В.І. Аграрний й екологічний туризм в якості локомотива розвитку сільської економіки // Економіка. Управління. Інновації: наук, журнал. 2009. №2. URL : https://tourlib.net/statti_ukr/kucenko.htm.
843. Чорненька Н. В. Організація туристичної індустрії: Навчальний посібник, - К.: Атіка, 2006.- 264 с.
844. Гонтаржевська Л.І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств туристичного бізнесу в структурі світового ринку послуг. Збірник наукових праць. 2004. Вип. 44. С. 177–185
845. Побоченко, Л.М. Міжнародний туризм у системі імперативів сталого розвитку [Текст] : дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук / Побоченко Л. М.. – К., 2008. – 255 с
846. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу [Текст]: монографія / Т. І. Ткаченко [та ін.]; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2010. – 596 с
847. Ткаченко Т. І., Гаврилюк С. П. Економіка туристичного підприємства і туризму. — К.: КНТЕУ, 2015. — 180 с.
848. Про підприємництво: Закон України № 698-12 від 07.02.1991 року (чинний) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/698-12>
849. Зеленська М.О., Ширяєва Б.О. Зовнішній потенціал туристичного оператора // Вісник ОНУ імені Мечникова. – 2014. – Т. 19. – Вип. 1/1. – С. 167-171
850. Саух І.В. Концептуальні основи формування системи туризму в Україні // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2016. – № 1. – С. 113–122.
851. Богданова Ж.А. Особливості діяльності туроператорів і турагентів: обліковий аспект // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2015. – № 1(19). – С. 59–64.
852. Малярчук Н. М. Сучасні тенденції розвитку основних видів туристичного підприємництва. Вчені записки Університету "КРОК". 2021. № 2(62). С. 92–98. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2020-60-178-186>.

853. Подзігун С. М., Пачева Н. О., Соціальний капітал як ресурс регіонального розвитку. Trends in scientific thought in economics and management: collective monograph / Galushkina T., Butrym O., Baranovska V., Afanasieva O., Zaruba D., etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2021. P. 79 – 168. DOI-10.46299/ISG.2021.MONO.ECON.III.

854. Пачева Н. О., Подзігун С. М. Вплив мотиваційного менеджменту на ефективність діяльності організації. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Сер. Економічні науки. 2021. Т. 3, № 11 (55). С. 42–46. DOI : <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-11-7671>

855. Подзігун С.М., Пачева Н.О. HR-менеджмент в умовах пандемії Covid-2019 : нові виклики та можливості. Науковий економічний журнал Інтелект XXI. 2021. № 5. С. 81–84. URL : http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2021/2021_5/19.pdf (категорія Б)

856. Пачева Н.О., Подзігун С.М. Організація маркетингового менеджменту в системі управління підприємством. Економіка та суспільство. 2022. № 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1279> DOI: 10.32782/2524-0072/2022-38-21